

การศึกษาอาคารตัวอย่าง

ในการศึกษาทางสถาปัตยกรรมเพื่อการออกแบบโครงการต่าง ๆ นั้น ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาอาคารตัวอย่าง เพื่อความเข้าใจในความเป็นมา, หลักการแนวความคิด, ลักษณะการใช้งานอาคาร, รูปแบบทางสถาปัตยกรรม, วัสดุและเทคโนโลยีในการก่อสร้าง ตลอดจนถึงองค์ประกอบต่างๆที่นำมาซึ่งงานสถาปัตยกรรมนั้นๆได้

ดังนั้นในโครงการการศึกษาเพื่อการออกแบบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัดนครปฐม ณ วัดพระปฐมเจดีย์นี้ย่อมจะต้องทำการศึกษาอาคารตัวอย่างในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ระดับจังหวัด หรือรวมถึงที่เป็นสำนักเรียนในส่วนกลางทั้งสำนักเรียนคณะเขตและสำนักเรียนคณะจังหวัดหรือที่มีขนาดใกล้เคียงกัน¹ ซึ่งมีรายละเอียดความเป็นมาและสภาพของปัญหาต่างๆ รวมถึงการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆดังนี้

๓.๑ ประวัติความเป็นมาและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมภายในวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในวัดต่างๆ

ประเภทของวัดที่มีสำนักเรียนส่วนกลาง

เป็นวัดซึ่งมีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จนถึงระดับสูงสุดคือ เปรียญธรรม ประโยค๙ ซึ่งโดยมากจะอยู่ในส่วนกลางคือเขต กรุงเทพมหานคร เป็นสำนักเรียนที่มีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและสถานที่ คือมีพระอาจารย์ผู้ทรงความรู้และยังเป็นพระผู้ใหญ่หรือมีส่วนในการจัดการสอบของแม่กองบาลีสนามหลวงอีกด้วย และสถานที่คือ สามารถเปิดรับนักเรียนจากวัดต่างๆทั้งในกรุงเทพมหานคร ตลอดจนพระจากจังหวัดต่างๆได้ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹การเลือกกลุ่มตัวอย่างวัดต่างๆ ใช้วิธีเลือกจากขนาดและประเภทของโรงเรียน รายละเอียดตามสถิติจำนวนนักเรียนในการสอบบาลีสนามหลวงของปีต่างๆที่แสดงไว้ในตารางส่วนของภาคผนวก อ้างอิงจาก แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๓.

๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสามพระยา^๒

วัดสามพระยา สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก ปัจจุบันเจ้าอาวาสวัดสามพระยา ได้ดำรงตำแหน่งเป็นแม่กองบาลีสนามหลวง จึงมีทั้งการเรียนการสอน การสอบการตรวจข้อสอบนักธรรมและบาลีที่วัดนี้ตลอด นอกจากนี้ยังมีการจัดเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์ต่างๆอีกด้วย

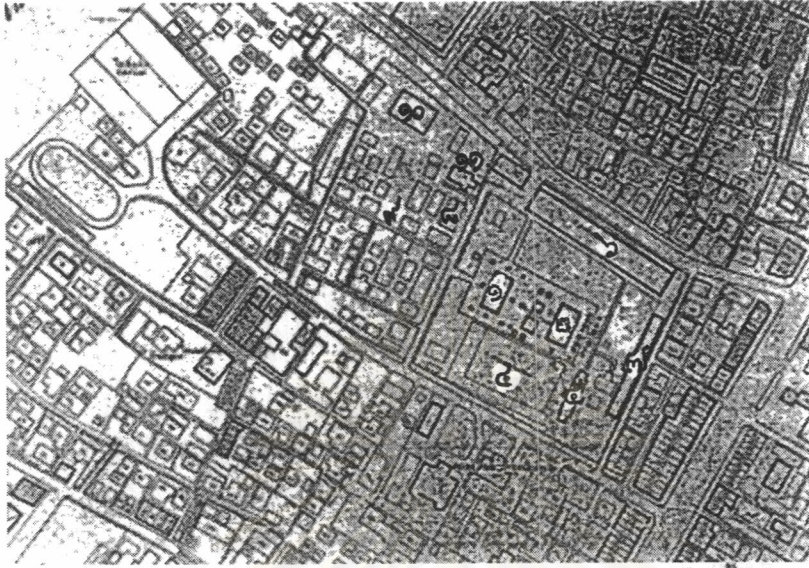
การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดสามพระยาจากอดีตก็จะเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัดเป็นการถ่ายทอดสอนกันโดยพระผู้ใหญ่จะสอนพระที่มีพรรษาน้อยกว่า เนื่องจากยังมีจำนวนพระเรียนไม่มาก จึงเป็นการเรียนกันตามกฎของพระอาจารย์หรือพระผู้มีเปรียญสูงกว่า ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมมีจำนวนพระเรียนมากขึ้นจึงเริ่มเกิดการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการจึงเริ่มมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรง อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดสามพระยาปัจจุบัน เป็นอาคาร ๓ ชั้นคือ ตึกสุทฺธสังวรค์ สร้างปี พ.ศ.๒๕๓๕ อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่วัด มีการเรียนการสอนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๙ นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เรียนแผนกนักธรรม และยังใช้ในการศึกษา ตลอดจนจัดงานกุศลต่างๆด้วย

ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสามพระยา จัดเป็นสำนักเรียนวัดประเภทส่วนกลางคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้จำนวนมากและสามารถเปิดรับพระนักเรียนจากวัดอื่นทั้งจากส่วนกลางคือกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาคคือจากวัดต่างๆทั่วไป เนื่องจากมีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิและยังเป็นพระผู้ออกข้อสอบบาลีสนามหลวงด้วยจึงเป็นปัจจัยโดดเด่นที่ทำให้มีพระนักเรียนมาศึกษาที่สำนักเรียนนี้เป็นจำนวนมาก พระนักเรียนมีทั้งพระภายในวัดสามพระยาเอง และพระจากวัดต่างๆมาเรียนด้วย โดยมีทั้งพระที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้เป็นประจำเนื่องจากอยู่ไม่ไกลกันมากนักหรือในบางวัดอาจมีการติดต่อจัดบริการรถรับ-ส่งพระที่มาเรียนได้ สำหรับพระนักเรียนหรือพระอาคันตุกะที่มาจากวัดที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถเดินทางมาเรียนแบบไปกลับได้ก็มีอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับโดยพระที่จะมาพำนักอยู่จะต้องเป็นการติดต่อและได้รับอนุญาตจากทางวัดทั้งสองฝ่าย

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดสามพระยาเป็นจำนวนประมาณ ๑๐๐รูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส คือ หมู่กุฎทางทิศตะวันตกของวัด ส่วนพระนักเรียนที่มาพำนักอาศัยเรียนจำนวนประมาณ ๗๐รูป ซึ่งมีการจัดสถานที่เป็นที่พักสงฆ์เป็นอาคารยาวอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัดโดยอยู่เหนือของเขตพุทธาวาส รวมมีจำนวนพระเรียนประมาณ ๑๐๐กว่ารูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนามสำนักเรียนวัดสามพระยาจำนวน ๘๕รูป^๓ เนื่องจากพระบางรูปสามารถสมัครสอบในนามของวัดของตนได้

^๒สัมภาษณ์ พระมหาไพฑูริย์, เลขานุการสำนักเรียนวัดสามพระยา, พฤษภาคม ๒๕๔๕

^๓แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๑.

ผังบริเวณ วัดสามพระยา

๑. พระอุโบสถ	๕. ตึกรัษฎัมมูปถัมภ์	๙. เขตสังฆาวาส
๒. พระวิหาร	๖. อาคารสำนักสงฆ์	๑๐. ศาลาการเปรียญ
๓. เจดีย์	๗. โรงเรียนพระปริยัติธรรม	๑๑. เรือนปั้นหยา
๔. ศาลาอบรมสงฆ์	๘. กุฏิเจ้าอาวาส	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระอุโบสถ

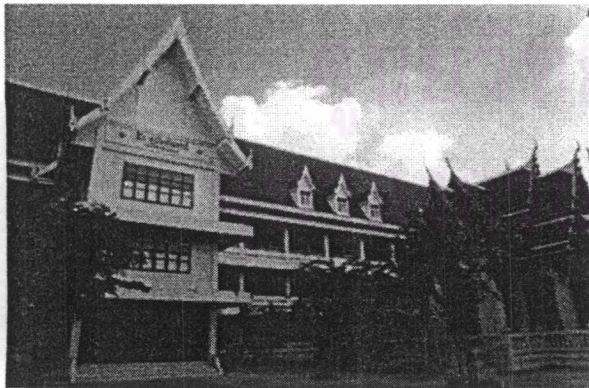
อาคารพนักงฆ์

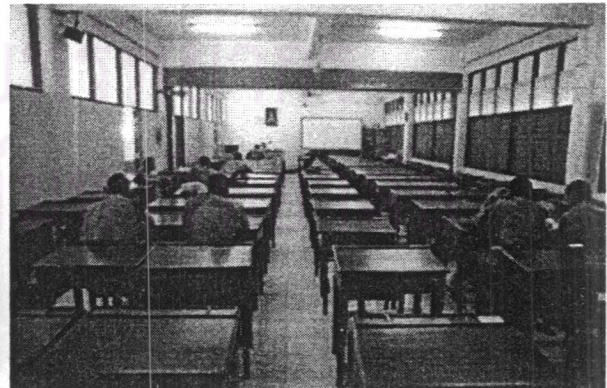
เขตสังฆวาส, กุฏิเจ้าอาวาส

เรือนปั้นหย่า

โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดสามพระยา

บรรยากาศภายในห้องเรียน

๒. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสระเกศ^๔

วัดสระเกศได้เป็นสำนักเรียนบาลี และนักธรรมมาตั้งแต่ต้นที่คณะสงฆ์ให้มีการจัดตั้งสำนักเรียนในวัดต่างๆขึ้น ปัจจุบันมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นตึก ๒ ชั้น จตุรมุข ๑ แห่ง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ นอกจากนี้ยังมี โรงเรียนวัดสระเกศและโรงเรียนสารพัดช่างพระนคร เดิมคือโรงเรียนช่างไม้วัดสระเกศ อยู่ในบริเวณที่สร้างเมรุปูน ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ต่อมาได้ย้ายไปที่วัดเทพศิรินทราวาส

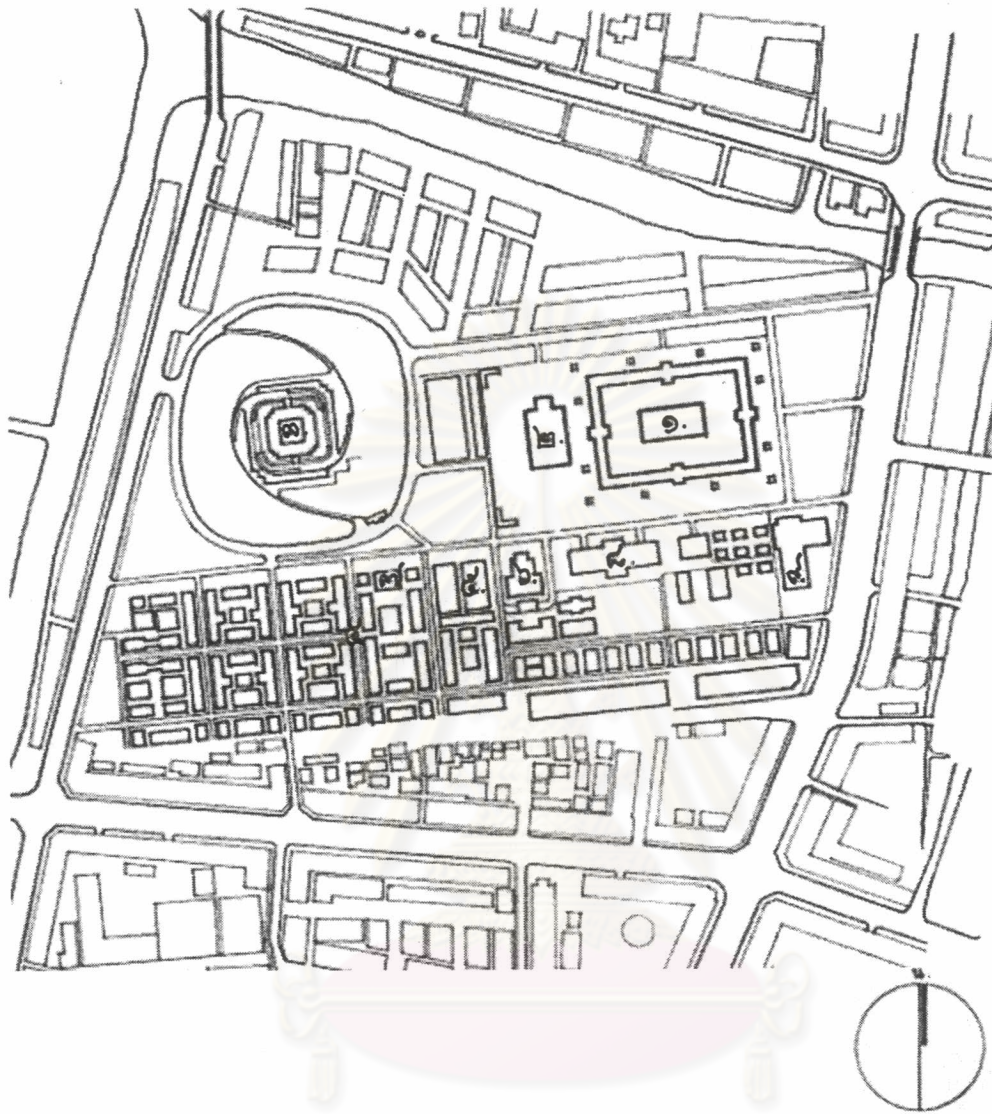
การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดสระเกศจากอดีตก็จะเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัดเป็นการถ่ายทอดสอนกันแบบที่สอนน้องเนื่องจากยังมีจำนวนพระเรียนไม่มาก จึงเป็นการเรียนกันตามกฎของพระอาจารย์หรือพระผู้มีเปรียญสูงกว่า ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียนช่วงหนึ่งพระที่วัดก็ไปอาศัยเรียนจากสำนักเรียนที่วัดอื่นก่อน ต่อมาเมื่อมีจำนวนพระเรียนมากขึ้นจึงเริ่มเกิดการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ จึงเริ่มมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรง อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดสระเกศ ปัจจุบันเป็นอาคาร ๒ ชั้นคือ ตึกสมเด็จพระญาณโทยมหาเถร สร้างปี พ.ศ. ๒๕๐๑ อยู่ในเขตสังฆาวาสใกล้กับตำหนักสมเด็จพระสังฆราช มีการเรียนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๙ แต่มีการสอนจริงที่สำนักเป็นประจำถึงเพียงระดับ เปรียญธรรมประโยค ๖ (ส่วนเปรียญที่สูงขึ้นไปจะมีการเรียนการสอนกันแล้วแต่ปีไหนจะมีพระเรียนมากน้อย) มีการจัดเรียนในช่วงเช้า นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เรียนแผนกนักธรรม และปริยัติธรรมแผนกสามัญด้วย ซึ่งจัดเรียนในช่วงบ่าย โดยใช้อาคารเดียวกัน

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสระเกศ จัดเป็นสำนักเรียนวัดประเภทส่วนกลางคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้จำนวนมากและสามารถเปิดรับพระนักเรียนจากวัดอื่นทั้งจากส่วนกลางคือกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาคคือจากวัดต่างๆทั่วไป มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนมีทั้งพระภายในวัดเอง และพระจากวัดต่างๆมาเรียนด้วย แต่โดยส่วนมากจะเป็นพระภายในวัด โดยมีพระจากวัดอื่นที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ ไม่มีการจัดอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระนักเรียน

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดสระเกศเป็นจำนวนประมาณ ๑๔๐-๑๕๕รูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฏิทางทิศใต้ของวัด มีจำนวนพระเรียนประมาณ ๔๐-๕๐กว่ารูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนามสำนักเรียนวัดสระเกศจำนวน ๘๓รูป^๕

^๔ สัมภาษณ์ พระปัญญาจาริการณ, เลขานุการสำนักเรียนวัดสระเกศ, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^๕ แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลี), ๒๕๓๕-๒๕๔๓.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
ผังบริเวณ วัดสระเกศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. พระอุโบสถ
๒. พระวิหาร
๓. บรมบรรพต

๔. เขตสังฆาวาส
๕. ตำหนักสมเด็จฯ
๖. กุฏิเจ้าอาวาส

๗. หอไตร
๘. โรงเรียนพระปริยัติธรรม
๙. โรงเรียนวัดสระเกศ

พระอุโบสถ

วิหารมুম

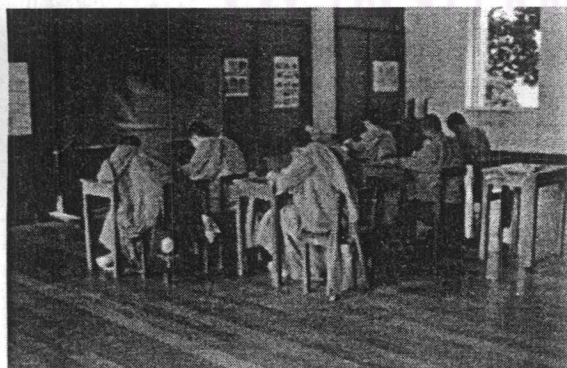
ตำนกสมเด็จฯ

ศาลาการเปรียญ

หอไตร

บรรยากาศภายในห้องเรียน

โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดสระเกศ

๓. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ^๖

วัดปากน้ำ ได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ซึ่งปัจจุบันมีโรงเรียนปริยัติธรรม ๑ แห่ง จัดเป็นสำนักเรียนส่วนกลาง มีพระนักเรียนจำนวนมาก นอกจากนี้ วัดยังเปิดสอนฝึกปฏิบัติธรรมเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชนจำนวนมาก

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดปากน้ำภาษีเจริญ จากอดีตก็จะเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัดเป็นการถ่ายทอดสอนกันโดยพระผู้ใหญ่จะสอนพระที่มีพรรษาน้อยกว่าเนื่องจากยังมีจำนวนพระเรียนไม่มาก จึงเป็นการเรียนกันตามกฎของพระอาจารย์หรือพระผู้มีเปรียญสูงกว่า ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมมีจำนวนพระเรียนมากขึ้น ช่วงหนึ่งมีการสร้างเป็นอาคารแบบ ๕ ห้อง ๒ ชั้น ชั้นล่างใช้เรียนชั้นบนเป็นที่พักกุฏิสงฆ์ เป็นจำนวน ๓ หลังอยู่ในบริเวณต่างๆของสังฆาวาส ต่อมาเริ่มเกิดการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบมากขึ้น อาคารสถานที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการจึงมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรง อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดปากน้ำปัจจุบันเป็นอาคาร ๓ ชั้น สร้างปี พ.ศ.๒๕๔๓ อยู่ในเขตสังฆาวาส มีการเรียนการสอนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๙ และยังเป็นสถานที่เรียนแผนกนักธรรม พระพุทธศาสนวันอาทิตย์ และธรรมศึกษาด้วย โดยจัดเวลาในการเรียนบาลีในช่วงเช้า-บ่าย ส่วนการเรียนนักธรรมจะเรียนในช่วงค่ำ นอกจากการเรียนทางปริยัติแล้วสำนักของวัดปากน้ำยังมีการให้ความสำคัญกับทางปฏิบัติด้วยโดยมีอาคารหอวิปัสสนา ๒ ชั้นที่อยู่ใกล้กันจัดเวลาการปฏิบัติเป็นรอบสาย-บ่าย-เย็น รอบละ ๑ ชั่วโมง โดยมากจะเป็นพระบวชใหม่และฆราวาส

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปากน้ำภาษีเจริญ จัดเป็นสำนักเรียนวัดประเภทส่วนกลางคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้จำนวนมากและสามารถเปิดรับพระนักเรียนจากวัดอื่นทั้งจากส่วนกลางคือ กรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาคคือจากวัดต่างๆทั่วไป มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนมีทั้งพระภายในวัดปากน้ำเอง และพระจากวัดต่างๆมาเรียนด้วย โดยมีทั้งพระที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ หรือในบางวัดอาจมีการติดต่อจัดบริการรถรับ-ส่งพระที่มาเรียนได้ สำหรับพระนักเรียนหรือพระอาคันตุกะที่มาจากวัดที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถเดินทางมาเรียนแบบไปกลับได้ก็มีอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับโดยพระที่จะมาพำนักอยู่จะต้องเป็นการติดต่อและได้รับอนุญาตจากทางวัดทั้งสองฝ่าย

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดปากน้ำภาษีเจริญเป็นจำนวนประมาณ ๒๕๐รูป และเณรอีก ๙๐รูป จะอยู่ในเขตสังฆาวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของวัดนี้ ส่วนพระนักเรียนที่มาพำนักอาศัยเรียนอีกจำนวนมาก ซึ่งมีการจัดสถานที่เป็นที่พักสงฆ์เป็นอาคารยาวอยู่คู่กันกับอาคารเรียน และอาคารหมู่กุฏิสำหรับรองรับพระในการจัดอบรมบาลีก่อนสอบและมาประชุมต่างๆ รวมมีจำนวนพระต่างวัดที่จะเข้ามาพำนักด้วยอีกประมาณ ไม่ต่ำกว่า ๔๐๐รูป มีจำนวนพระผู้เรียนบาลีประมาณ ๑๖๐รูป และนักธรรมประมาณ ๑๓๕รูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนาทมหลวงในนามสำนักเรียนวัดปากน้ำภาษีเจริญจำนวน ๑๔๕รูป^๗ เนื่องจากพระบางรูปสามารถสมัครสอบในนามของวัดของตนได้

^๖ สัมภาษณ์ พระราชรัตนวิมล, รองเลขานุการแม่กองบาลีสนามหลวง และพระมหาสุบิน ธีรวิโต, ผู้ช่วยเลขานุการแม่กองบาลีสนามหลวง, วัดปากน้ำภาษีเจริญ, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^๗ แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๑.

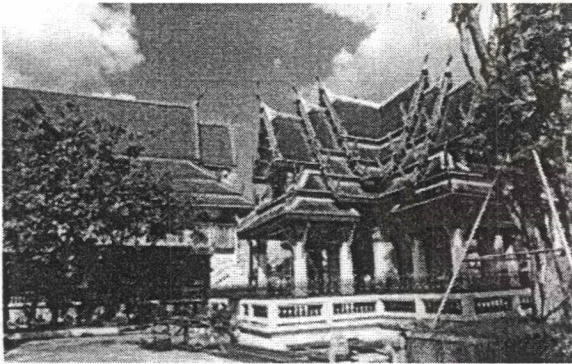

ผังบริเวณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

๑. พระอุโบสถ	๕. ตึกพิเศษธรรมกาย (พิพิธภัณฑ์, ห้องสมุด)	๙. ส.น.ง. คณะพระธรรมจาริก (กุฏิเจ้าอาวาสเดิม)
๒. ศาลาการเปรียญ	๖. อาคารหอวิปัสสนา	๑๐. กุฏิคณะต่างๆ
๓. หอไตร	๗. โรงเรียนพระปริยัติธรรม	๑๑. กุฏิคณะเนกขัมภ์
๔. หอสังฆะณี ๘ มงคลเทพนิมิตร	๘. ส.น.ง. เจ้าคณะหนเหนือ	๑๒. กุฏิเจ้าอาวาส

พระอุโบสถ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดปากน้ำภาษีเจริญ

อาคารหอวิปัสสนา

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดชนะสงคราม^๘

มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตั้งแต่ต้นจนถึง พ.ศ.๒๕๐๙ ยังไม่ได้รับความนิยมนัก ต่อมาได้ปรับปรุงวิธีการสอนพระปริยัติธรรมใหม่ให้เหมาะสม ปัจจุบันมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๑ หลัง มีนักเรียนจำนวนมาก และมีการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดชนะสงคราม จากอดีตก็จะเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัดเป็นการถ่ายทอดสอนกันโดยพระผู้ใหญ่จะสอนพระที่มีพรรษาน้อยกว่า โดยมีการใช้พื้นที่บริเวณ ศาลาราย รอบพระอุโบสถเป็นสถานที่เรียนมาตั้งแต่ไหนแต่ไร โดยอยู่ในเขตพุทธาวาส มีการเรียนการสอนเฉพาะแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๔-๙ ซึ่งจัดเวลาในการเรียนบาลีในช่วงเช้าก่อนเพล ส่วนในระดับเปรียญธรรม ประโยค ๑-๒ และ ๓ จัดให้ไปเรียนที่สำนักเรียนวัดตองปุ จ.อยุธยา ในส่วนของการเรียนนักรธรรมจัดให้ไปเรียนกันที่วัดมหาธาตุฯ

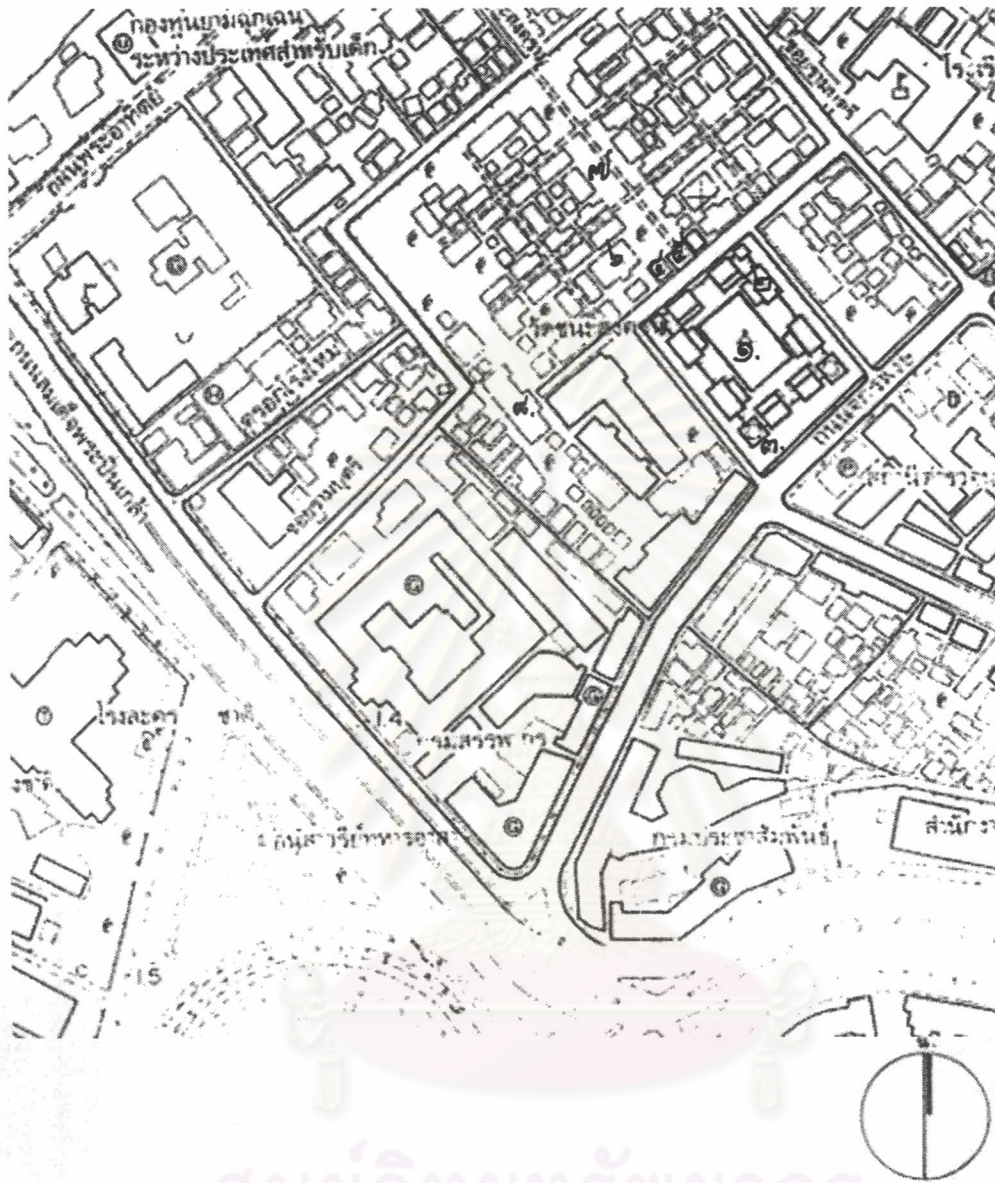
ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดชนะสงคราม จัดเป็นสำนักเรียนวัดประเภทส่วนกลางได้คือ เป็นสำนักเรียนซึ่งสามารถเปิดรับพระนักเรียนจากวัดอื่นทั้งจากส่วนกลางคือกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาคคือจากวัดต่างๆทั่วไป มีความพร้อมในด้านพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนโดยมากเป็นพระภายในวัดชนะสงครามเอง หรือลักษณะถ้าต้องการศึกษาที่สำนักนี้ก็ให้ย้ายมาสังกัดเป็นพระของวัดชนะสงครามโดยตรง ส่วนพระจากวัดอื่นที่มาเรียนด้วยโดยมากเป็นพระที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ เช่นพระจากวัดบางไผ่ จ.นนทบุรี เป็นต้น ไม่มีอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระที่จะมาพำนักเพื่อเรียนแต่อย่างใดนอกจากพระที่มาขอเข้าสังกัด แต่มีที่พักรับรองพระอาคันตุกะที่มาประชุมงานต่างๆ อยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของส่วนสังฆาวาส

โดยมีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดชนะสงครามเป็นจำนวนประมาณ ๑๒๐รูป และเณรอีก ๓๖รูป จะอยู่ในเขตสังฆาวาส ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัดนี้ มีจำนวนพระผู้เรียนบาลีประมาณ ๙๐รูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสถานมหลวงในนามสำนักเรียนวัดชนะสงครามจำนวน ประมาณ ๙๐รูป^๙

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๘ สัมภาษณ์ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชวร ญาณิสสโร ป.ธ.๘, เจ้าสำนักเรียนวัดชนะสงคราม, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^๙ แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสถานมหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๑.

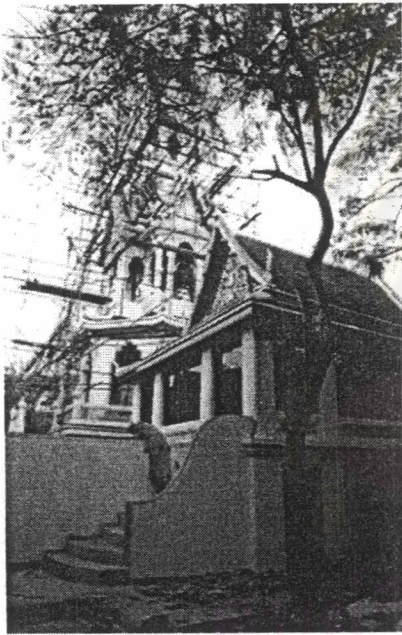
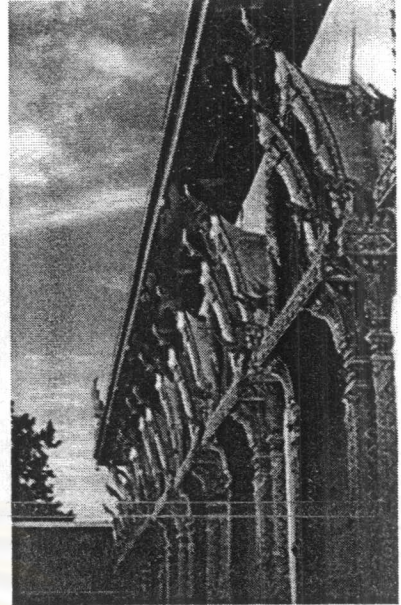

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 มังบริเวณ วัดชนะสงคราม

๑. พระอุโบสถ	๓. พระเจดีย์	๕. หอระฆัง	๗. เขตสังฆาวาส
๒. ศาลาราย	๔. หอไตร	๖. กุฏิเจ้าอาวาส	๘. ที่พักพระอัครคันตุกะ

พระอุโบสถ

หอระฆัง, หอไตร

ภายในพระอุโบสถ

ศาลาราย, ที่เรียนพระปริยัติธรรม
วัดชนะสงคราม

เขตสังฆาวาส

๕. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดบพิตรพิมุข¹⁰

วัดนี้ แต่เดิมมาเป็นวัดฝ่ายอรัญวาสี พระสงฆ์มุ่งปฏิบัติทางวิปัสสนาธุระเป็นส่วนมาก มีอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมีศิษย์และผู้นับถือมาก ในยุคพระแก้ววศ์ (กระแจะ) เป็นเจ้าอาวาสมีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม มีโรงเรียนปริยัติธรรม ๑ หลังแต่ชำรุดทรุดโทรมจนไม่สามารถปฏิสังขรณ์ได้ พระสุทธิพงษ์มุนี (พงศ์) เจ้าอาวาสในยุคต่อมา จึงรื้อเพื่อสร้างใหม่ ปัจจุบันมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๑ แห่ง ตามตำแหน่งในผังบริเวณดังแสดงต่อไป

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดบพิตรพิมุข จากอดีตก็จะเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัดเป็นการถ่ายทอดสอนกันโดยพระผู้ใหญ่จะสอนพระที่มีพรรษาน้อยกว่าเนื่องจากยังมีจำนวนพระเรียนไม่มาก โดยอาศัยพื้นที่บริเวณแนวระเปียงรอบพระวิหารและลานรอบพระอุโบสถรวมไปถึงศาลาต่างๆเป็นสถานที่ในการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียน และมีจำนวนพระเรียนมากขึ้นจึงเริ่มเกิดการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ จึงมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรง อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดบพิตรพิมุข ปัจจุบันเป็นอาคาร ๕ ชั้น สร้างปี พ.ศ.๒๕๓๒ อยู่ในเขตพื้นที่สาธารณะของวัดติดกับสวนสังฆาวาส มีการเรียนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๙ มีการจัดเรียนในช่วงเช้า นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เรียนแผนกนักธรรม ซึ่งจัดเรียนในช่วงเย็น โดยใช้อาคารเดียวกัน ส่วนในช่วงหลังจากสอบนักธรรมเสร็จจะมีการจัดเรียนบาลีตลอดทั้งช่วงเช้า-บ่าย-เย็น-และค่ำ โดยล่าสุดคือปี พ.ศ.๒๕๔๕นี้เพิ่งเปิดสอน ธรรมศึกษาของโรงเรียนวัดบพิตรพิมุขด้วย

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดบพิตรพิมุข จัดเป็นสำนักเรียนวัดประเภทสวนกลางคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้จำนวนมากและสามารถเปิดรับพระนักเรียนจากวัดอื่นทั้งจากสวนกลางคือกรุงเทพมหานครและสวนภูมิภาคคือจากวัดต่างๆทั่วไป มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนมีทั้งพระในวัดและจากวัดอื่น แต่โดยส่วนมากจะเป็นพระภายในวัด โดยมีพระจากวัดอื่นที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ ไม่มีการจัดอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระนักเรียน ที่จัดเป็นสำนักเรียนประเภทสวนกลางเนื่องจากในคราใดที่มีการสอนในระดับประโยคสูงๆเช่น ป.ธ. ๘, ป.ธ. ๙ จะมีพระนักเรียนจากวัดต่างๆมาเรียนด้วยอีกจำนวนประมาณ ๓๐กว่ารูปได้ นอกจากนี้ยังมีการปฏิบัติธรรมร่วมด้วยในช่วงตอนเย็น

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดบพิตรพิมุขเป็นจำนวน ๔๔รูป เณรอีก ๖รูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฎทางทิศใต้ของวัด มีจำนวนพระเรียนรวมประมาณ ๑๒๐รูป (กำหนดให้พระที่สังกัดวัดนี้จะต้องเรียนทุกรูป) มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนามสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขจำนวน ๑๑๐รูป¹¹

¹⁰ สัมภาษณ์ พระครูสถิตคุณากร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายปกครอง, สำนักเรียนวัดบพิตรพิมุข, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

¹¹ แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๓.

ผังบริเวณ วัดบพิตรพิมุข

๑. พระอุโบสถ

๒. พระวิหาร

๓. โรงเรียนพระปริยัติธรรม

๔. ศาลาการเปรียญ

๕. เขตสังฆาวาส

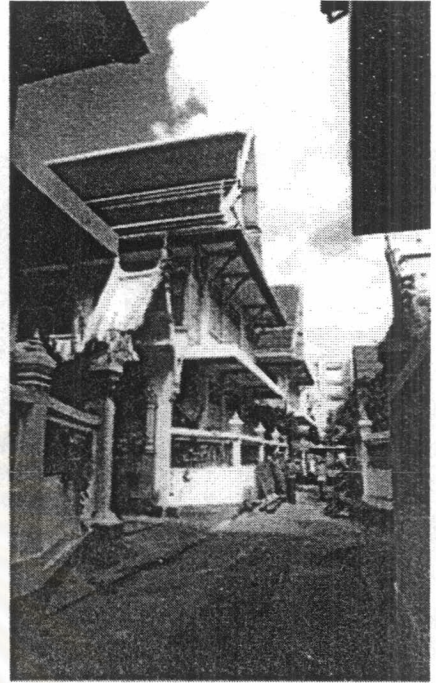
๖. กุฏิเจ้าอาวาสเดิม (แก่งจีน)

๗. กุฏิเจ้าอาวาสปัจจุบัน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระอุโบสถ

เขตสังฆาวาส

โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดบพิตรพิมุข

๖. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสร้อยทอง¹²

การศึกษา ทางวัดจัดให้มีการสอนพระปริยัติธรรมเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๕ แผนกบาลีเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๘ นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนการศึกษาของชาติด้วย

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดสร้อยทอง เดิมเป็นอาคารเรียนไม้ (อยู่ตำแหน่งกุฏิพระนวกะปัจจุบัน) ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมมีจำนวนพระเรียนมากขึ้น เป็นระบบมากขึ้น อาคารสถานที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการจึงมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรง อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดสร้อยทองปัจจุบัน เป็นอาคาร ๕ ชั้น อยู่ในเขตพื้นที่สาธารณะติดกับกลุ่มอาคารศาลาและฌาปนสถานของวัด มีการเรียนการสอนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๙ และยังเป็นสถานที่เรียนแผนกนักธรรมด้วย โดยจัดเวลาในการเรียนบาลีในช่วงเช้า-เย็น ส่วนการเรียนนักธรรมจะเรียนในช่วงบ่าย

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสร้อยทอง จัดเป็นสำนักเรียนวัดประเภทส่วนกลางเนื่องจาก มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้จำนวนมากและสามารถเปิดรับพระนักเรียนจากวัดอื่นทั้งจากส่วนกลางคือ กรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาคคือจากวัดต่างๆทั่วไป มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนมีทั้งพระภายในวัดสร้อยทองเอง และพระจากวัดต่างๆมาเรียนด้วย โดยมีทั้งพระที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ พระนักเรียนหรือพระอาคันตุกะที่มาจากวัดที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถเดินทางมาเรียนแบบไปกลับได้ก็มีอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับโดยพระที่จะมาพำนักอยู่จะต้องเป็นการติดต่อและได้รับอนุญาตจากทางวัดทั้งสองฝ่าย โดยมีหมุ่กุฏิสำหรับเป็นที่พำนักของพระผู้ใหญ่ พระเณรอยู่ประจำ ที่พักพระอาคันตุกะอยู่บนชั้น ๕ ของอาคารกุฏิหลังใหญ่และชั้น ๕ ของอาคารเรียนด้วย ในส่วนของอาคารเรียนมีการรวมพื้นที่ใช้สอยส่วนสำนักงาน ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องพัก และห้องปฏิบัติไว้ด้วย

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดสร้อยทองเป็นจำนวน ๖๕รูป และเณรอีก ๔๗รูป จะอยู่ในเขตสังฆาวาสของวัดนี้ ส่วนพระนักเรียนที่มาพำนักอาศัยเรียนอีกจำนวนประมาณ ๖๕รูป ซึ่งมีการจัดสถานที่เป็นที่พักสงฆ์ และอาคารหมุ่กุฏิสำหรับรองรับพระอาคันตุกะที่มาประชุมต่างๆ รวมมีจำนวนพระผู้เรียนบาลีประมาณ ๑๗๗รูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนามสำนักเรียนวัดสร้อยทองจำนวน ๑๐๓รูป¹³ เนื่องจากพระบางรูปสามารถสมัครสอบในนามของวัดของตนได้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹² สัมภาษณ์ พระมหาประมุติ มหาภิณิกขม โนน, พระอาจารย์สำนักเรียนวัดสร้อยทอง, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

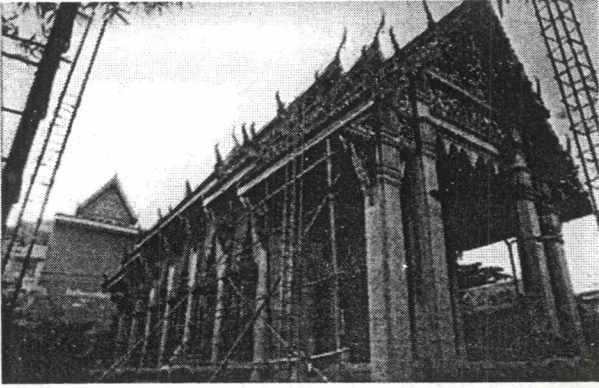
¹³ แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๖-๒๕๔๓.

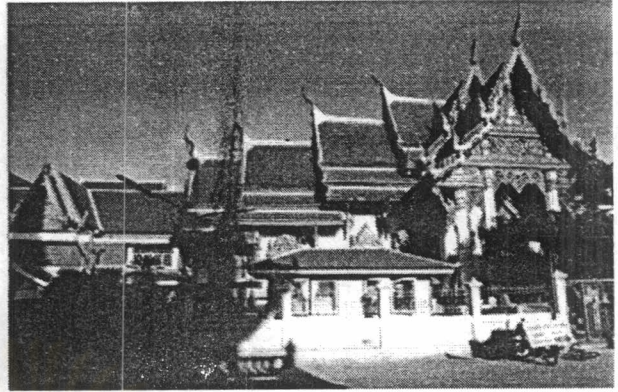
ผังบริเวณ วัดสร้อยทอง

๑.อุโบสถ	๕.กลุ่มอาคาร (การเปรียญ, เมรุ, ศาลาสด, ที่พักพระอาจารย์)	๘.กุฏิพระนวกะ (โรงเรียนปริยัติเดิม อาคารไม้)
๒.สำนักวิปัสสนา (เขตแม่ชี)	๖.ศาลาบำเพ็ญกุศล	๙.กุฏิพระผู้ใหญ่
๓.โรงเรียนพระปริยัติธรรม	๗.วิหารหลวงพ่อเหลือ	๑๐.กุฏิเจ้าอาวาส
๔.โรงเรียนวัดสร้อยทอง		๑๑-๑๓.กุฏิ

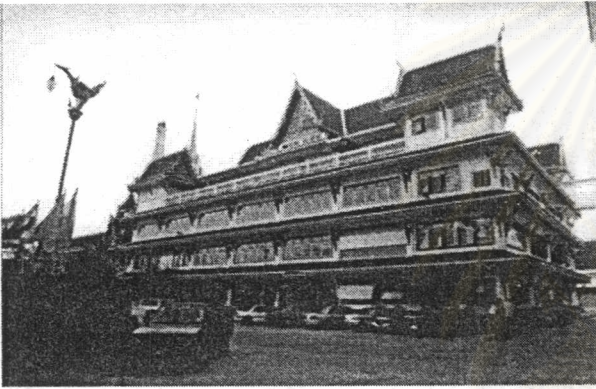
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระอุโบสถ

วิหารหลวงพ่อเหลือ

กลุ่มอาคาร (การเปรียญ, เมรุ, ศาลาสด และที่พัก
พระอาจารย์)

หมู่กุฏิในเขตสังฆาวาส

โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดสร้อยทอง

ประเภทของวัดที่มีสำนักเรียนวัด

เป็นวัดซึ่งโดยมากจะอยู่ในส่วนกลางคือ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นวัดหลวงหรือวัดที่มีความสำคัญและให้ความเอาใจใส่ในด้านการศึกษามีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ขึ้นเป็นสำนักเรียนประจำที่วัดนั้นๆ เปิดสอนจนถึงระดับสูงสุดคือ เปรียญธรรม ประโยค ๙ หรือต่ำกว่า(ตามศักยภาพของผู้เรียนและผู้สอนในแต่ละปี) เป็นสำนักเรียนที่มีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากร และสถานที่ คือมีพระอาจารย์ผู้ทรงความรู้หรือเป็นพระผู้ใหญ่ที่ทรงคุณวุฒิ และสถานที่คือ สามารถเปิดรับนักเรียนมาสังกัดวัดเพื่อเรียนหรือพระจากวัดต่างๆสามารถมาขอร่วมเรียนแบบไปกลับด้วยได้

๗. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์¹⁴

การศึกษาพระปริยัติธรรม เปิดเรียนทั้งแผนกบาลี แผนกธรรมทุกระดับชั้น และแผนกวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งปัจจุบันได้ขยายสาขาออกไปตามวัดและจังหวัดต่างๆ ได้มีการสอนและการฝึกปฏิบัติทั้งเป็นประจำและเป็นครั้งคราว การเผยแพร่ที่ได้ดำเนินการภายใน โดยมีแผนกห้องสมุด ธรรมวิจัย การเทศนาบรรยายปาฐกถาการฝึกสอนต่างๆเรื่อยมา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ มีการแบ่งชั้นการศึกษาออกดังนี้ การศึกษาชั้นปริยญา เรียก บาลีอุดมศึกษา

การศึกษาชั้นต่ำกว่าปริยญา แบ่งเป็นส่วนงานต่างๆคือ วิทยาลัยครูศาสนศึกษา โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสระเกศ) โรงเรียนบาลีอบรมศึกษา โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา (ใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวินิจฉัย เปิดเป็นแห่งแรกของประเทศไทยด้วย

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดมหาธาตุฯ ในอดีตก็จะเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัดเป็นการถ่ายทอดลักษณะเช่นเดียวกันกับหลายวัด คือเป็นการเรียนกันตามกฎของพระอาจารย์หรือพระผู้มีเปรียญสูงกว่าตามคณะต่างๆ ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียนเริ่มเกิดการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบจึงเริ่มมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรง คือที่อาคารมหาธาตุวิทยาลัย ปัจจุบันเป็นอาคาร ๔ ชั้น อยู่ในเขตสังฆาวาสใกล้กับคณะสังฆิกฯ อยู่ในบริเวณเดียวกับอาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและอาคารหอสมุดกลาง มีการเรียนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๖ (ส่วนเปรียญที่สูงขึ้นไปจะไปเรียนต่อกันที่สำนักเรียนวัดสามพระยา) นอกจากนี้ยังมีการเรียนแผนกนักธรรมโดยใช้อาคารเดียวกันด้วย

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดมหาธาตุฯ จัดเป็นสำนักเรียนวัดคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้มากพอสมควร และสามารถรับพระนักเรียนจากวัดอื่นๆมาเรียนร่วมด้วยได้ มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนมีทั้งพระภายในวัดเอง และพระจากวัดต่างๆมาเรียนด้วย แต่โดยส่วนมากจะเป็นพระภายในวัด โดยมีพระจากวัดอื่นที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ ไม่มีการจัดอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระนักเรียน

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดมหาธาตุฯเป็นจำนวน ๒๑๒รูป สามเณรอีก ๓๓รูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฏิทางทิศใต้ของวัด มีจำนวนพระเรียนประมาณ ๘๐กว่ารูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนามสำนักเรียนวัดมหาธาตุฯจำนวน ๘๔รูป¹⁵

¹⁴ สัมภาษณ์ พระเมธีสุตตารณ ปร.ธ. ๕, พระอาจารย์สำนักเรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

¹⁵ แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๓.

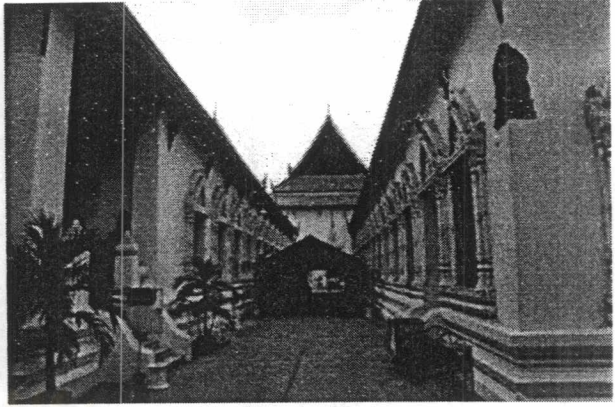

ผังบริเวณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

๑.พระอุโบสถ	๗.อภิธรรมเขตตะกั้ววิทยาลัย	๑๔.เขตสังฆาวาส
๒.พระวิหาร	๘.มหาธาตุวิทยาลัย (สำนักเรียนวัด)	๑๕.หอไตร
๓.มณฑป	๙.อาคารธรรมวิจัย	๑๖.คณะสลัก
๔.ปราสาทใหญ่	๑๐.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๑๗.โรงเรียนวัดมหาธาตุ
๕.วิหารโพธิลังกา	๑๑.อภิธรรมธาตุวิทยาลัย	๑๘.หอสมุดวชิรญาณ
๖.ศาลาการเปรียญ (ปัจจุบัน หอสมุด)	๑๒.พระตำหนักสมเด็จพระเจ้า (หอปริยัติ)	
	๑๓.กุฎิเจ้าอาวาส	

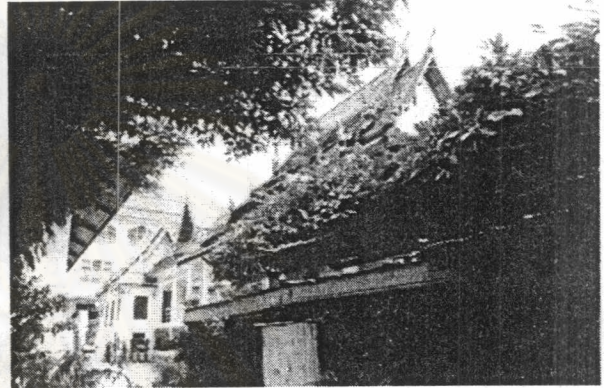
พระอุโบสถ

พระวิหาร, มณฑป

พระตำหนักสมเด็จพระเจ้า (หอปริยัติ)

หอไตร

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เขตสังฆาวาส

มหาธาตุวิทยาลัย (สำนักเรียนพระปริยัติธรรม) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

๘. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดบวรนิเวศวิหาร^{๑๖}

นับตั้งแต่วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ถูกสถาปนาขึ้นมาเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๗ เป็นต้นมา การศึกษาพระปริยัติธรรมได้เจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ ปัจจุบันมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๑ แห่ง

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดบวรนิเวศวิหาร ในอดีตจะเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัดเป็นการถ่ายทอดลักษณะเช่นเดียวกันกับหลายๆวัด คือเป็นการเรียนกันตามกฎของพระอาจารย์หรือพระผู้มีเปรียญสูงกว่าตามคณะต่างๆ ต่อมาเกิดการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียนจึงเริ่มมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้น ในช่วงแรกใช้อาคารเรียนเดียวกันคือที่อาคารมหาภูมิราชวิทยาลัย อยู่บริเวณด้านหลังของพระอุโบสถและพระวิหารของวัดรังษีฯเดิม ใกล้กับคณะเขี้ยวรังษี ต่อมาได้มีการสร้างอาคารเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอยู่ทางด้านหลังใกล้กับโรงเรียนวัดบวรนิเวศ มีการเรียนการสอนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๕ (ส่วนเปรียญที่สูงขึ้นไปจะไปเรียนต่อกันที่สำนักเรียนวัดสามพระยา) นอกจากนี้ยังมีการเรียนแผนกนักธรรม โรงเรียนฝึกหัดครูปริยัติ และปริยัติธรรมแผนกสามัญโดยใช้อาคารเดียวกันด้วย

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดบวรนิเวศวิหาร จัดเป็นสำนักเรียนวัดคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้มากพอสมควร และสามารถรับพระนักเรียนจากวัดอื่นๆมาเรียนร่วมด้วยได้ เช่นจากวัดอาวุธฯ วัดปทุมฯ เป็นต้น มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนมีทั้งพระภายในวัดเอง และพระจากวัดต่างๆมาเรียนด้วย โดยมีพระจากวัดอื่นที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ แต่ไม่มีการจัดอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระนักเรียน

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดบวรนิเวศวิหารเป็นจำนวน ๑๖๐รูป สามเณรอีก ๘รูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฏิทางทิศใต้และพื้นที่บริเวณตรงกลางของวัด (เนื่องจากการรวมวัดทั้งสองเข้าด้วยกัน) มียอดจำนวนสงฆ์สงฆ์สามเณรในนามสำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหารจำนวน ๑๑๕รูป^{๑๗}

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

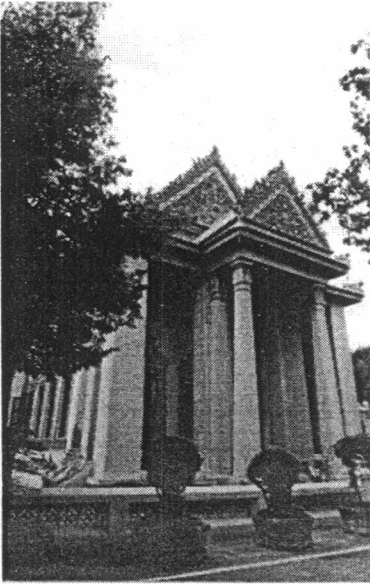
^{๑๖} สัมภาษณ์, พระราชเมธาภรณ์, เลขานุการสำนักเรียนและรองอธิการบดีฝ่ายเผยแผ่และวิเทศสัมพันธ์, วัดบวรนิเวศวิหาร, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^{๑๗} แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๓.

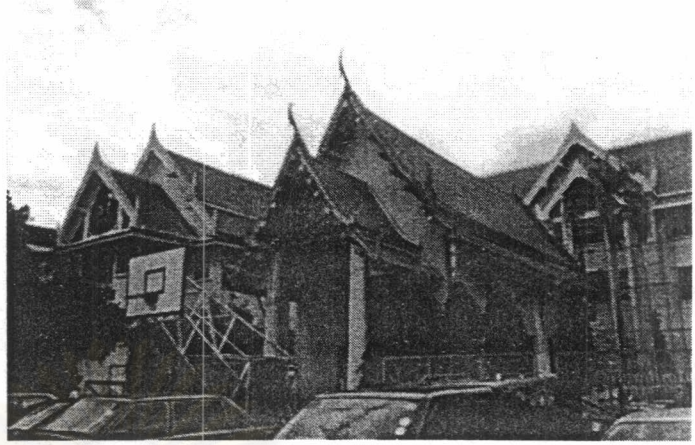

ผังบริเวณ วัดบวรนิเวศวิหาร

๑. พระอุโบสถ	๘. หอระฆัง	๑๖. กุฏิคณะชาบวร	๒๓. โรงเรียนธรรมบาลี
๒. เจดีย์ใหญ่	๙. ด่านโพธิ์	๑๗. กุฏิคณะเขียววร	๒๔. มหามกุฏราชวิทยาลัย
๓. วิหารเก๋ง	๑๐. กลุ่มพระตำหนักต่างๆ	๑๘. ตำหนักบรรจบบัญจุม	๒๕. อุโบสถวัดรังษี
๔. วิหารพระศาสดา	๑๑. ตำหนักกลาง	๑๙. อาคารมนุษยนาถ	๒๖. วิหารวัดรังษี
๕. ศาลาการเปรียญ	๑๒-๑๓. กุฏิ	๒๐. กุฏิคณะเหลืองรังษี	๒๗. เจดีย์วัดรังษี
๖. หอไตร	๑๔. พิพิธภัณฑน์ ห้องสมุด	๒๑. กุฏิคณะแดงรังษี	๒๘. มหามกุฏราชวิทยาลัย
๗. ศาลาแดง	๑๕. กุฏิคณะแดงบวร	๒๒. กุฏิคณะเขียวรังษี	๒๙. โรงเรียนวัดบวรนิเวศ

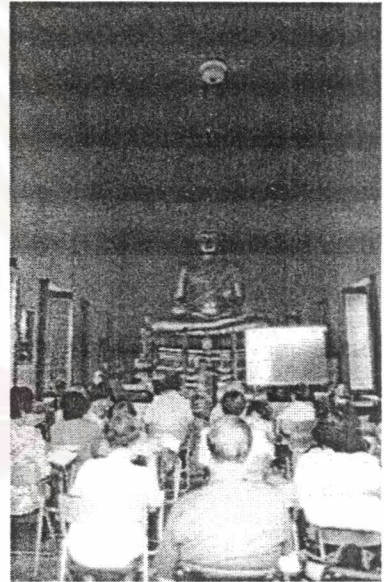
พระอุโบสถ

วิหารวัดรังสีและมหามกุฏราชวิทยาลัย

โรงเรียนธรรมบาลี (โรงเรียนพระปริยัติธรรม)
วัดบวรนิเวศวิหาร

การสอนอภิธรรมภายในวิหารวัดรังสี

เขตสังฆาวาส

๙. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม¹⁸

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัดนี้ คือ การทำนุบำรุงการศึกษาของประชาชนให้มีผลทวีคูณ โดยอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา ทุกวันนี้การจัดการศึกษาใน วัดพระเชตุพน จัดไว้อย่างสมบูรณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม รวมทั้งจัดสถานสงเคราะห์ เช่น หอสมุดไว้ด้วย

ส่วนการศึกษาทางธรรม ทางวัดก็จัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมไว้ให้ภิกษุสามเณรได้ศึกษาหาความรู้อย่างทั่วถึง จำนวน ๕ แห่ง มีจำนวนนักเรียนทั้งปริยัติธรรมบาลี และนักธรรมเป็นจำนวนมาก เพราะมีสถานที่ดีและมีคณาจารย์ที่ ทรงคุณวุฒิพร้อมนั่นเอง

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดพระเชตุพนฯ ในอดีตเป็นการสอนการเรียนรู้กันของพระในวัดเป็นการถ่ายทอด ลักษณะเช่นเดียวกันกับหลายวัด คือเป็นการเรียนกันตามกฎของพระอาจารย์หรือพระผู้มีเปรียญสูงกว่าตามคณะต่างๆ ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียน จึงเริ่มมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระ ปริยัติธรรมขึ้น โดยมีลักษณะเป็นการสร้างอาคารเรียนสำหรับแต่ละคณะคือ คณะเหนือใช้อาคารศาลาเหลือง คณะกลาง ใช้อาคารศาลาแดง และคณะใต้ใช้อาคารสุโขมาลธมมูทิศ อยู่ในเขตสังฆาวาสในแต่ละคณะ มีการเรียนแผนกบาลีถึง ระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๘ (ส่วนเปรียญธรรมประโยค ๙ จะไปเรียนต่อกันที่สำนักเรียนวัดสามพระยา) นอกจากนี้ ยังมีการเรียนแผนกนักธรรมโดยใช้อาคารเดียวกันนั่นเอง

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระเชตุพนฯ จัดเป็นสำนักเรียนวัดคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระ เรียนได้มากพอสมควร และสามารถรับพระนักเรียนจากวัดอื่นๆ มาเรียนร่วมด้วยได้ มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและ พระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนโดยส่วนมากจะเป็นพระภายในวัด โดยมีพระจากวัดอื่นที่มาเรียนแบบไป- กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ ไม่มีการจัดอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระ นักเรียน

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดพระเชตุพนฯเป็นจำนวน ประมาณ ๒๐๐กว่ารูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฏิทางทิศใต้ของวัด มีจำนวนพระเรียนประมาณ ๘๐กว่ารูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนาม สำนักเรียนวัดพระเชตุพนฯจำนวน ๘๑รูป¹⁹

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

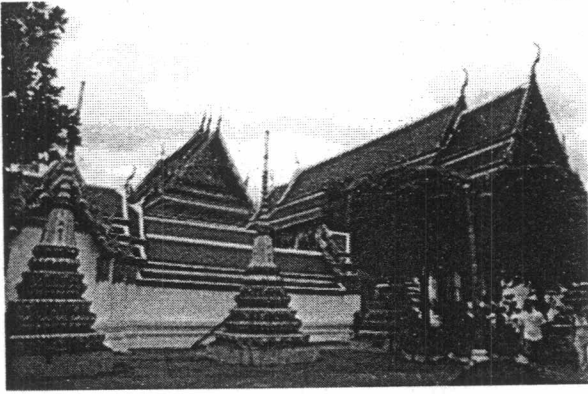
¹⁸สัมภาษณ์ พระศรีวิสุทธิวงศ์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและพระอาจารย์สอนประจำสำนักเรียน, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

¹⁹แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๓.

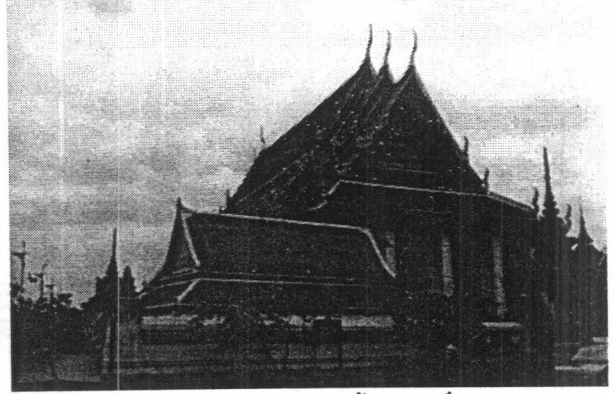

ผังบริเวณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

๑. พระอุโบสถ	๘. หอไตรทรงมณฑป	๑๕. คณะที่พำนักเจ้าอาวาสปัจจุบัน
๒. พระวิหารทิศ	๙. ศาลาการเปรียญ (อุโบสถเดิม)	๑๖. หอไตร
๓. พระวิหารมুম	๑๐. ศาลาราย	๑๗. ศาลาแดง
๔. พระมหาเจดีย์ ๔รัชกาล	๑๑. กุฏิคณะแถวเหนือ	๑๘. ศาลาเหลือง
๕. วิหารพระพุทธไสยาสน์	๑๒. กุฏิคณะแถวกลาง	๑๙. อาคารสุขุมาลธมมุทิศ
๖. ดันโพธิ์	๑๓. กุฏิคณะแถวใต้	๒๐. โรงเรียนอภิธรรม
๗. เก๋งจีน	๑๔. คณะที่พำนักเจ้าอาวาส (น.๑๖)	๒๑. โรงเรียนตั้งตรงจิตรฯ

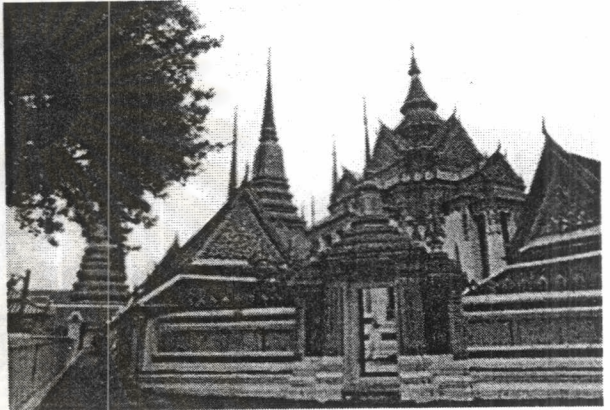
พระอุโบสถและพระวิหารทิศ

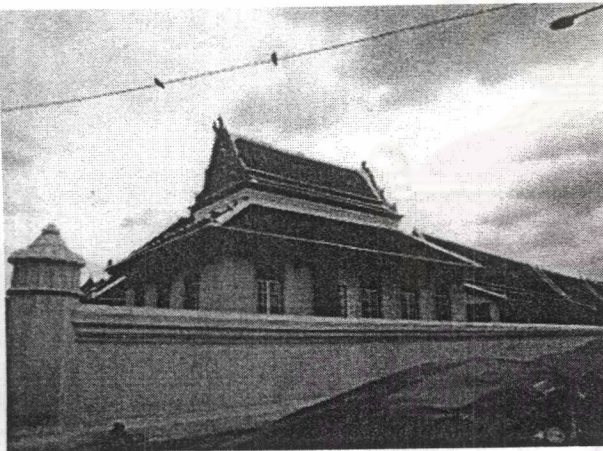
พระวิหารพระพุทธไสยาสน์

พระวิหารมুম

หอไตรทรงมณฑป

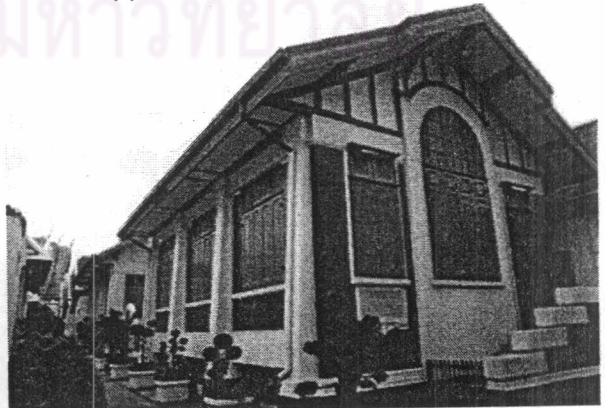
หอไตร

อาคารสุขุมาลธมมูทิต (โรงเรียนพระปริยัติธรรม)

หอไตร

อาคารศาลาแดง, ศาลาเหลือง

๑๐. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดอรุณราชวราราม^{๒๐}

วัดอรุณฯ เป็นวัดที่มีสำนักศึกษาทางฝ่ายศาสนาและสถานศึกษาสายสามัญของบ้านเมืองมาเป็นเวลานานแล้ว และยังคงสืบต่อมาจนปัจจุบัน ได้แก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม “เผือกวิทยาสถาบัน” ได้จัดตั้งขึ้นในสมัยสมเด็จพระพุทธาจารย์ (วน) มีนักเรียนบาลีและนักธรรมจำนวนมาก

ส่วนการศึกษาสายสามัญ มีทั้งฝ่ายประถม มัธยมศึกษา ซึ่งริเริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ โปรดให้สร้างโรงเรียนทวีธาภิเศกขึ้น นอกจากนี้วัดยังได้ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดสร้างโรงเรียนอาชีวศึกษาขึ้นด้วย

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดอรุณฯ ในอดีตเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัด โดยใช้บริเวณศาลารายรอบพระวิหาร ๓ หลังเป็นสถานที่เรียน ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียน จึงเริ่มมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรงเป็นอาคาร ๒ ชั้น อยู่ในพื้นที่สาธารณะใกล้เขตพุทธาวาสทางด้านตะวันออกของวัด ใกล้กับฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มีการเรียนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๙ (เพิ่งเปิดถึงระดับสูงสุดในปี ๒๕๔๔ ก่อนนี้เปิดถึงเปรียญธรรมประโยค ๗) นอกจากนี้ยังมีการเรียนแผนกนักธรรมโดยใช้อาคารเดียวกัน

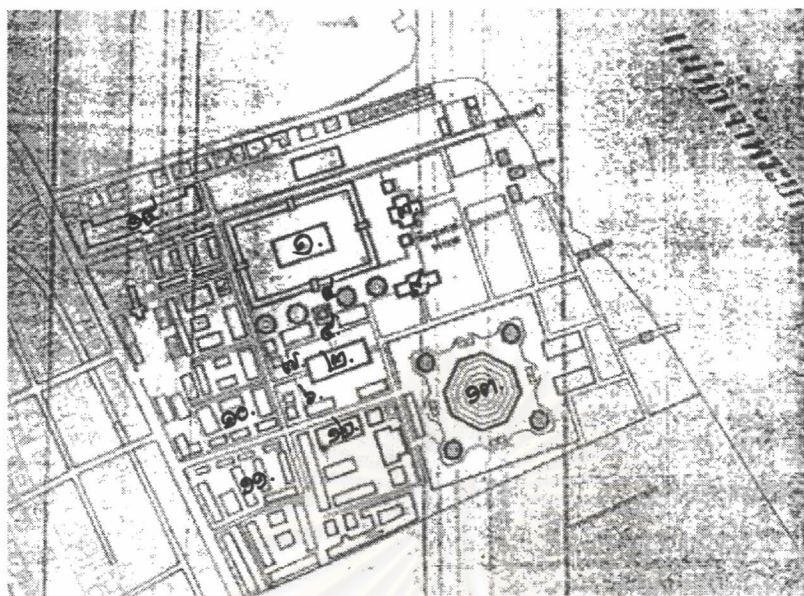
ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดอรุณฯ จัดเป็นสำนักเรียนวัดคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้มากพอสมควร และสามารถรับพระนักเรียนจากวัดอื่นๆมาเรียนร่วมด้วยได้ มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนโดยส่วนมากจะเป็นพระภายในวัด โดยมีพระจากวัดอื่นที่มาเรียนแบบไป-กลับ คือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ ไม่มีการจัดอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระนักเรียน

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดอรุณฯเป็นจำนวน ประมาณเกือบ ๒๐๐รูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฏิทางทิศตะวันตกของวัด มีจำนวนพระเรียนประมาณ ๑๐๐กว่ารูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนามสำนักเรียนวัดอรุณฯจำนวน ๙๒รูป^{๒๑}

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๐}สัมภาษณ์ พระครูสาธุทิศ, พระอาจารย์สำนักเรียนวัดอรุณราชวราราม, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

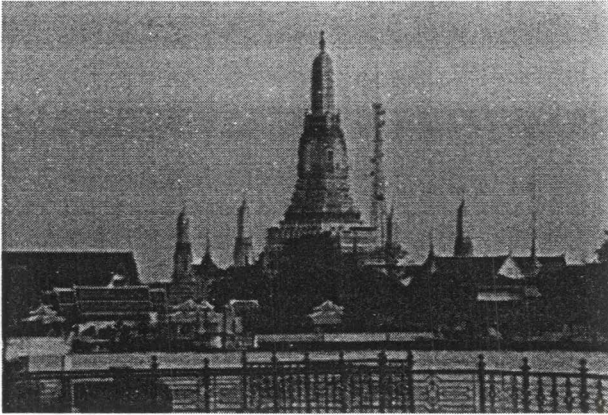
^{๒๑}แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๓.

ผังบริเวณ วัดอรุณราชวราราม

๑. พระอุโบสถ	๕. มณฑป	๙. โรงเรียนปริยัติธรรม	๑๒. คณะเจ้าอาวาส
๒. พระวิหาร	๖. ศาลาราย	(เผือกวิทยาระสาธน์)	๑๓. พระปรางค์ใหญ่
๓. ซุ้มมงกุฎ	๗. หอระฆัง	๑๐. เขตสังฆาวาส	๑๔. โรงเรียนทวิธาภิเศก
๔. พระเจดีย์ ๔องค์	๘. หอไตร	๑๑. กุฏิ	

ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

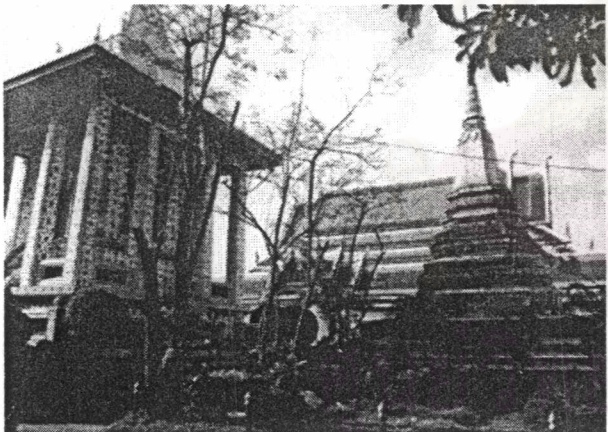
พระปรางค์ใหญ่วัดอรุณราชวราราม

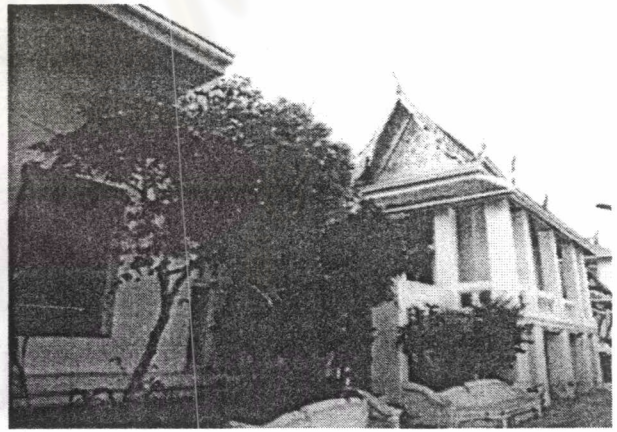
มณฑปสี่ทิศ

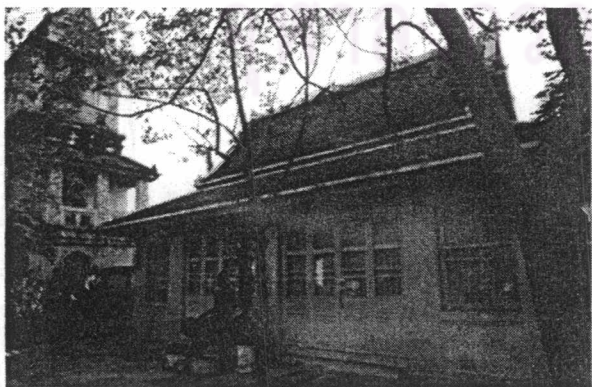
พระวิหาร

มณฑป

หอไตร

ศาลาราย (สถานที่เรียนเดิม)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดอรุณราชวราราม
(เผือกวิทยาประสาธน์)

๑๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสุทัศนเทพวราราม^{๒๒}

วัดนี้การสอนพระปริยัติธรรม กำหนดให้พระภิกษุที่มีพรรษาไม่พ้น ๕ พรรษาจะต้องเรียนธรรมบาลี จนกว่าจะสอบไล่ได้เปรียญ ๕ หรือเปรียญ ๓ประโยค และนักธรรมชั้นเอก สามเณรจะต้องเรียนจนอุปสมบทเป็นพระภิกษุพ้น ๕ พรรษาจึงหยุดการเรียนได้ ทุกวันพระจะมีการแสดงธรรมในพระวิหาร มีการเวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ นอกจากนั้นทางวัดยังจัดให้มีพิธีเวียนเทียนสมโภชพระศรีศากยมุนีพระพุทธตรีโลกเชฏฐ์และพระพุทธเสฏฐมุนี ในวันแรม ๙ ค่ำเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันหลังวันถวายพระเพลิงของพระพุทธเจ้า ๑ วันด้วย

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดสุทัศนฯ ในอดีตเป็นการสอนการเรียนกันของพระในวัด โดยใช้บริเวณศาลารายหรือที่เรียกศาลาดินบริเวณรอบพระอุโบสถ ๓ หลังเป็นสถานที่เรียน อยู่ในพื้นที่เขตพุทธาวาสทางด้านทิศเหนือของวัด ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียนขึ้นมามีการสร้างอาคาร “หอติสสเทวภิธาน” เป็นโรงเรียนปริยัติธรรมและหอสมุดของวัด อยู่ในเขตสังฆาวาส มีการเรียนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๗ (ในระดับเปรียญธรรมชั้นสูงขึ้นไปจะไปเรียนต่อกันที่สำนักเรียนวัดสามพระยา) นอกจากนี้ยังมีการเรียนแผนกนักธรรมโดยใช้สถานที่นี้ด้วย

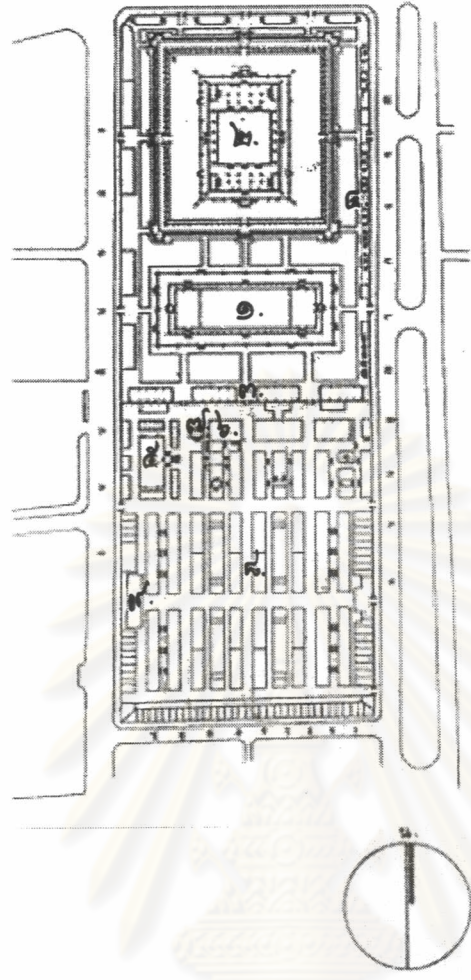
ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสุทัศนฯ จัดเป็นสำนักเรียนวัดคือ มีการจัดการเรียนการสอนประจำอย่างต่อเนื่อง และสามารถรับพระนักเรียนจากวัดอื่นๆ มาเรียนร่วมด้วยได้ มีความพร้อมทางพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนโดยส่วนมากจะเป็นพระภายในวัด โดยมีพระจากวัดอื่นที่มาเรียนแบบไป-กลับคือสามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักเรียนและเดินทางกลับสู่วัดของตนได้ ไม่มีการจัดอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระนักเรียน

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดสุทัศนฯ เป็นจำนวน ประมาณ ๑๐๐ กว่ารูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฎทางด้านทิศใต้ของวัด มีจำนวนพระเรียน ๘๔ รูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนามสำนักเรียนวัดสุทัศนฯ จำนวน ๕๓ รูป^{๒๓}

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระมหาสิทธิชัย อติธมฺโม, เลขานุการสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^{๒๓} แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๑๕-๒๕๔๑.

ผังบริเวณ วัดสุทัศน์เทพวราราม

๑. พระอุโบสถ

๒. พระวิหาร

๓. ศาลาติน (ศาลาราย)

๔. สัตตมหาสถานเจดีย์

๕. ศาลาการเปรียญ

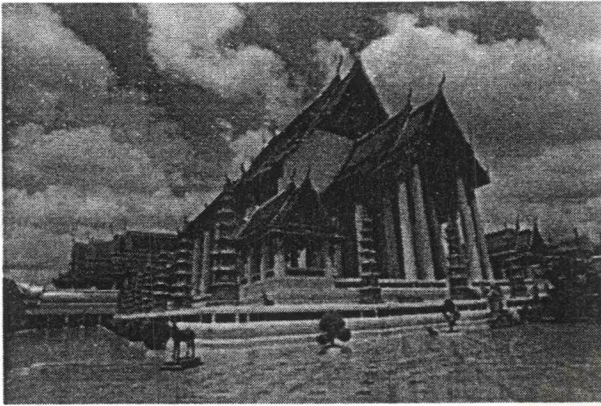
๖. กุฏิเจ้าอาวาส

๗. หอไตร

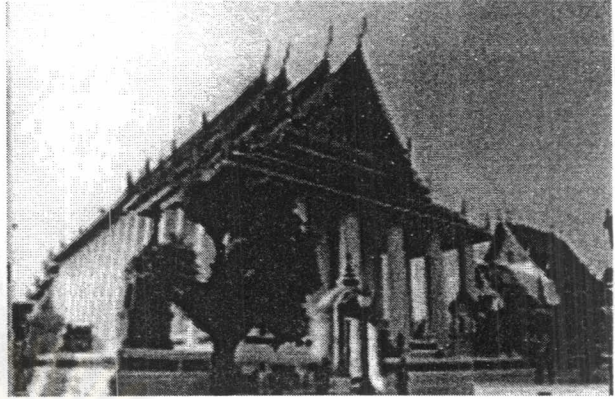
๘. เขตสังฆาวาส

๙. โรงเรียนพระปริยัติธรรม

ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระวิหาร

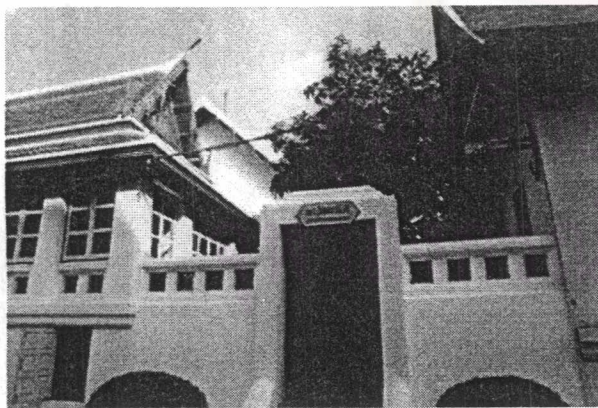
พระอุโบสถ

สถูปมหาสถานเจดีย์

ศาลาติน (ศาลาราย)
สถานที่เรียนเดิม

หอไตรและกุฏิเจ้าอาวาส

โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดสุทัศนเทพวราราม

๑๒. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดเบญจมบพิตร²⁴

การศึกษาพระปริยัติธรรม ปัจจุบันได้มีการสอนทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรม การศึกษาความรู้วิชาสามัญ ไปรุดให้สร้างอาคารโรงเรียนเบญจมบพิตร เป็นตึก ๒ ชั้นขึ้น ทุกวันพระมีรายการแสดงพระธรรมเทศนาในพระอุโบสถ ทุกวันอาทิตย์และทุกวันพระมีการฝึกบําเพ็ญจิตภาวนาที่ห้องสมาธิ ศาลาธรรมชินราชปัญญาบพิตร ชั้น ๔

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดเบญจมบพิตรฯ จากอดีตจะเป็นการสอนการเรียนรู้กันของพระในวัดซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสร้างวัดนี้เพื่อการศึกษา เนื่องจากยังมีจำนวนพระเรียนไม่มาก จึงเป็นการเรียนกันตามกฎของพระอาจารย์หรือพระผู้มีเปรียญสูงกว่า ช่วงหนึ่งมีการเรียนกันที่ศาลาบัณณรศภาค ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียนจึงเริ่มเกิดการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ เริ่มมีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรง อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมเดิมของวัดเบญจมบพิตรคือ หอศึกษาพระปริยัติธรรม ๒๔๙๓ เป็นอาคาร ๒ ชั้น อยู่ในเขตสังฆาวาสทางด้านทิศใต้ และต่อมายังมีการก่อสร้างอาคารศาลาธรรมชินราชปัญญาบพิตร เป็นศาลาเอนกประสงค์ ๕ ชั้น ประกอบด้วยห้องประชุมห้องสมุด ห้องเรียน ห้องสมาธิ ห้องสำนักงานต่างๆ รวมถึงใช้เป็นสถานที่สอบด้วย มีการเรียนแผนกบาลีถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๖ (ส่วนเปรียญที่สูงขึ้นไปจะเรียนต่อกันที่สำนักเรียนวัดสามพระยา) นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เรียนแผนกนักธรรมด้วย

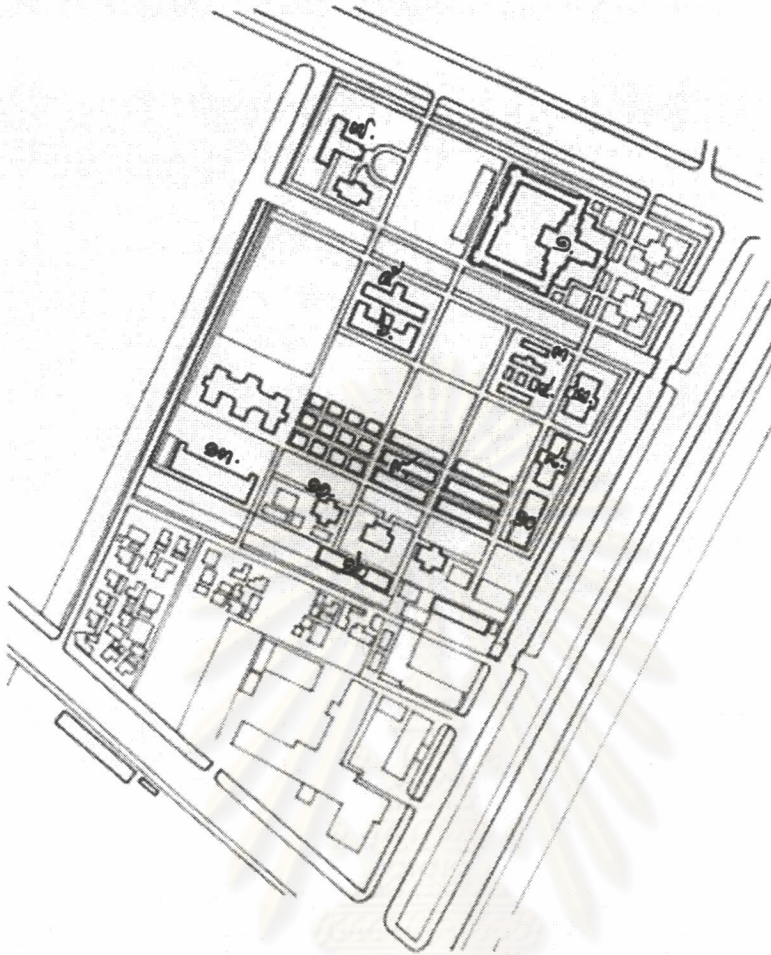
ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดเบญจมบพิตรฯ จัดเป็นสำนักเรียนวัดคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้จำนวนมากและสามารถเปิดรับพระนักเรียนจากวัดอื่นหรือจากวัดต่างๆทั่วไปได้ มีความพร้อมทั้งจำนวนห้องเรียนและพระอาจารย์ผู้สอนที่ทรงคุณวุฒิ พระนักเรียนโดยมากจะเป็นพระภายในวัดเอง โดยมีการจัดการอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระนักเรียนหรือพระนวกะได้จำนวนมาก ตลอดจนมีที่พักสำหรับพระอาคันตุกะหรือพระผู้ใหญ่มาอาศัยด้วย

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดเบญจมบพิตรฯเป็นจำนวน ๑๖๕รูป สามเณร ๓๑รูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฎทางทิศใต้ของวัด มีจำนวนพระเรียนถึง ๑๖๐กว่ารูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสนามหลวงในนามสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรฯจำนวน ๑๖๐ รูป²⁵

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

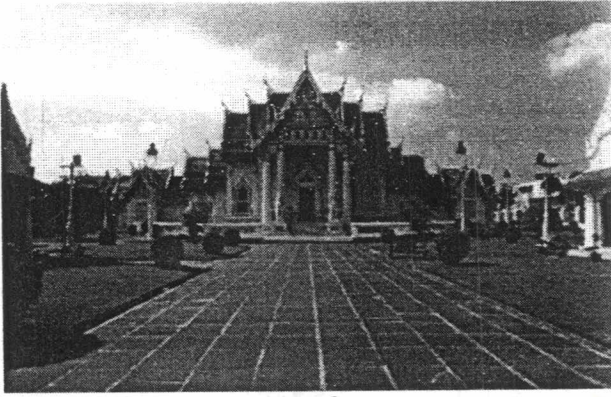
²⁴ สัมภาษณ์ พระราชกิตติเมธี, เจ้าสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

²⁵ แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๑๕-๒๕๔๑.

ผังบริเวณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

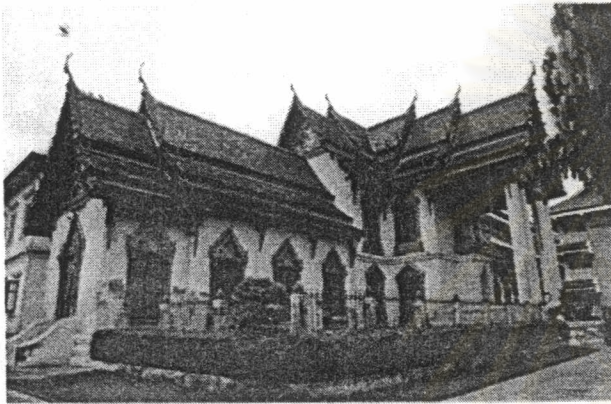
๑. พระอุโบสถ	๖. กุฏิสมเด็จพระ	๑๑. หอปฏิบัติธรรม ๒๔๙๓
๒. พระที่นั่งทรงธรรม	๗. ศาลาร้อยปี	๑๒. ศาลาธรรมชินราชปัญญาพิศ
(อาคารเอนกประสงค์ โรงเรียน
ปฏิบัติธรรมปัจจุบัน)
๓. ศาลาสีสมเด็จฯ	๘. ศาลาบำเพ็ญศภาค	๑๓. โรงเรียนเบญจมบพิตร
๔. พระที่นั่งทรงผนวช	๙. เขตสังฆาวาส	
๕. พระวิหารสมเด็จพระ ส.ผ.	๑๐. กุฏิเจ้าอาวาสปัจจุบัน	

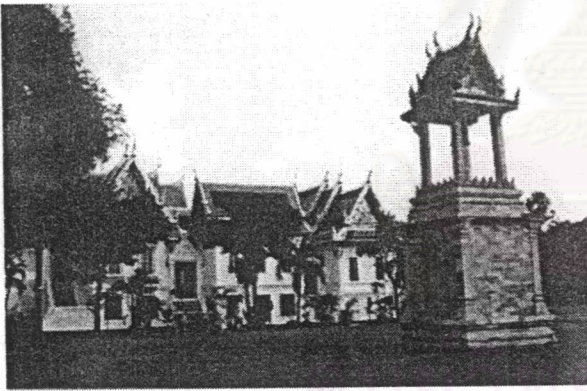
พระอุโบสถ

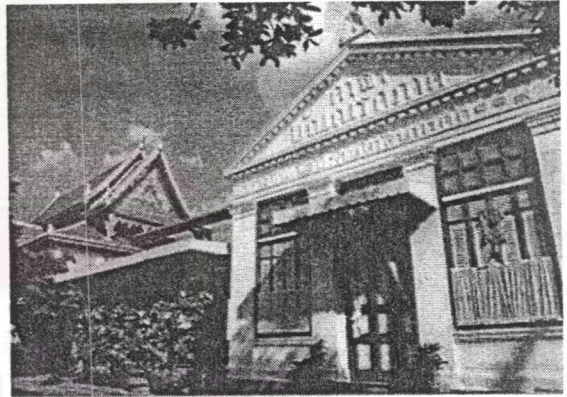
หน้าบันมุขวิหารคต

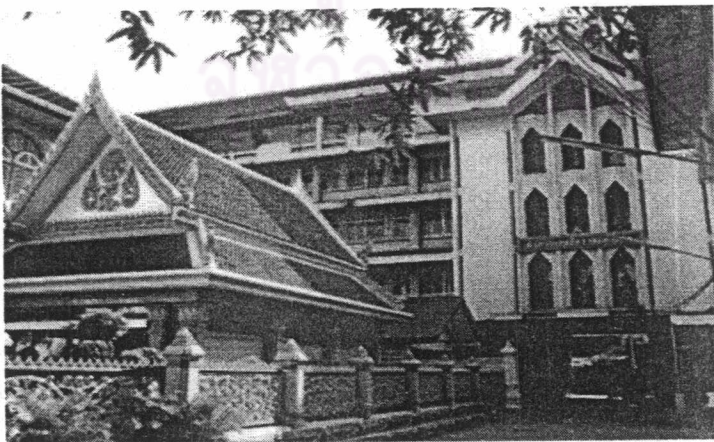
พระวิหารสมเด็จพระ ส.ผ.

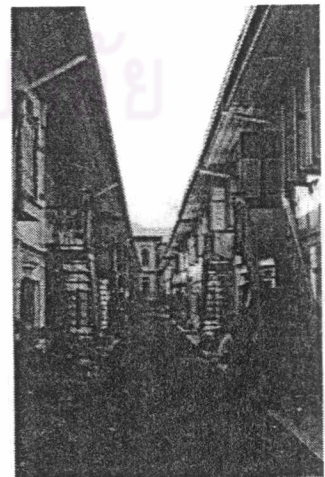
พระที่นั่งทรงผนวช

ศาลาบัณฑิตสมาคม

ศาลาธรรมชานราชปัญญาพิพิธ(อาคารอเนกประสงค์)
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดเบญจมบพิตร

เขตสังฆาวาส

๑๓. โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม^{๒๖}

การศึกษาของวัดนี้ ในยุคก่อนเป็นสถานที่ศึกษาอักษรสมัยเบื้องต้นแห่งพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยศึกษากันตามแบบโบราณคือ หัดเขียนหัดอ่านเล่าสูตรเรียนมูลกัจจายน์และเรียนพระคัมภีร์เหล่านี้เป็นต้น ต่อมาการศึกษาเปลี่ยนไปตามยุคสมัยมีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น โดยให้พระเปรียญในวัดช่วยกันสอน

การศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดโมลีโลกยาราม จากอดีตจะเป็นการสอนการเรียนรู้กันของพระในวัดเนื่องจากยังมีจำนวนพระเรียนไม่มาก จึงเป็นการเรียนกันตามกฎของพระอาจารย์หรือพระผู้มีเปรียญสูงกว่า ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมเริ่มมีการจัดตั้งเป็นสำนักเรียน มีการสร้างอาคารสำหรับจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นโดยตรง แต่ก่อนที่วัดยังไม่มีสำนักเรียนพระที่วัดจึงไปอาศัยเรียนประจำที่สำนักเรียนวัดมหาธาตุฯ เป็นช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนมีการสร้างอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๓๔ เป็นอาคาร ๒ ชั้น อยู่ในเขตสังฆาวาสทางด้านทิศตะวันตกของวัด มีการเรียนแผนกบาลีตั้งแต่ระดับเปรียญธรรมประโยค ๓ ถึงระดับชั้นเปรียญธรรม ประโยค ๕ (ส่วนเปรียญที่สูงขึ้นไปจะเรียนต่อกันที่สำนักเรียนวัดสามพระยา) ส่วนการเรียนประโยค ๑-๒ ของวัดนี้มีการจัดตั้งศูนย์สังฆศาสตร์ธรรมจรรยา ชื่อ กบิลณบุรี จ.ปราจีนบุรี รับจำนวนพระนักเรียนมากมาย

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม จัดเป็นสำนักเรียนวัดคือ มีการจัดสถานที่รองรับจำนวนพระเรียนได้พอสมควร และสามารถเปิดรับพระนักเรียนจากวัดอื่นหรือจากวัดต่างๆ ทั่วไปได้ แต่ไม่มีการจัดอาคารที่พักสงฆ์ไว้รองรับพระนักเรียนจากวัดอื่นแต่อย่างใดเป็นลักษณะการเรียนแบบไป-กลับ

มีจำนวนพระที่จำวัดอยู่สังกัดของวัดโมลีโลกยารามเป็นจำนวน ๒๕รูป สามเณร ๓๘รูป โดยจะอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนที่เป็นหมู่กุฏิทางทิศตะวันตกของวัด มีจำนวนพระเรียนในสำนักเรียนนี้ประมาณ ๑๐๐รูป มียอดจำนวนส่งสอบบาลีสถานามหลวงในนามสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามจำนวน ๙๒รูป^{๒๗}

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ วรวุฒิ, พระอาจารย์สำนักเรียน และพระมหาสุทัศน์, พระอาจารย์ใหญ่สำนักเรียน, วัดโมลีโลกยาราม, พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^{๒๗} แม่กองบาลีสนามหลวง, บัญชีแสดงผลการสอบบาลีสนามหลวง (กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองบาลีฯ), ๒๕๓๕-๒๕๔๓.

ผังบริเวณ วัดโมลีโลกยาราม

๑. พระอุโบสถ
๒. พระวิหาร
๓. หอสมเด็จฯ

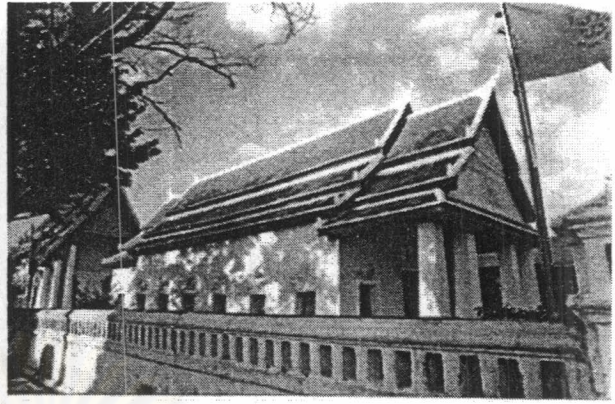
๔. หอไตร
๕. หอสวด
๖. สระน้ำ

๗. กุฏิเจ้าอาวาส
- ๘-๙. กุฏิคณะต่างๆ
๑๐. โรงเรียนพระปริยัติธรรม

ศูนย์สงเคราะห์แพทย์ศิริ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระอุโบสถ

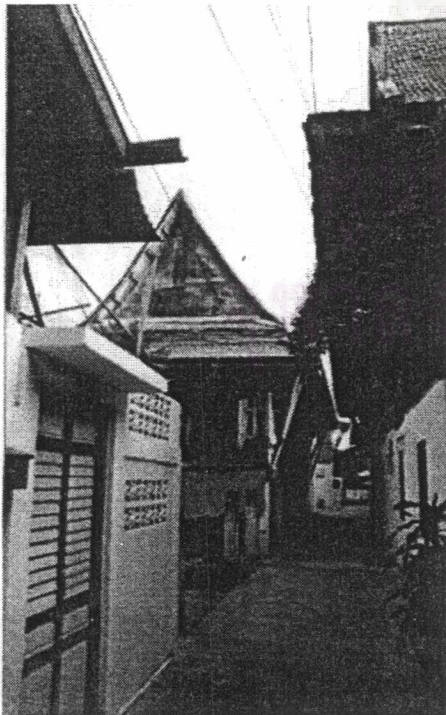
พระวิหาร

หอสมุดและหมู่กุฏิเจ้าอาวาส

หอไตร

กุฏิคณะต่างๆ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดโมลีโลกยาราม

สภาพของปัญหาที่พบในปัจจุบัน

จากอดีตไม่ว่าในยุคสมัยไหนก็ตามในการสร้างวัด โบสถ์ หรือวิหารก็ตานั้น เหตุหนึ่งคือด้วยกำลังแห่งศรัทธาในการอุทิศหรือการบริจาค คือจาคะอันเป็นกุศลเพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองได้ การบริจาคอันเป็นทานอันยิ่งใหญ่สิ่งหนึ่งนั่นคือ วิหารทาน ซึ่งจะสามารถเกิดกุศลได้อย่างต่อเนื่องเพราะเนื่องจาก อาคารสถานที่ โบสถ์ วิหาร อันเป็นถาวรวัตถุซึ่งจะคงอยู่เพื่อประโยชน์แห่งกิจของสงฆ์ตลอดจนกุศลกรรมต่างๆได้เป็นระยะเวลายาวนาน ดังนั้นไม่ว่าจะกษัตริย์, ขุนนางผู้ใหญ่, พ่อค้า หรือชาวบ้าน จึงนิยมในการปลูกสร้าง โบสถ์ วิหาร หรืออาคารเพื่อเป็นวิหารทานมาทุกยุคสมัยด้วยกำลังแห่งศรัทธามาก-น้อย โดยการให้ความสำคัญ และใส่ใจในรายละเอียดเหตุนี้ความงดงามแห่งถาวรวัตถุนั้นก็เกิดขึ้นตามมาในแนวทางแห่งศิลปกรรมของกลุ่มชุมชน ชาติ และยุคสมัยนั้นๆ เกิดเป็นพุทธศิลป์และตลอดจนการหล่อหลอมเกิดเป็นรูปแบบงานสถาปัตยกรรมไทยของเราด้วยเช่นกัน

แต่ด้วยเหตุที่อาคารแต่ละหลังที่อยู่ภายในวัดหนึ่งๆนั้น ไม่ได้สร้างขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันทั้งหมด จนเกิดเป็นปัญหาที่พบอยู่ในหลายวัดคือ ปัญหาของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นคนละช่วงระยะเวลา ทั้งทางด้านรูปแบบที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของแต่ละยุคสมัย, ทางวัสดุและเทคโนโลยีในการก่อสร้างอาคาร ตลอดจนความต้องการการใช้สอยอาคารที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างเช่นอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เกิดขึ้นอยู่ภายในวัดต่างๆนั้น เพื่อเป็นสถานที่ในการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ให้การศึกษาแก่พระภิกษุ และสามเณร เพื่อเป็นทางแห่งการเกิดปัญญาในการขัดเกลากิเลสอาสวะให้น้อยลงตามลำดับขั้นเพื่อบรรลุผลตามแนวทางคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าฉันนั้น เนื่องจากปัจจัยต่างๆดังได้กล่าวไว้ในบทที่ ๒ จนเกิดความต้องการอาคารที่มีพื้นที่ใช้สอยเพิ่มขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน จึงเกิดเป็นปัญหาที่พบอยู่คือ เกิดความขัดแย้งไม่มีความกลมกลืนกันของงานสถาปัตยกรรมภายในวัด อันเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในงานสถาปัตยกรรมไทย ตลอดจนการให้ลำดับความสำคัญของแต่ละอาคารหรือที่เรียก ฐานานุกิจที่ดีในงานสถาปัตยกรรมนั้นก็ยิ่งลดน้อยถอยลงจนเสียฉันทลักษณ์ไป

ปัญหาด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของวัดต่างๆที่มีสำนักเรียน ดังแสดงในภาพถ่ายอาคารต่างๆนั้น แสดงให้เห็นปัญหาของความขัดแย้ง และไม่สัมพันธ์กันระหว่างรูปแบบของอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม กับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของวัดนั้นๆ เนื่องจากอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เกิดขึ้นในวัดต่างๆนั้นเพิ่งเริ่มกำเนิดมาตั้งแต่สมัยของการปฏิรูปทางการศึกษาในช่วงของรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่งานสถาปัตยกรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยอย่างมาก เป็นช่วงเวลาของการขยายขอบเขตความคิดในงานสถาปัตยกรรม ความรุ่งเรืองค่านิยม ตลอดไปจนถึงความสามารถช่างในงานสถาปัตยกรรมไทยลดน้อยถอยลง รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารเรียนดังกล่าวที่เกิดขึ้นภายหลังและตั้งอยู่ในวัดที่มีความสำคัญ (ในช่วงแรกอาคารเรียนเกิดขึ้นมาจากในวัดหลวงต่างๆ) นั้นจึงเกิดเป็นปัญหาในหลายลักษณะคือ

๑. เป็นอาคารที่สร้างขึ้นมา เป็นรูปแบบงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประยุกต์ แต่มีการผสมผสานกับตัวอาคารซึ่งเป็นแบบสมัยใหม่ คือการสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กหรือก่ออิฐถือปูนต่างๆที่มีส่วนของเรือนนั้นเป็นแบบสากลเพื่อสนองต่อการใช้สอยภายในที่เพิ่มขึ้น เป็นอาคารหลายชั้น แต่ยังคงรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมไทยในส่วนของหลังคา คือมีเครื่องลำยอง ซ่อฟ้าใบระกา หางหงส์ เป็นต้น ตลอดจนรวมไปถึงลักษณะของการสร้างงานโดยขาดความรู้ความสามารถของช่างทางด้านสถาปัตยกรรมไทย จนเกิดความบิดเบือน คล้คลาย แปรเปลี่ยนไปของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไทย เช่น อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของ วัดสามพระยา, วัดสระเกศ, วัดปากน้ำภาษีเจริญ, , วัด

มหาธาตุยวราชรังสฤษฎ์, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, วัดอรุณราชวราราม, วัดมหาพฤฒาราม, วัดราชสิงขรและวัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นต้น

๒.เป็นอาคารขนาดเล็กที่มีรูปแบบเรียบง่ายไม่มีการคำนึงถึงในด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไทย เช่น อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของ วัดโมลีโลกยาราม, วัดราชโอรสาราม และวัดคฤหบดี เป็นต้น

๓.เป็นอาคารที่สร้างเป็นตึกแบบสมัยใหม่ เช่น อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมของ วัดบพิตรพิมุข, วัดสร้อยทอง, วัดบวรนิเวศวิหาร, วัดสุทัศนเทพวราราม, ศาลาแดง ศาลาเหล็กของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, วัดเบญจมบพิตร, วัดกาญจนสิงหาสน์ และวัดบางนาใน เป็นต้น

๔.เป็นการใช้อาคารเดิมหรือส่วนต่างๆของวัดเป็นสถานที่เรียนโดยไม่มีการสร้างอาคารใหม่ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมของ วัดชนะสงคราม ที่ใช้ศาลารายในการเรียนเช่นเดิม

นอกจากนี้แล้วถ้าจะพิจารณาในแง่ของงานสถาปัตยกรรมไทยนั้น ซึ่งเป็นลักษณะของแนวความคิดในงานศิลปะที่ส่งเสริมถึงความสูงค่าของสถานที่นั้นๆ โดยหลักการที่เป็นรูปธรรมคือ ความเบา ลอยตัวขึ้นสู่ที่สูง ดังสังเกตได้ในทุกอาคาร สถานที่ ไหนๆก็ตาม มีการลดหรือทอนความใหญ่ หนาหนัก ให้แตกเป็นส่วนย่อยเพื่อส่งเสริมตามหลักการนี้ แนวความคิดนี้ ในอาคารทางพุทธศาสนาเช่นงานสถาปัตยกรรมต่างๆในวัด เช่น พระอุโบสถ, พระวิหาร, ศาลาการเปรียญ ฯลฯ ก็เช่นกัน ซึ่งเป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่เพื่อตอบสนองต่อการใช้พื้นที่ภายในต่างๆสำหรับทำกิจกรรมของคนจำนวนมากนั้น รูปแบบภายนอกที่ปรากฏจากแนวความคิดแห่งงานสถาปัตยกรรมไทยนั้นทำให้อาคารขนาดใหญ่ต่างๆดังกล่าวมีความเบา และงดงามได้ดั่งเจตนา ซึ่งแสดงออกถึงลักษณะเด่นที่ชัดเจนในความเหมาะสมต่ออาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เกิดขึ้นมาโดยมีการใช้สอยพื้นที่ภายในมากมายเช่นกัน

จากประเด็นด้านต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถสรุปแนวทางของอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมว่ามีความสมควรอย่างยิ่งในการที่จะเป็นอาคารอีกประเภทหนึ่งภายในวัดที่จะสามารถให้ความสำคัญและใช้แนวความคิดแห่งงานสถาปัตยกรรมไทยได้ดีเช่นกัน และนอกจากสภาพของปัญหาทางด้านรูปแบบงานสถาปัตยกรรมของอาคารดังกล่าวมานั้นจึงทำการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๒ การวิเคราะห์ผังบริเวณของวัดต่างๆที่มีสำนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม

จากการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของวัดต่างๆนั้น รายละเอียดต่างๆไม่ว่าในด้านของยุคสมัยกับความนิยมหรือคติความเชื่อ ตลอดจนแนวความคิดในการสร้างวัดนั้นๆจะเป็นตัวกำหนดถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมภายในวัดที่สร้างขึ้นในแต่ละยุคสมัย และยังรวมถึงลักษณะของการวางผังบริเวณของวัดนั้นๆ ในโครงการศึกษาเพื่อออกแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมนี้ จึงจะทำการวิเคราะห์ถึงระบบการวางผังบริเวณของวัดต่างๆเพื่อหาถึงองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของอาคาร (ซึ่งสร้างขึ้นภายหลัง) กับอาคารสำคัญอื่นในส่วนต่างๆทั้งพื้นที่ภายในรวมถึงภายนอกบริเวณของวัดนั้นๆ ในการศึกษากลุ่มตัวอย่างวัดที่มีสำนักเรียน จำนวน ๒๐วัดนี้ มีรายละเอียดลักษณะของการวางผังบริเวณ และตำแหน่งของอาคารเรียน อันเกิดจากความแตกต่างทั้งช่วงเวลาการสร้างวัด ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย, ช่วงเวลาที่ทำการสร้างอาคาร ซึ่งสื่อถึงความต้องการและลักษณะการใช้สอยอาคารต่างๆ รวมถึงการแสดงออกถึงวิวัฒนาการและประวัติศาสตร์ของวัดกับระบบการศึกษาของไทย โดยสามารถจัดเป็นกลุ่มประเภทต่างๆได้ดังนี้

ประเภทที่ ๑ ตำแหน่งอาคารอยู่ในส่วนพุทธาวาส

เป็นลักษณะของการวางผังบริเวณ และอาคารตามคติการสร้างวัดเดิม อันเป็นไปตามวิวัฒนาการของรูปแบบในส่วนพุทธาวาสที่ประกอบด้วย พระอุโบสถ, พระวิหาร, ระเบียงคต หรือพระวิหารคต หรือศาลาราย โดยพระภิกษุสามเณรจะมีวัตรในการใช้สอยอาคารต่างๆ เช่น พระอุโบสถใช้ในการประกอบสังฆกรรมต่างๆ พระวิหารใช้ในงานบุญหรือทำวัตรสวดมนต์ และมีการใช้อาคารประกอบ เช่น ในช่วงแรกเป็นผังบริเวณที่มีกลุ่มอาคารแบบมีระเบียงคตรอบ ก็น่าจะใช้พื้นที่ในพระระเบียงคตนั้นๆในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ในสมัยต่อมารูปแบบของผังบริเวณในส่วนพุทธาวาสมีการเปลี่ยนแปลง เริ่มมีลักษณะของอาคารประเภทพระวิหารคต และศาลารายเกิดขึ้นแทนพระระเบียง แต่ยังคงมีลักษณะการใช้งานอาคาร เป็นพื้นที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมเช่นเดิม และยังคงรูปแบบนี้มาจนปัจจุบัน เช่น สำนักเรียนวัดชนะสงคราม ที่ใช้พื้นที่ในศาลารายรอบพระอุโบสถในการเรียน ส่วนของสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม, วัดอรุณราชวราราม และวัดราชโอรสารามนั้น เดิมเคยใช้ศาลารายในการเรียน แต่ปัจจุบันเนื่องจากพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการรองรับจำนวนพระนักเรียนที่เพิ่มขึ้น จึงมีการสร้างอาคารเรียนขึ้นใหม่ ส่วนอีกหนึ่งวัดที่มีลักษณะการใช้วิหารคตในการเรียน คือสำนักเรียนวัดราชสิงขร แต่เป็นลักษณะของการสร้างอาคารใหม่ตามคติเดิม

ประเภทที่ ๒ ตำแหน่งอาคารอยู่ในส่วนสังฆาวาส

เป็นลักษณะของการวางตำแหน่งอาคารเรียนภายหลังจากผังบริเวณวัดเดิม โดยเป็นอาคารเรียนที่สร้างขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับการใช้งาน และการสัญจร โดยมากจะเป็นอาคารเรียนโดยเฉพาะ และเป็นสำนักเรียนของวัดนั้นๆ หรือพระนักเรียนเป็นพระภายในวัดนั้นเป็นส่วนมาก ดังนั้นตำแหน่งของการวางอาคารเรียนจึงมีความสัมพันธ์กับส่วนสังฆาวาสมากที่สุด เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร สามารถมาอาคารเรียนได้โดยสะดวก และเนื่องจากเป็นเป็นการใช้สอยที่ไม่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับพื้นที่ส่วนพุทธาวาส จึงสามารถแยกการใช้งานออกจากกันได้อย่างชัดเจน เช่น สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม และสำนักเรียนวัดราชโอรสารามเป็นต้น ส่วนสำนักเรียนวัดที่มีจำนวนพระนักเรียนมาก และมีพระจากวัดอื่นใกล้เคียงมาอาศัยเรียนด้วย ตำแหน่งของอาคารจึงมีความสัมพันธ์กับทางสัญจรหลักภายในวัด หรือรวมถึงทางสัญจรภายนอกวัดหรือถนนหลักด้วย เช่น สำนักเรียนวัดสระเกศที่อยู่ในส่วนสังฆาวาสและมีถนนภายในวัดเชื่อมต่อผ่านหน้าอาคาร หรือ สำนักเรียนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, สำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม และสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร ที่จัดอยู่ในส่วนสังฆาวาส และติดถนนหลักภายนอกวัด เป็นต้น

ประเภทที่ ๓ ตำแหน่งอาคารอยู่ในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของวัด หรือจัดเป็นเขตการศึกษา

เป็นลักษณะของการวางผังบริเวณของวัดที่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ และสามารถจัดสร้างอาคารสำนักเรียนขึ้นเพื่อรองรับกับการใช้งาน เช่น การเรียนการสอนที่มีพระนักเรียนจำนวนมากได้ เช่น วัดที่เป็นสำนักเรียนส่วนกลาง ซึ่งมีพระจากทั้งบริเวณใกล้เคียง ทั้งจากวัดในกรุงเทพและต่างจังหวัดทั่วประเทศ มาเรียนร่วม ซึ่งต้องมีการรองรับจำนวนพระนักเรียนหลายร้อยรูป เช่น สำนักเรียนวัดสามพระยา, สำนักเรียนวัดปากน้ำภาษีเจริญ, สำนักเรียนวัดปิตุทิมุข และสำนักเรียนวัดสร้อยทอง เป็นต้น หรือรวมถึงลักษณะของการสร้างอาคารเรียนใหม่บนตำแหน่งของศาลาการเปรียญเดิม ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ และเป็นสถานที่ที่พระเคยใช้ในการเล่าเรียนมาก่อน แต่เนื่องจากไม่เพียงพอกับการรองรับพระนักเรียนที่เพิ่มขึ้น จึงเป็นการสร้างอาคารเรียนขึ้นแทนและสามารถใช้งานเอนกประสงค์ต่างๆได้แทนลักษณะการใช้งานของศาลาการเปรียญ เช่น สำนักเรียนวัดอรุณราชวราราม และ สำนักเรียนวัดมหาพฤฒาราม เป็นต้น

และยังมีสำนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งจัดอยู่ในประเภทเดียวกันนี้ได้ คือ วัดที่มีลักษณะการจัดผังบริเวณที่สามารถแบ่งเป็นเขตการศึกษาได้ เช่น วัดที่มีโรงเรียนวัดฯ และสำนักเรียนอยู่ในบริเวณเดียวกัน อันแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการศีกษาที่แผ่ขยายขอบเขตออกจากการศึกษาของพระมาเป็นการศึกษาของฝ่ายฆราวาส ตลอดจนการขยายขอบเขตการศึกษาของพระองค์เองออกเป็นแผนกต่างๆ เช่น สำนักเรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ที่มีการเรียนของมหาจุฬารวมด้วย, สำนักเรียนวัดไตรมิตรวิทยาราม และสำนักเรียนวัดกัญจนสิงหาสน์ ที่มีการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี, นกธรรม และแผนกสามัญด้วย ส่วนสำนักเรียนวัดคฤหบดีก็เป็นสำนักเรียนวัด ที่อยู่ในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ สัมพันธ์กันกับโรงเรียนวัดฯ ที่อยู่ตรงข้ามลานโล่งนั่นเอง

กลุ่มตัวอย่างประเภทที่ ๓ นี้ แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการศึกษากับวัด ที่มีการสืบต่อมาและมีการขยายตัวทางการศึกษาให้สัมพันธ์กับสภาพในปัจจุบันได้ดี ส่วนในกลุ่มตัวอย่างประเภทที่ ๑ และ ๒ นั้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของวัดที่มีสำนักเรียนปริยัติธรรม ซึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาของพระโดยเฉพาะ และมีจำนวนพระนักเรียนค่อนข้างคงที่ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงหรือขยายตัวมากนัก

ทิศทางการวางอาคารสำนักเรียน

นอกจากทำการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตำแหน่งที่ตั้งอาคารในผังบริเวณวัดต่างๆดังกล่าวแล้ว ยังสามารถทำการศึกษาเพิ่มเติม เรื่องทิศทางการวางอาคารเรียน อันมีความสัมพันธ์กับทิศทางของแดดและลม เนื่องจากกลุ่มอาคารตัวอย่างส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นอาคารยาวจึงควรมีการคำนึงถึงเรื่องของทิศทางแดดและลม เพื่อให้สัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบต่อไปได้ จากกลุ่มตัวอย่างอาคารสำนักเรียน ๒๐วัดนี้ (ยกเว้นประเภทที่ใช้อาคารเดิม คือ ศาลารายและวิหารคต เนื่องจากเป็นกลุ่มอาคารแบบโอบล้อมพื้นที่ พระอุโบสถหรือพระวิหารอยู่แล้ว) สามารถแบ่งลักษณะของการวางอาคารได้ดังนี้

๑. มีลักษณะการวางอาคารเรียนตามทิศทางของแดดและลม คือการวางด้านยาวของอาคารหันไปทางทิศเหนือ-ใต้ เพื่อสามารถรับลมให้อากาศถ่ายเทได้ดี และลดพื้นที่รับแสงแดดทิศตะวันออก-ตะวันตก เพื่อช่วยลดความร้อนที่จะเข้าสู่ภายในตัวอาคารได้ โดยสามารถแยกที่มาและเหตุผลได้เป็น ๒กลุ่ม คือ

๑.๑ สภาพพื้นที่โล่งกว้างเพียงพอในการจัดวางอาคารตามทิศทางของแดดและลมได้ ตัวอย่างอาคารสำนักเรียนวัดที่มีลักษณะนี้ เช่น สน.เรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, สน.เรียนวัดอรุณราชวราราม, สน.เรียนวัดมหาพฤฒาราม และสน.เรียนวัดกัญจนสิงหาสน์ เป็นต้น

๑.๒ สภาพพื้นที่คับแคบ มีกลุ่มอาคารข้างเคียง แต่กลุ่มอาคารในบริเวณนั้นมีการวางอาคารตามทิศทางของแดดและลมไว้ดีแล้ว ตัวอย่างเช่น สน.เรียนวัดสระเกศ, สน.เรียนวัดปากน้ำภาษีเจริญ, สน.เรียนวัดสร้อยทอง, สน.เรียนวัดเบญจมบพิตร, สน.เรียนวัดโมลีโลกยาราม และสน.เรียนวัดคฤหบดี เป็นต้น

๒. มีลักษณะการวางอาคารเรียน ตามสภาพพื้นที่ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่โดยรอบ จึงเป็นกลุ่มอาคารที่ไม่สามารถวางตามทิศทางแดดและลมได้ดีเท่าที่ควร หรือรวมถึงลักษณะของอาคารที่วางตามขนาดของพื้นที่ที่จำกัดทำให้รูปแบบของอาคารเกิดความซับซ้อนเพิ่มขึ้นด้วย ตัวอย่างอาคารในกลุ่มนี้ เช่น สน.เรียนวัดสามพระยา, สน.เรียนวัดบพิตรพิมุข, สน.เรียนวัดบวรนิเวศวิหาร, สน.เรียนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, สน.เรียนวัดสุทัศนเทพวราราม, สน.เรียนวัดราชโอรสาราม, สน.เรียนวัดไตรมิตรวิทยาราม และสน.เรียนวัดบางนาใน เป็นต้น

๓.๓ การวิเคราะห์ผังพื้นที่อาคารสำนักเรียน

จากการเก็บข้อมูล และศึกษารูปแบบของผังพื้นที่อาคารสำนักเรียน สามารถทำการวิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มประเภทของผังพื้นที่อาคารเรียนที่มีความแตกต่างกันตามปัจจัยต่างๆได้ดังนี้

ประเภทที่ ๑ ศาลาราย หรือ วิหารคด

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า เป็นสำนักเรียนแบบหนึ่งที่มีการใช้อาคารเดิม เช่น ศาลารายหรือวิหารคด เป็นสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นรูปแบบของผังพื้นที่อาคาร จึงเป็นลักษณะของผังพื้นที่ของศาลาราย แยกจากกันเป็นหลังๆ ขนาดใหญ่, เล็ก ตามการใช้งาน ลักษณะของศาลารายขนาดเล็ก เช่น ศาลารายหน้าพระอุโบสถวัดราชโอรสาราม ขนาด ๒ ห้อง และลักษณะของศาลารายขนาดใหญ่ เช่น ศาลารายรอบพระอุโบสถวัดชนะสงคราม มีทั้งขนาด ๖ และ ๗ ห้อง, ศาลารายวัดอรุณราชวราราม ขนาด ๗ ห้อง และศาลารายวัดสุทัศนเทพวราราม ขนาด ๗ ห้อง มีทั้งแบบเป็นศาลาโล่งและทึบ โดยเปิดประตูสุดช่วงเสาตลอดด้านใน เปิดเข้าสู่สวนพุทธาวาส มีลักษณะยกพื้นเตี้ยโดยทำเป็นบันไดขึ้นโดยรอบสามารถเข้า-ออกได้โดยสะดวก ผังพื้นที่ภายในโล่งไม่มีการกั้นห้อง โดยสามารถจัดส่วนเป็นโต๊ะ เก้าอี้เรียน และกระดานดำได้ และสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานต่างๆได้ โดยมากนิยมจัดแยกห้องเรียน ๑ ชั้น ต่อ ๑ ศาลา ส่วนรูปแบบของพระวิหารคด เป็นการจัดการใช้งานอาคาร เป็นห้องเรียนห้องต่างๆ เรียงไปตามความยาวของพระวิหารคด สามารถกั้นห้องเรียนแยกเป็นห้องๆได้ รวมถึงมีส่วนของห้องน้ำไว้ครบถ้วน โดยยังคงลักษณะคล้ายกัน คือ เปิดทางเข้าจากภายในสวนพุทธาวาส โดยการยกพื้นเตี้ย และทำบันไดทางขึ้นโดยรอบ เพื่อความสะดวกเช่นกัน สำนักเรียนที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ สำนักเรียนวัดชนะสงคราม, สำนักเรียนวัดอรุณราชวราราม (หอสมุดสมเด็จพระเจ้า), สำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม (เดิม), สำนักเรียนวัดราชโอรสาราม (บางชั้นเรียน) และสำนักเรียนวัดราชสิงขร

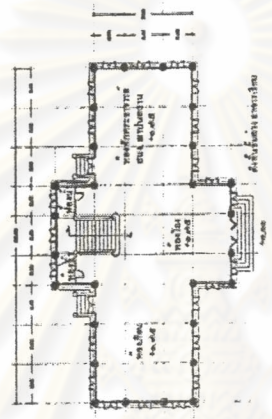
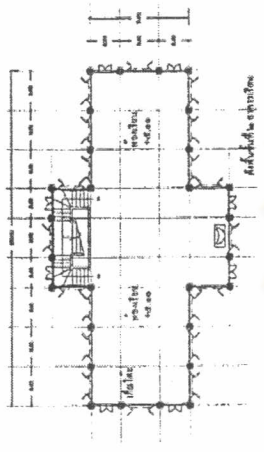
ประเภทที่ ๒ อาคารแบบจตุรมุข ๒ ชั้น

มีลักษณะการจัดผังพื้น เป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่ขึ้นจากรูปแบบของศาลาราย หรือทดแทนศาลาการเปรียญ โดยทำรูปแบบเป็นอาคารจตุรมุข ๒ ชั้น เพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอยภายในให้เพียงพอกับการใช้งาน โดยยังคงสภาพภายในแบบโถงโล่ง เพื่อสามารถปรับเปลี่ยนตามการใช้งานได้ หรือสามารถกั้นห้องแบบผนังเบาได้ อาคารประเภทนี้จะเป็นรูปแบบที่พัฒนาการมาจากงานสถาปัตยกรรมไทยแบบจตุรมุข รูปลักษณะของอาคารภายนอกยังคงลักษณะการสืบทอดในงานสถาปัตยกรรมไทยได้ เป็นอาคารที่มีส่วนฐาน, ส่วนเรือน และหลังคาทรงเครื่องลាយองประดับช่อฟ้า, ใบระกา, หางหงส์ มีบันไดทางขึ้นอาคารทั้งด้านหน้าและด้านหลัง สามารถเข้า-ออกอาคารได้ทั้ง ๒ ด้าน มีบันไดเชื่อมระหว่างชั้นล่าง และชั้นที่ ๒ ตรงกลางอาคารบริเวณมุขด้านหลังเป็นโถงบันได และมีการทำห้องน้ำได้บันไดด้วย การใช้งานโดยการจัดห้องเรียนแบ่งเป็น ๒ ปีกของอาคาร ชั้นโดยโถงกลางอาคาร ตัวอย่างอาคารประเภทนี้ เช่น สำนักเรียนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และสำนักเรียนวัดอรุณราชวราราม ส่วนสำนักเรียนวัดสระเกศ จะมีขนาดใหญ่กว่าและมีการกั้นห้องโดยผนังเบา แต่ยังคงในรูปแบบเดียวกัน

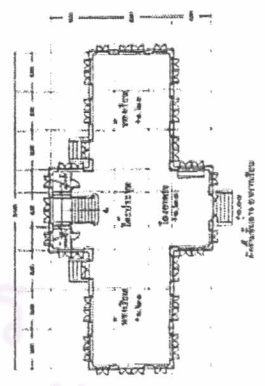
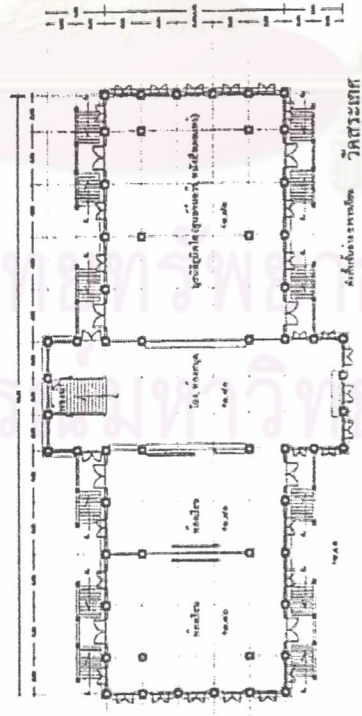
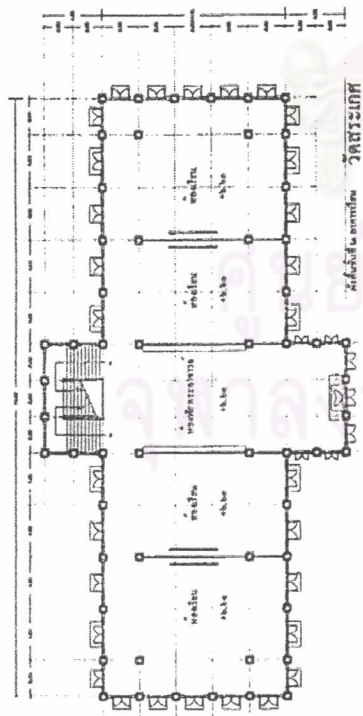
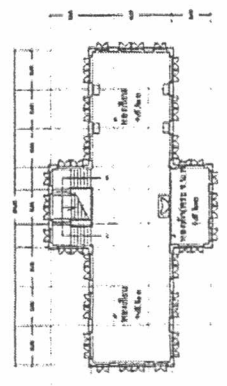

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ที่ 1

วัตถุประสงค์ที่ 3

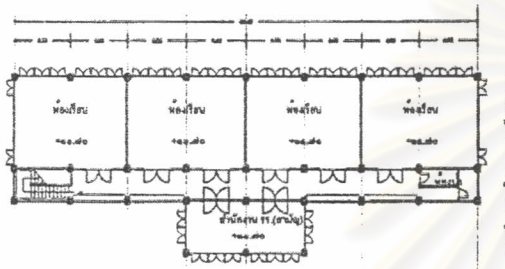

ประเภทที่ ๓ อาคารขนาดกลาง

มีลักษณะการจัดผังพื้นแบบอาคารสมัยใหม่ (หรือเกิดขึ้นภายหลัง) ตามลักษณะการใช้สอยอาคารคือ มีบันไดทางขึ้นอาคารด้านหน้า มีทางเดินด้านหน้าตลอดความยาวของอาคารไปจบที่บันไดและห้องน้ำทั้ง ๒ ข้างของอาคาร มีการจัดแบ่งกันห้องตามการใช้งาน โดยแบ่งเป็นห้องเรียนชั้นต่างๆ หรือในบางอาคาร อาจสามารถเปิดเชื่อมแต่ละห้องรวมกันเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ เพื่อการใช้งานเอนกประสงค์ได้ โดยส่วนมากจะเป็นอาคารขนาดไม่ใหญ่มากนัก เนื่องจากการใช้สอยภายในอาคารไม่มาก เช่น สำนักเรียนวัด ซึ่งพบเป็นส่วนมากของกลุ่มตัวอย่างที่มีการเรียนการสอนน้อยประเภท คืออาจมีเพียงการเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างเดียว หรือมีจำนวนพระนักเรียนน้อย และรวมถึงสำนักเรียนที่มีการแบ่งจำนวนพระนักเรียนในบางชั้นเรียนหรือบางส่วน ไปศึกษาที่ศูนย์ในต่างจังหวัดเป็นต้น โดยทั่วไปภายในอาคารเรียนกลุ่มดังกล่าวนี้ จะมีแต่ห้องเรียนเพื่อการเรียนการสอนเท่านั้น และอาจมีห้องพักพระอาจารย์ หรือสำนักงานโรงเรียนอยู่บ้าง โดยจัดอยู่ในพื้นที่มุขด้านหน้าอาคาร เพื่อความสะดวกในการใช้งานและควบคุมดูแล ในบางสำนักเรียนอาจมีการจัดพื้นที่ชั้นล่างของอาคารเป็นห้องโถงโล่งกว้างไม่มีผนังกันห้อง เพื่อสามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ เป็นเอนกประสงค์ได้ อาคารประเภทนี้เนื่องจากผังพื้นเป็นอาคารแบบใหม่ตามการใช้สอย รูปลักษณะภายนอกของอาคารจึงเป็นแบบอาคาร ๒ ชั้นทั่วไป โดยอาจมีการใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมไทยมาประดับเสริม ให้มีความกลมกลืนกับสภาพในบริเวณของวัดเท่านั้น แต่ในเรื่องของสัดส่วนโดยรวมของอาคาร เป็นอาคารสมัยใหม่เสียส่วนมาก

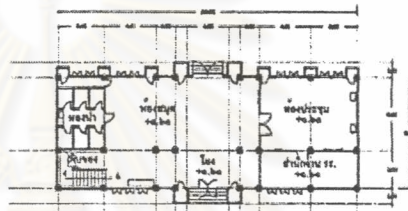
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัดมหาธาตุฯ

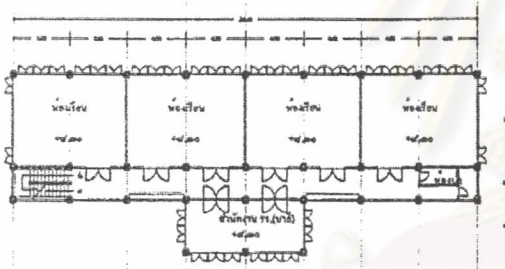

ผังชั้นที่ ๔ อาคารมหาธาตุวิทยาลัย

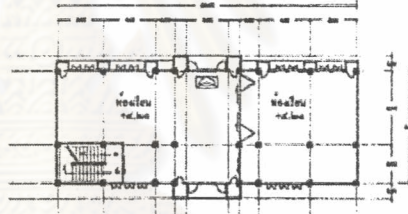
วัดสุทัศน์เทพวราราม

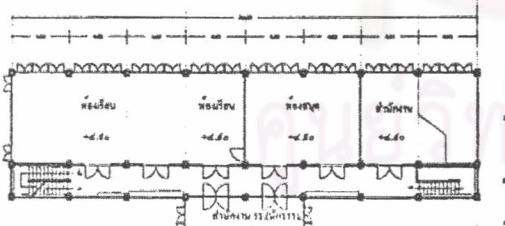
ผังชั้นที่ ๓ อาคารเรียน

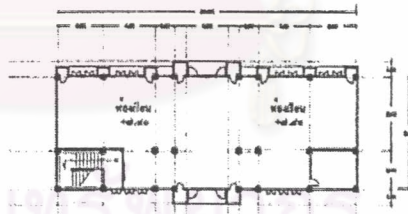
ผังชั้นที่ ๓ อาคารมหาธาตุวิทยาลัย

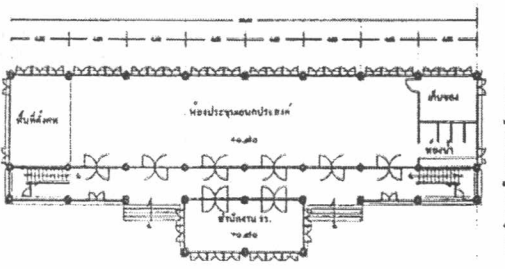
ผังชั้นที่ ๒ อาคารเรียน

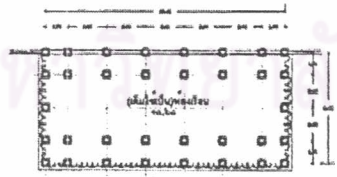
ผังชั้นที่ ๒ อาคารมหาธาตุวิทยาลัย

ผังชั้นที่ ๑ อาคารเรียน

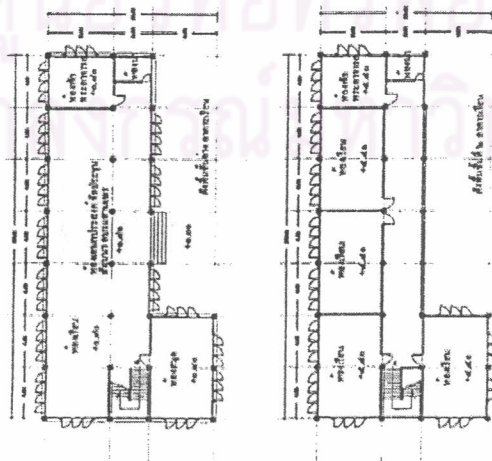

ผังชั้นที่ ๑ อาคารมหาธาตุวิทยาลัย

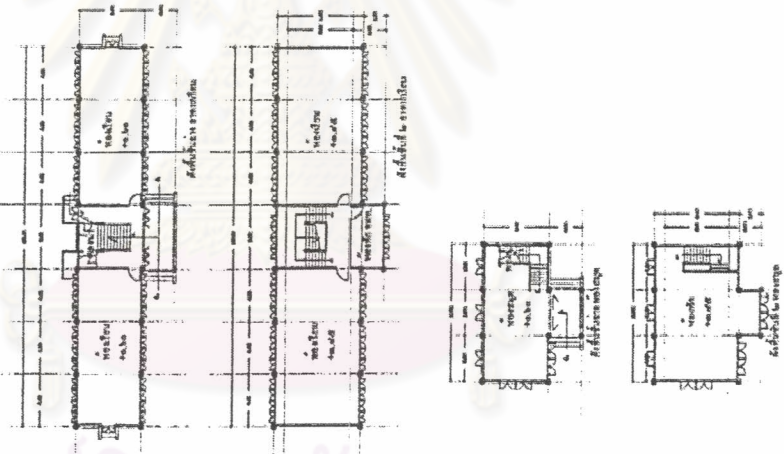

ผังชั้นพิเศษ

วัดโมลีโลกย

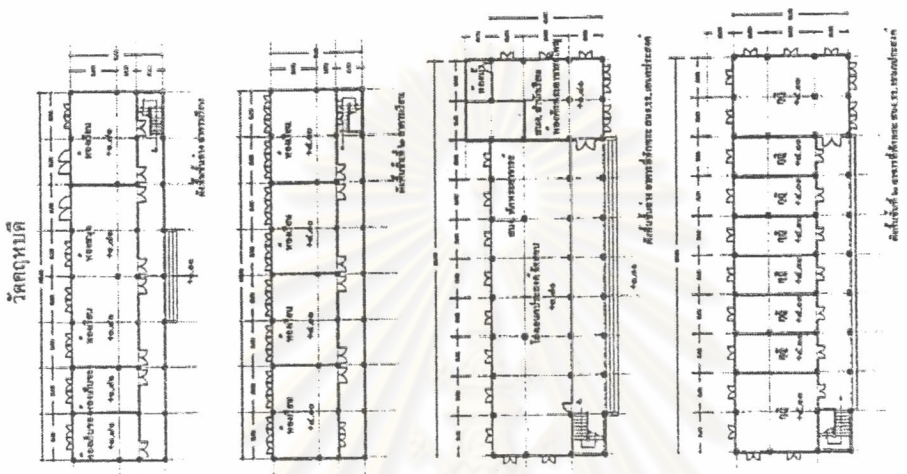

วัดเขาไทรทาม

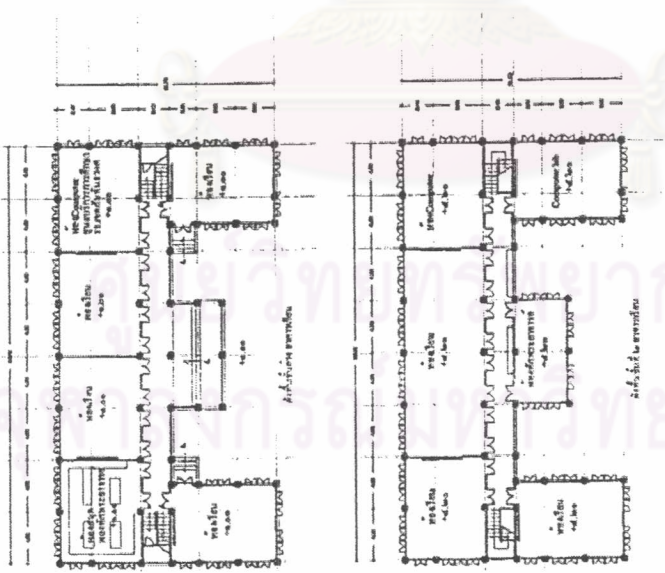

วัดมหาพฤฒาราม

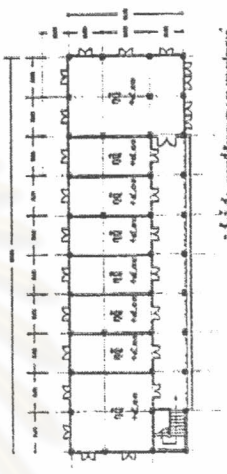

วัดไตรมิตรวิทยาราม

วัดฤๅษะ

วัดไตรมิตรวิทยาราม

ประเภทที่ ๔ อาคารขนาดใหญ่

ลักษณะการจัดผังพื้นของอาคารประเภทนี้ เกิดขึ้นเนื่องจากมีความต้องการพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารค่อนข้างมาก เนื่องจากมีกิจกรรมและมีการเรียนการสอนมากมายหลายประเภท หรือรวมถึงกรณีนี้ที่ สำนักเรียนนั้นมีจำนวนพระนักเรียนมากด้วยเช่นกัน ตัวอย่างสำนักเรียนในประเภทนี้ เช่น สำนักเรียนวัดสามพระยา ซึ่งเป็นสำนักเรียนส่วนกลาง หมายถึง มีจำนวนพระนักเรียนจากทั่วประเทศมาเรียนรวมกันที่สำนักเรียนนี้, สำนักเรียนวัดปากน้ำภาษีเจริญ ซึ่งเป็นสำนักเรียนใหญ่ของแผนกบาลีเช่นกัน เนื่องจากเป็นสำนักเรียนที่มีพระอาจารย์รับผิดชอบหน้าที่ในแม่กองบาลีสนามหลวงด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงสำนักเรียนส่วนกลาง เช่น สำนักเรียนวัดบพิตรพิมุข, สำนักเรียนวัดสร้อยทอง และสำนักเรียนของวัดที่มีจำนวนพระนักเรียนมาก เช่น สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร, สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร, สำนักเรียนวัดกัญจนสิงหาสน์ และสำนักเรียนวัดบางนาใน เป็นต้น

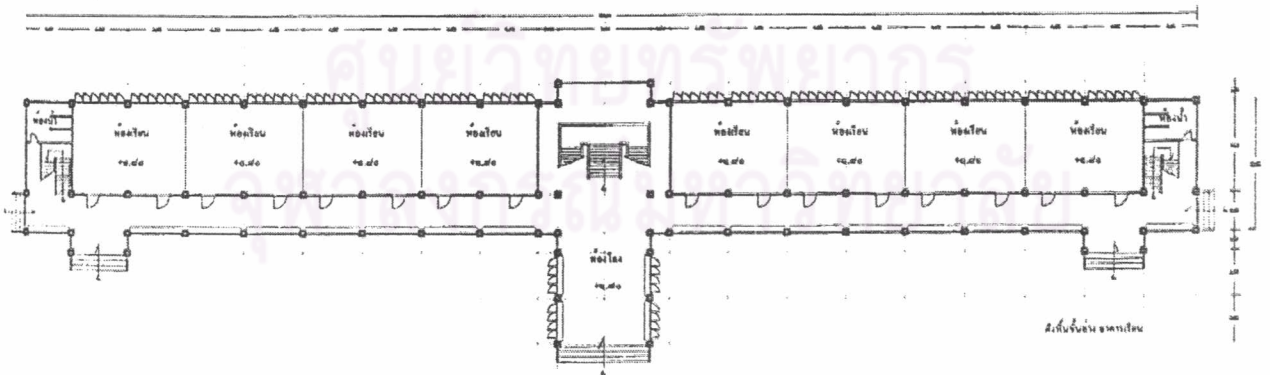
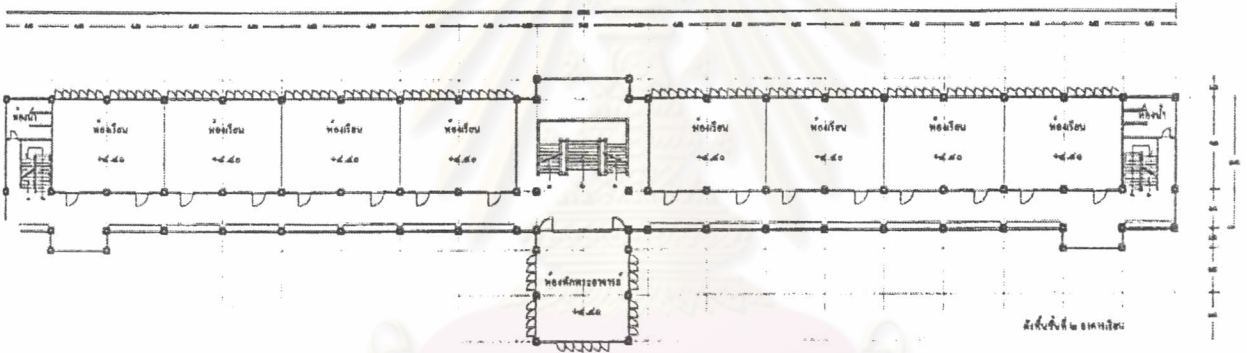
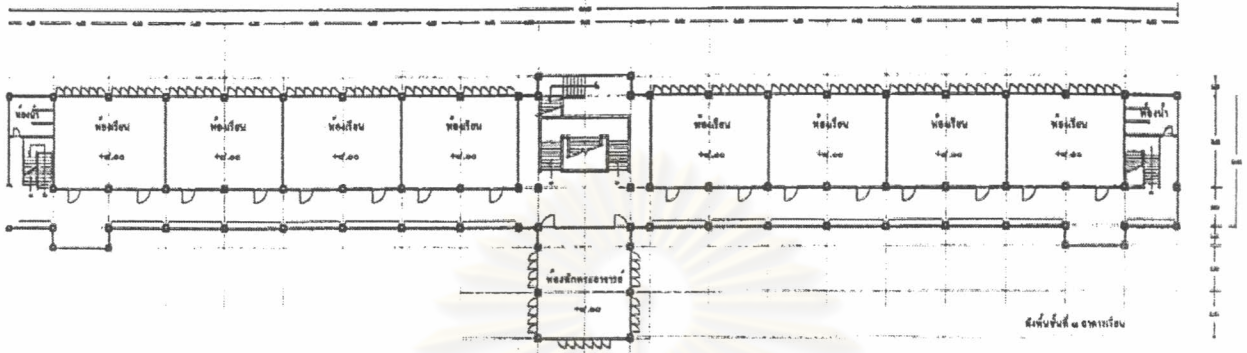
ผังพื้นภายในของอาคารประเภทนี้ เนื่องจากเป็นอาคารขนาดใหญ่ มีพื้นที่มาก จึงมักนิยมทำพื้นที่ในอาคารส่วนหนึ่งเป็นห้องโถงเอนกประสงค์เพื่อการใช้สอยขนาดใหญ่ได้ สามารถจัดประชุม อบรม และงานกุศลต่างๆได้ เป็นอาคารสูงตั้งแต่ ๓ ชั้นขึ้นไป มีการจัดแบ่งห้องเรียนหลายห้อง สามารถรองรับการเรียนได้หลายประเภทรวมกัน และจะเป็นกลุ่มของอาคารเรียนที่มีห้องทำงานหรือ สำนักงานโรงเรียนอยู่บนอาคารเรียนนั้นๆ เพื่อความสะดวกในการดำเนินงาน ในบางสำนักเรียนยังสามารถจัดแบ่งสำนักงานโรงเรียนแยกตามแต่ละประเภทอยู่บนอาคารเรียนนั้นๆ เช่น สำนักเรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นต้น รวมถึงบางสำนักเรียนมีห้องทำงานแยกตามสายงานต่างๆ เช่น สำนักเรียนวัดกัญจนสิงหาสน์ เป็นต้น หรือเป็นอาคารเรียนที่มีหน่วยงานอื่นๆ มาใช้อาคารร่วมด้วย และมีการใช้งานหลายประเภท เช่น สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร เป็นต้น กลุ่มอาคารในประเภทนี้นั้นยังสามารถแบ่งตามลักษณะอาคารได้เป็น ๒ แบบคือ

๑. เป็นอาคารตามแนวยาวลักษณะคล้ายกลุ่มอาคารในประเภทที่ ๒ คือแบบจัตุรมุขหรือแบบมีมุขหน้าอาคาร แต่มีขนาดใหญ่กว่า เช่น สำนักเรียนวัดสามพระยา, สำนักเรียนวัดปากน้ำภาษีเจริญ, สำนักเรียนวัดสร้อยทอง, สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร และสำนักเรียนวัดกัญจนสิงหาสน์ เป็นต้น

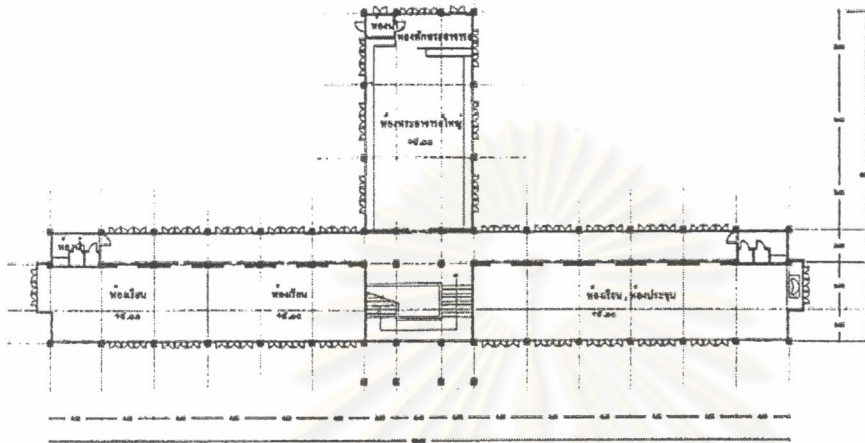
๒. เป็นอาคารหลายชั้น และรูปแบบอาคารมีความซับซ้อนมากขึ้น หรือเป็นการปรับเปลี่ยนตามสภาพของพื้นที่ เช่น สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร และสำนักเรียนวัดบางนาใน เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

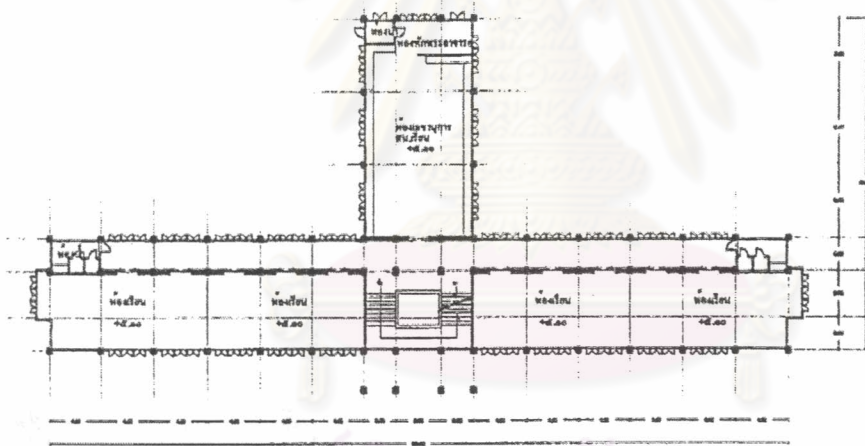
วัดสามพระยา

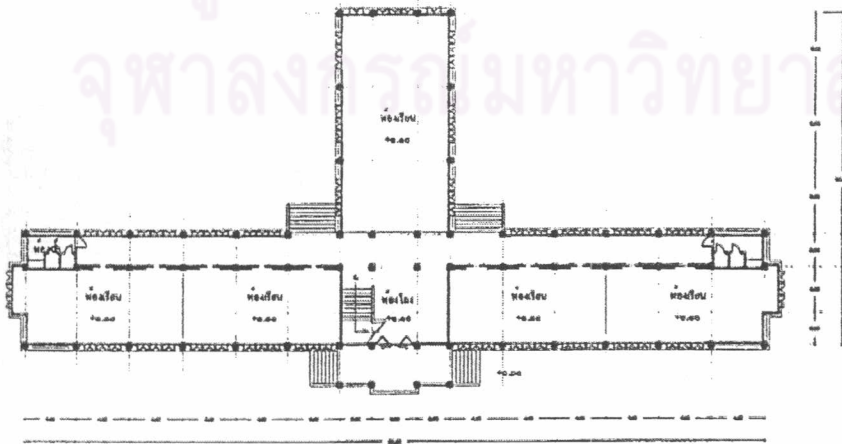
วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

ชั้นที่ ๑ อาคารเดิม

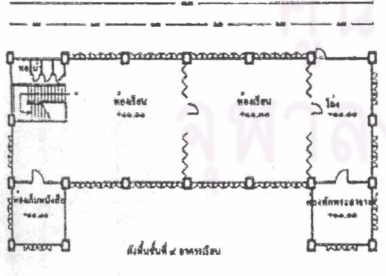
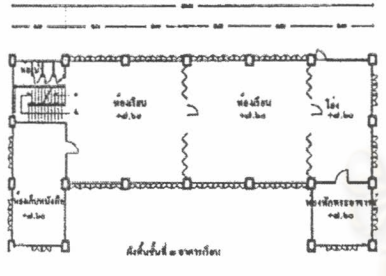
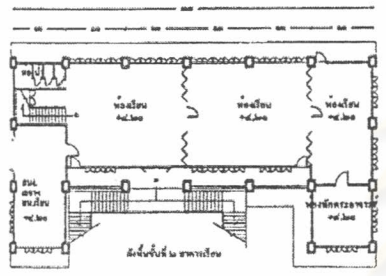
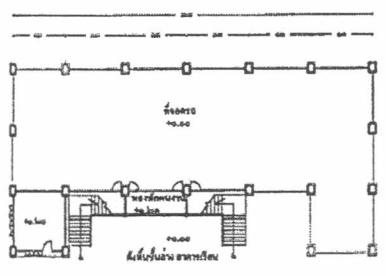
ชั้นที่ ๒ อาคารเดิม

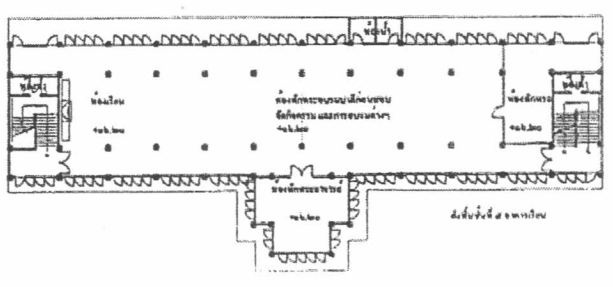
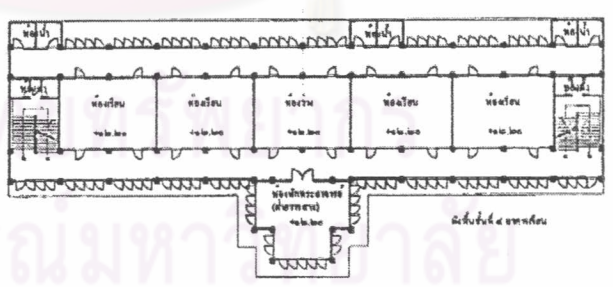
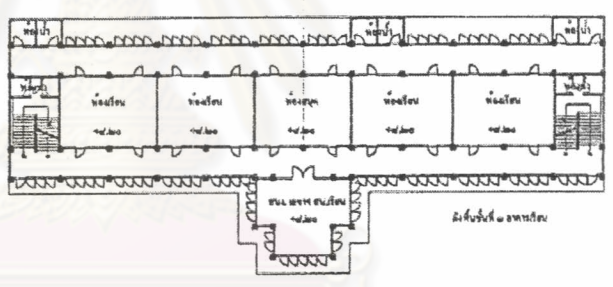
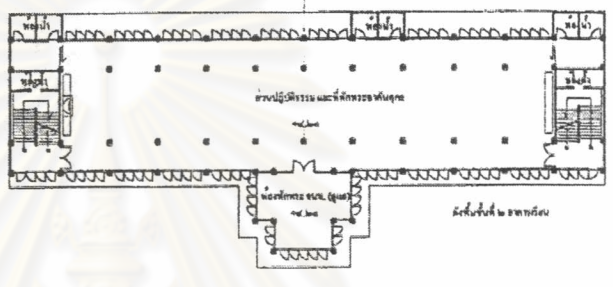
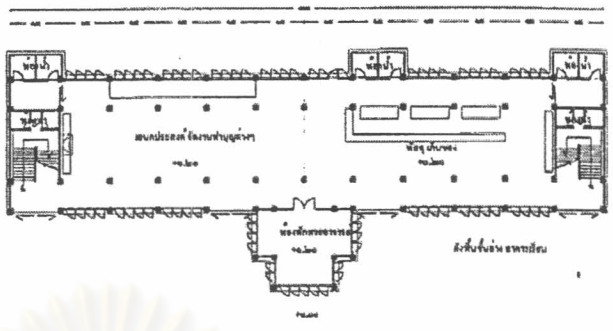
ชั้นที่ ๓ อาคารเดิม

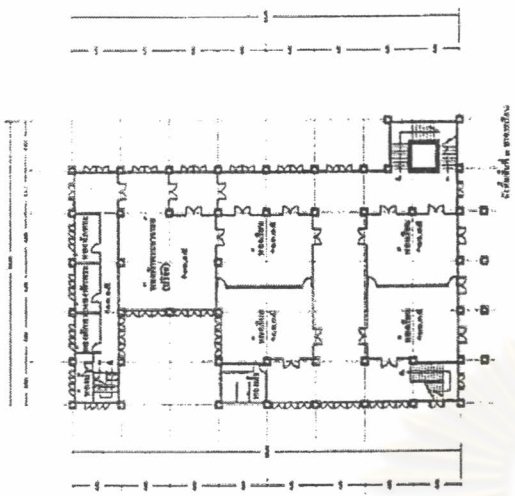
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัดพิศุทธินิม

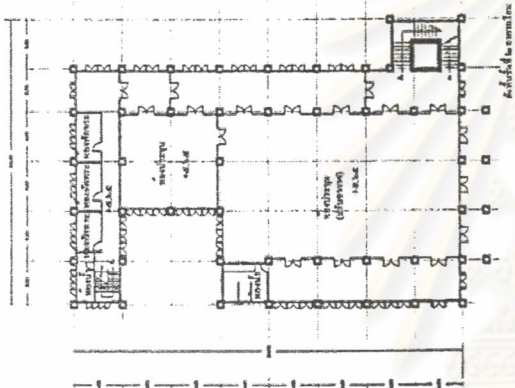

วัดร้อยทอง

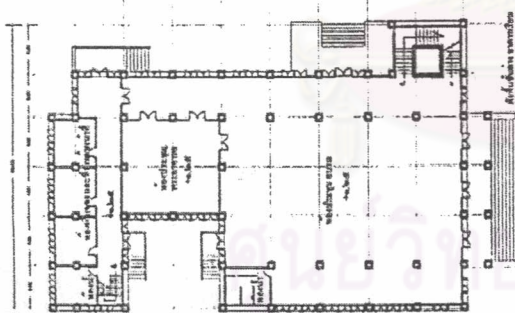

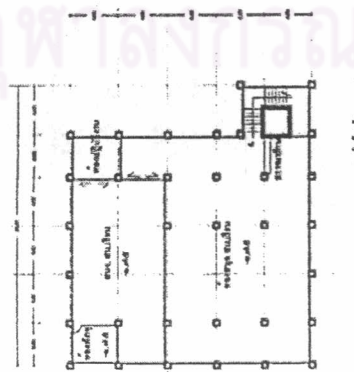
ชั้นใต้ดิน

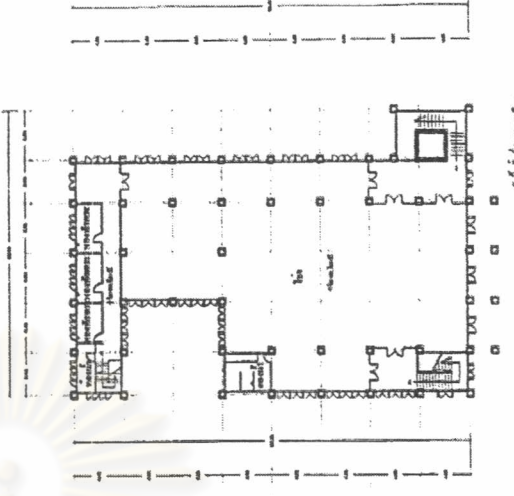
ชั้นใต้ดิน

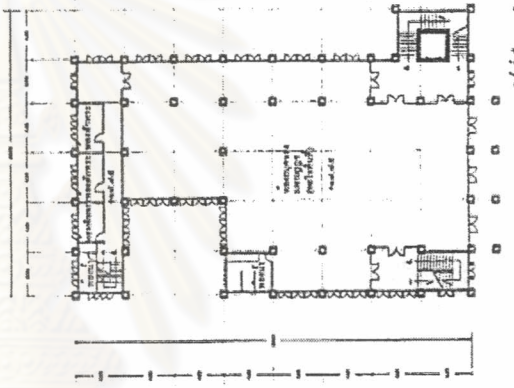
ชั้นใต้ดิน

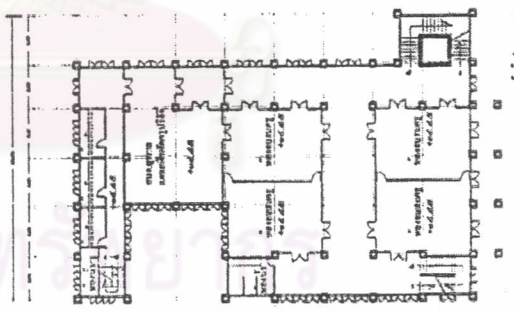
ชั้นใต้ดิน

ชั้นใต้ดิน

ชั้นใต้ดิน

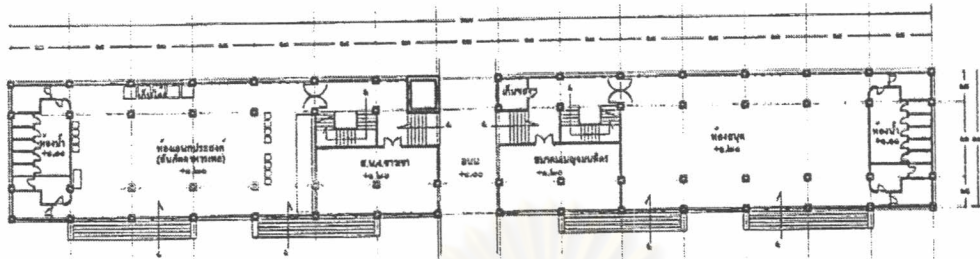

ชั้นใต้ดิน

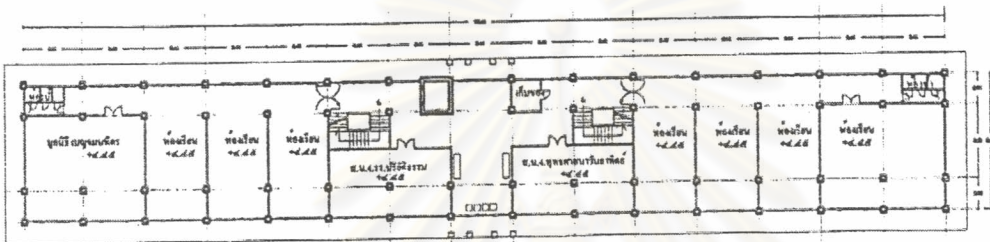
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาคารนิเวศวิทยา

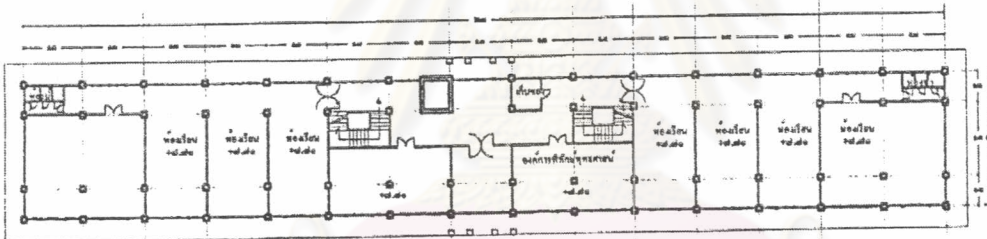
วัดเบญจมบพิตร

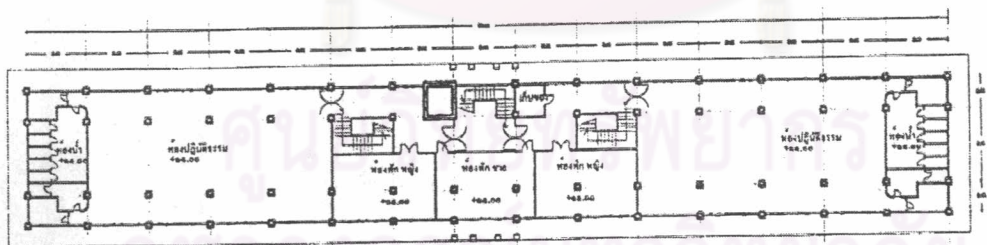
ชั้นที่ ๑ ชั้น ๑ อาคารเรียน

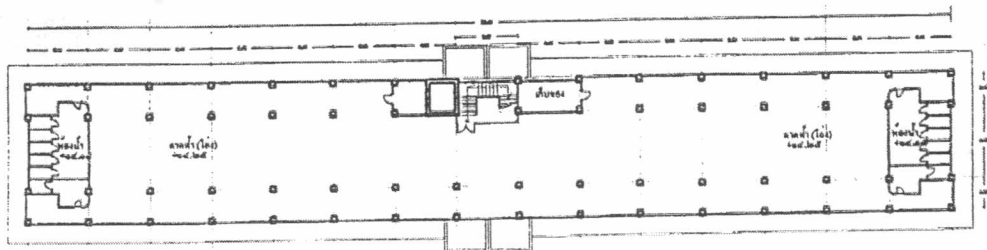
ชั้นที่ ๒ ชั้น ๒ อาคารเรียน

ชั้นที่ ๓ ชั้น ๓ อาคารเรียน

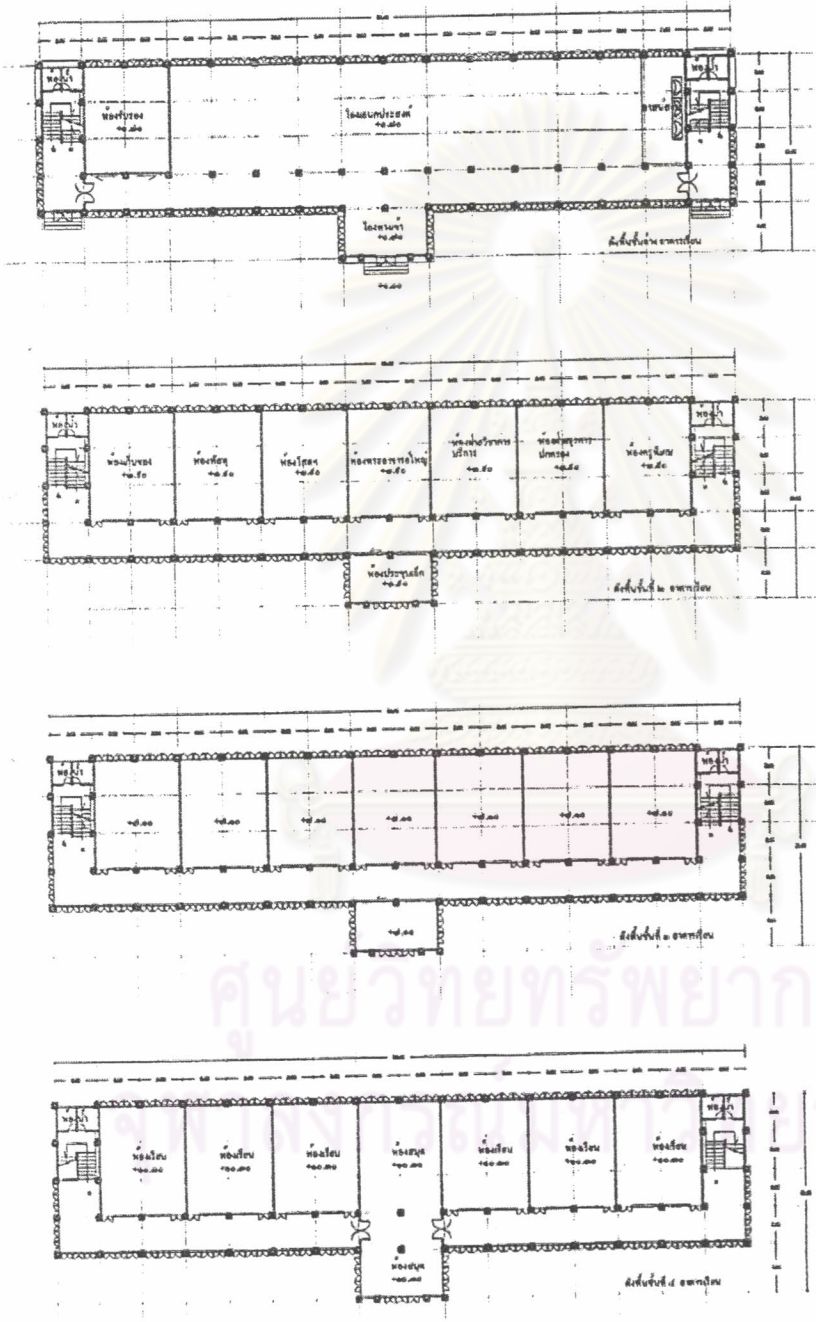

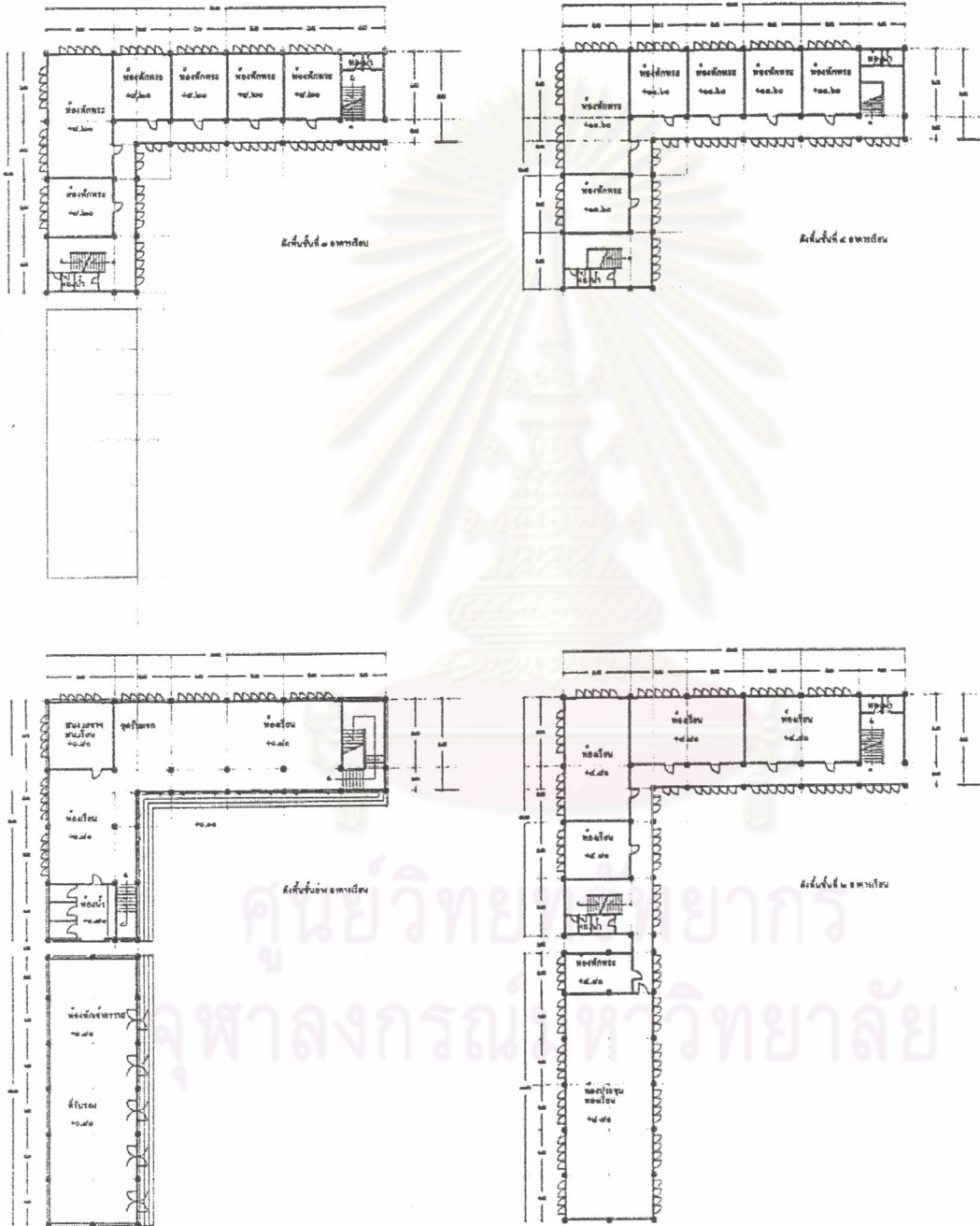
ชั้นที่ ๔ ชั้น ๔ อาคารเรียน

ชั้นที่ ๕ ชั้น ๕ อาคารเรียน

วัดกาญจนสิงหาสน์

วัดมณนาโน

๓.๔ การวิเคราะห์ระบบโครงสร้างอาคาร

จากการศึกษาอาคารตัวอย่างดังกล่าว สามารถแยกลักษณะของโครงสร้างอาคารได้ดังนี้

๑. ประเภทอาคารเก่า เป็นระบบ เสา-ผนังก่ออิฐฉาบปูน รับน้ำหนัก (Wall Baring) วางข้อไม้รับโครงสร้างหลังคาไม้ แบบของเดิม ใช้ระบบโครงสร้างช่วงกว้างแบบมีเสาร่วมในเพื่อช่วยในการรับน้ำหนัก โดยมากที่พบมีขนาดช่วงกว้างของอาคาร ๖.๒๐-๘.๔๐ เมตร และมีระยะห่างช่วงเสา ตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๐๐ เมตร ตัวอย่างเช่น ศาลารายวัดชนะสงคราม, ศาลารายวัดอรุณราชวราราม และศาลารายวัดสุทัศนเทพวราราม ส่วนศาลารายวัดราชโอรสาราม มีขนาดเล็ก ช่วงกว้างของอาคาร ๓.๒๐ เมตรเท่านั้น

๒. ประเภทอาคารใหม่ เป็นการใช้ระบบเสา-คาน คสล. และผนังก่ออิฐฉาบปูนเรียบ เป็นวัสดุในปัจจุบันทั้งหมด โครงสร้างหลังคาใช้คานช่วงกว้างชั้นรับ โดยมีการตั้งเสาดูกตามคาน เพื่อรับตามจังหวะของหลังคา โดยสันนิษฐานว่าเป็นลักษณะการพัฒนาระบบโครงสร้างภายหลังจากสมัยรัชกาลที่ ๖ ที่เริ่มมีอาคารขนาดใหญ่ เช่น ตึกอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และตึกวชิรมงกุฏ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย เป็นต้นมา ช่วงเวลาผ่านไปมีการใช้เทคโนโลยี วัสดุสมัยใหม่ มีการใช้ระบบโครงสร้างช่วงกว้าง ระบบนี้จึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ทดแทนในอาคารสำนักเรียนวัดต่างๆ เพื่อขึ้นรับโครงหลังคาให้คงตามรูปแบบของทรงหลังคาไทยได้อย่างดี

อาคารสำนักเรียนที่ทำการศึกษ สามารถแบ่งการวางระบบเสาได้ ๒แบบ คือ

๑. ระบบ Grid เสารับน้ำหนัก ๒ทาง คือ การจัดระบบเสาเรียงตามแนวระยะห่างเท่าๆกันทั้ง ๒ด้าน โดยในส่วนที่ต้องการพื้นที่โล่งกว้างก็เป็นการลดหรือเว้นเสาช่วงนั้นไป ความกว้างของ Grid เสา ๓.๕๐-๔.๐๐ เมตร

๒. ระบบ Grid เสา ตามขนาดช่วงกว้างของห้อง ซึ่งเป็นแบบที่พบได้โดยทั่วไปส่วนมาก เพื่อจัดระบบเสาให้เป็นระเบียบมากขึ้น โดยใช้โครงสร้างช่วงกว้างตามความกว้างของห้องภายใน และโครงสร้างเสาในระยะช่วงระยะเบี่ยงทางเดินของอาคาร หรือมีบางสำนักเรียนยังมีการใช้ระบบโครงสร้างช่วงกว้างรองรับตลอดความกว้างของอาคารโดยไม่มีเสาภายในเลย เช่น สำนักเรียนวัดบพิตรพิมุข, สำนักเรียนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, สำนักเรียนวัดอรุณราชวราราม และสำนักเรียนวัดมหาพฤฒาราม เป็นต้น ในระบบโครงสร้างแบบนี้มีระยะความกว้างช่วงในเสา หรือภายในห้องอย่างน้อยที่สุด ๕ เมตร หรืออย่างมากที่สุด คือ ๗ - ๑๐ เมตร และมีระยะห่างช่วงเสาตั้งแต่ ๓ - ๕ เมตร

ดังนั้น จากระบบโครงสร้างและระยะต่างๆดังกล่าวจึงสามารถสรุปถึงขนาดความกว้างของห้องเรียน ขนาดเล็กสุดจนถึงขนาดใหญ่สุดได้ ตามความเหมาะสม และยังสามารถมีแนวทางในการวางตำแหน่งเสาเพื่อรองรับกับระบบโครงสร้างหลังคาได้อย่างดีอีกด้วย

๓.๕ การวิเคราะห์ กิจกรรมและการใช้อาคาร ของสำนักเรียนวัดต่างๆ

ในการศึกษานี้ได้ทำการเก็บข้อมูลของกิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมการใช้อาคารเรียน ของพระภิกษุ สามเณร ที่ศึกษาอยู่ในสำนักเรียนวัดต่างๆที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ๒๐วัด ดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

กิจกรรมของพระสงฆ์ เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม (บาลี)

๑. วัดสามพระยา

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๐๐-๗.๓๐	๗.๓๐-๘.๓๐	๘.๓๐-๙.๓๐	๙.๓๐-๑๐.๓๐	๑๐.๓๐-๑๒.๐๐	๑๒.๐๐-๑๕.๐๐	๑๕.๐๐-๑๗.๔๕	๑๗.๔๕-๑๙.๐๐	๑๙.๐๐-๒๑.๐๐	๒๑.๐๐-๒๑.๐๐	
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ฉันภัตตาหารเช้า	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า, ทำจิตภาวนา	ทำวัตรเช้า, ทำจิตภาวนา	ทำวัตรเช้า, ทำจิตภาวนา	ทำวัตรเช้า, ทำจิตภาวนา	ทำวัตรเย็น	เรียน (บาลี) (ปร.๘-ปร.๙) (พระวัดอื่นมาเรียนมาก)	เรียน (บาลี) (ปร.๘-ปร.๙)	เรียน (นักธรรม) (ตรี,โท,เอก)
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	พระอุโบสถ	พระอุโบสถ	พระอุโบสถ	พระอุโบสถ	พระอุโบสถ	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๓ชั้น	อาคารเรียน ๓ชั้น	อาคารเรียน ๓ชั้น
จำนวนพระนักเรียน (บาลี)- ไวยากรณ์ ๑๐รูป, ปร.๑-๒ ๑๓รูป, ปร.๓ ๒๐รูป, ปร.๔ ๑๗รูป, ปร.๕ ๒๐รูป, ปร.๖ ๒๐รูป, ปร.๗ ~๑๕๐รูป, ปร.๘ ~๑๕๐รูป, ปร.๙ ~๑๐๐รูป												
จำนวนพระนักเรียน (นักธรรม)- ตรี ๑๗รูป, โท ๑๖รูป, เอก ๑๒รูป												
จำนวนบุคลากร สน.เรียน- ๘รูป / จำนวนพระอาจารย์ สอนบาลี ๓คนละ ๒รูป, สอนนักธรรม ๓คนละ ๓-๔รูป												

กิจกรรมอื่นที่ใช้อาคารเรียน (ร่วม) - การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันพระ และวันอาทิตย์

- ใช้จัดอบรม, ประชุม และกิจกรรมอื่นๆ
- ใช้จัดเป็นสนามสอบบาลีสถานหลวง

หมายเหตุ

- ไม่มีห้องสมุด
- ไม่มีห้องพักพระอาจารย์ ปัจจุบันใช้การจัดเตรียมตำราการสอบในกุฏิของพระอาจารย์เลย, สน.ง.รร.อยู่ในกุฏิของพระเดชฯ สน.เรียน
- พระจากต่างจังหวัดหรือต่างวัด ที่มาเรียน หรือพระอาคันตุกะ มีอาคารที่พักสงฆ์รองรับได้ ~๗๐-๑๐๐รูป
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๒. วัดสระเกศ

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๐๐-๘.๐๐	๘.๓๐-๙.๐๐	๘.๓๐-๑๐.๓๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๖.๓๐	๑๓.๐๐-	๑๗.๐๐-๑๗.๔๕	๑๘.๐๐-๑๙.๑๕	๒๑.๐๐-
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า	เรียน (บาลี) (ทุกชั้นปธ.๑-๖)	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (สามัญ) (เตรียม มหาจุฬาฯ)	เรียน (บาลี) (เพิ่มเติม-เฉพาะพระวัตร)	ทำวัตรเย็น	เรียน (สามัญ)(ต่อ)	ทำวัตรค่ำ
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๒ ชั้น (ใช้ ทุกห้อง)	กุฏิของตน พระวัตรอื่นกลับฉันที่วัดของตน	อาคารเรียน ๒ ชั้น (ใช้ ๓ห้อง)	ตามกุฏิ (แล้วแต่พระอาจารย์)	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๒ ชั้น (ใช้ ๓ห้อง)	พระอุโบสถ

จำนวนพระภิกษุเรียน (บาลี) - ปธ.๑-๒ ๕รูป, ปธ.๓ ๔-๕รูป, ปธ.๔ ๑๐รูป, ปธ.๕ ๑๐รูป, ปธ.๖ ๑๐รูป
จำนวนพระภิกษุเรียน (สามัญ) - ม.๔ ๑๓รูป, ม.๕ ๘รูป, ม.๖ ๘รูป
จำนวนพระอาจารย์+ บุคลากร - ปธ.๑-๒ ๒รูป, ปธ.๓ ๒รูป, ปธ.๔ ๒รูป, ปธ.๕ ๒รูป, ปธ.๖ ๒รูป / บุคลากร สนง.ร. ๑๐รูป

กิจกรรมอื่นที่ใช้อาคารเรียน (รวม) - การเรียนปริยัติธรรม ญัตติพระ และวันอาทิตย์

- วันหยุด จัดอบรมเยาวชน พุทธศาสนา

- มูลนิธิ ภูมิโผโล ศูนย์ค้นคว้าตำราทางพระพุทธศาสนา หนังสือเผยแพร่ ใช้พื้นที่อาคารชั้นล่างส่วนหนึ่ง

หมายเหตุ

- มีห้องสมุดในอาคารเรียน บริเวณโถงกลาง
- โถงกลางชั้นบนจัดเป็นห้องพักพระอาจารย์ ใช้การจัดเตรียมตำราการสอบ
- พระจากต่างจังหวัดที่มีมาเรียน หรือพระจากคันถุภะ มาจำวัดรวมกันในสังฆาวาสทั้งหมด
- สำนักงานโรงเรียนในการติดต่อต่างๆ อยู่ที่กุฏิคณะ ๗
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๓. วัตถุประสงค์นำ ภาษีเจริญ

เวลา	๕.๐๐-๖.๐๐	๖.๐๐-๖.๓๐	๖.๕๕-๗.๓๐	๘.๐๐-๑๐.๐๐	๑๐.๐๐-๑๐.๕๕	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๕.๐๐	๑๕.๐๐-๑๖.๐๐	๑๖.๕๕-๑๗.๕๕	๑๘.๐๐-๒๐.๐๐
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า	เรียน (บาลี) ทุกชั้น(ปร.๑-๒-ปร.๓)	ทำกิจส่วนตัว/สงฆ์	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (นักธรรม) ตรี, โท, เอก	เรียน (พระวณะ)	ทำวัตรเย็น	เรียน (บาลี) ทุกชั้น(ปร.๑-๒-ปร.๓)
สถานที่		ศาลาการเปรียญ/โรงครัว	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๓ ชั้น	กุฏิของตน	ศาลาการเปรียญ/โรงครัว	อาคารเรียน ๓ ชั้น	อาคารเรียน ๓ ชั้น	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๓ ชั้น

จำนวนพระนักเรียน (บาลี) - ไวยากรณ์ ๖ รูป, ปร.๑-๒ ๓ รูป, ปร.๓ ๒ รูป, ปร.๔ ๒ รูป, ปร.๕ ๒ รูป, ปร.๖ ๒ รูป, ปร.๗ ๑ รูป, ปร.๘ ๑ รูป, ปร.๙ ๗ รูป

จำนวนพระนักเรียน (นักธรรม) - ตรี ๕ รูป, โท ๕ รูป, เอก ๒ รูป

จำนวนพระอาจารย์ + บุคลากร - พระอาจารย์ บาลี ๑ รูป, พระอาจารย์นักธรรม ๑ รูป, บุคลากร สมน.วร. ๖ รูป

กิจกรรมอื่นที่ใช้อาคารเรียน (ร่วม) - การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันโกน, วันพระ

- จัดอบรมบาลีก่อนสอบ
- จัดเป็นสนามสอบบาลีสถาปนาคณะ

- หมายเหตุ
- ห้องสมุดใช้ห้องสมุดวัดปากน้ำ เปิด-ปิด วันธรรมดา ๗.๐๐-๑๐.๐๐น. วันเสาร์-อาทิตย์ ๗.๐๐-๑๐.๐๐, ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐น.
 - ไม่มีห้องพักพระอาจารย์ ปัจจุบันใช้การจัดเตรียมตำราการสอนในกุฏิของพระอาจารย์โดย
 - สำนักงานโรงเรียนมีห้องสำนักงานอาจารย์ใหญ่ และสำนักงานเลขานุการ สำนักเรียนใช้เก็บหนังสือ ตำรา และเครื่องถ่ายเอกสาร
 - มีอาคารพักสำหรับพระวณะ และพระที่มาก่อนบวรมก่อนสอบให้พักได้
 - รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๔. วัดชนะสงคราม

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๐๐-๗.๓๐	๗.๓๐-๘.๓๐	๘.๓๐-๑๐.๓๐	๑๐.๓๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๕.๐๐	๑๗.๐๐-๑๗.๔๕	กัลปภูมิ ทำกิจส่วนตัว
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า, ทำจิตภาวนา เจริญกรรมฐาน	เรียน (บาลี) ทุกชั้น (ป.ร. ๔-๙)	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (บาลี) เฉพาะ ป.ร. ๔(เข้าใหม่)	ทำวัตรเย็น ทำจิตภาวนา เจริญกรรมฐาน	
สถานที่		ที่หอฉันของแต่ละคณะ	พระอุโบสถ	ศาลาราย, ป.ร.๘ เรียน ศาลาคณะ ๒	มีจิตถวายเพล พระนักร้องเรียนทุก รูปที่พระอุโบสถ	ศาลาราย ศาลาราย ป.ร.๗	พระอุโบสถ	
จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์
จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์
จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์	จำนวนพระภิกษุสงฆ์

กิจกรรมอื่นที่ใช้ศาลาราย (ร่วม)

- การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันพระ และวันอาทิตย์
- วันอาทิตย์ ใช้ทำบุญ สวดน้ำพระพุทธรูป
- ช่วงเข้าพรรษา ศาลา ป.ร.๔ ใช้ฝึกอบรมวาทศิลป์ (พระ, สามเณร)
- ช่วงเวลาอื่นๆ แล้วแต่ความสะดวก มีผู้รับผิดชอบภาษาอังกฤษแก่พระ เป็นต้น

หมายเหตุ

- ไม่มีห้องสมุด
- ไม่มีห้องพักพระอาจารย์ ปัจจุบันใช้การจัดเตรียมตำราการสอนในภูมิของพระอาจารย์โดย
- พระจากต่างจังหวัดที่มาเรียน หรือพระอาคันตุกะ มีที่พักคือ ตึกสิทธิวิทย์ยานต์ (ตึกโรงเรียนเด็กเล็ก)
- รายละเอียดขนาบห้องต่าง|แสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน
- สำนักงานโรงเรียน อยู่ที่กุฏิคณะ ๔ ครูใหญ่สำนักเรียน

๕. วัตถุประสงค์พิเศษ

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๐๐-๗.๓๐	๗.๓๐-๘.๓๐	๘.๓๐-๑๐.๓๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๕.๐๐	๑๕.๐๐-๑๘.๐๐	๑๙.๐๐-๒๑.๐๐
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า, ทำจิตภาวนาเจริญกรรมฐาน	เรียน (บาลี) (ปธ.๑-๒ - ปธ.๗)	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (นักธรรม) (ตรี, โท, เอก)	ทำวัตรเย็น ทำจิตภาวนาเจริญกรรมฐาน	เรียน (บาลี) (ปธ.๗-๙) บวชใหม่
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๔ ชั้น	มีจิตถวายเพลพระนักเรียนทุกรูปที่ศาลาการเปรียญ จำนวน ~๑๐๐ รูป	อาคารเรียน ๔ ชั้น	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๔ ชั้น
จำนวนพระภิกษุ (บาลี)- ไวยากรณ์ ๑๘ รูป, ปธ.๑-๒ ๑๙ รูป, ปธ.๓ ๑๖ รูป, ปธ.๔ ๒๒ รูป, ปธ.๕ ๑๙ รูป, ปธ.๖ ๑๕ รูป, ปธ.๗ ๑๕ รูป, ปธ.๘ ๕ รูป, ปธ.๙ ๔ รูป								
จำนวนพระภิกษุ (นักธรรม)- ตรี ๒๒ รูป, โท ๒๓ รูป, เอก ๒๐ รูป								
จำนวนพระอาจารย์+ บุคลากร - บาลี ๙รูป, นักธรรม ๓รูป, บุคลากร ๕รูป								

กิจกรรมอื่นที่ใช้ในอาคารเรียน (ร่วม)

- การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันพระ และวันอาทิตย์
- อบรม ศีลธรรมนักศึกษา (ทุกวันพร) ประมาณ ๖๐คน ในพระวิหาร
- อบรมจิตภาวนาสำหรับประชาชนทั่วไป (วันพฤหัสบดี ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐ และวันอาทิตย์ ๑๓.๐๐-๑๗.๐๐) ในพระวิหาร
- ชวงพระปิดภาคเรียน มีการจัดบวชภาคฤดูร้อน ใช้อบรม, ทำวัตร และพัก

หมายเหตุ

- บนอาคารเรียนประกอบด้วย ห้องเรียน, ห้องสมุดเก็บตำรา และห้องพักพระผู้ใหญ่
- ห้องเรียนสามารถเปิดเชื่อมต่อกันได้ เปิดใหญ่สุดสามารถจัดเป็นห้องประชุมได้ทุกชั้น
- การใช้ห้องสมุด ห้องสมุดวัด (ประชาชนทั่วไปใช้ได้)
- สำนักงานโรงเรียนอยู่ที่ภูมิดนะ ๑ ดูแลรับผิดชอบกิจการของสน.เรียนทุกเรื่อง
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๖. วัตถุประสงค์ของ

เวลา	๖.๐๐-๖.๓๐	๖.๓๐-๗.๓๐	๗.๓๐-๘.๓๐	๘.๓๐-๑๐.๓๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๕.๐๐	๑๗.๓๐-๑๘.๐๐	๑๘.๐๐-๒๐.๐๐
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า, ทำจิตภาวนา เจริญกรรมฐาน	เรียน (บาลี) ทุกชั้น (ไวยากรณ์, ปธ. ๑-๒ - ปธ.๙)	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (นักธรรม) (ตรี, โท, เอก)	ทำวัตรเย็น ทำจิตภาวนา เจริญกรรมฐาน	เรียน (บาลี) (ปธ. ๑-๒ -ปธ.๔)
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๕ (ชั้น ๓-๔)	กุฏิของตน, พระ วัดอัมพโลปไปฉัน ที่วัด	อาคารเรียน ๕ (ชั้น ๓-๔)	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๕ (ชั้น ๓-๔)
จำนวนพระภิกษุ (บาลี)-	ปธ.๑-๒ ๖๒รูป, ปธ.๓ ๒๗รูป, ปธ.๔ ๑๘รูป, ปธ.๕ ๑๖รูป, ปธ.๖ ๑๖รูป, ปธ.๗ ๑๖รูป, ปธ.๘ ๑๗รูป, ปธ.๙ ๕รูป							
จำนวนพระภิกษุ (นักธรรม) -	ตรี ๓๒รูป, โท ๓๐รูป, เอก ๒๗รูป							
จำนวนพระอาจารย์	๒๖รูป (พระวัด) / บุคลากร ๘รูป							

กิจกรรมอื่นที่ใช้ในอาคารเรียน (รวม)

- การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันเณร วันพระ
- จัดการประชุมสามัญประจำเดือน ประชุมพระอาจารย์ ประชุมวัด ทุก ๒สัปดาห์
- ใช้ปฏิบัติธรรม คือศึกษาปฏิบัติในวันพระหรือวันสำคัญ สำหรับฆราวาสอบรมศีลธรรม จัดอบรมต่างๆ
- ที่พักพระอาคันตุกะ จัดอบรมมาก่อนสอบ และกิจกรรมต่างๆ
- ชั้นล่างเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ เก็บพัสดุ, จัดงานกุศลต่างๆ

หมายเหตุ

- บนอาคารเรียนประกอบด้วย ห้องเรียน, ห้องสมุด, ห้องพักพระอาจารย์ สำนักงานโรงเรียน ส่วนปฏิบัติธรรม และห้องพักพระอาคันตุกะ
- ห้องสมุดสำนักเรียน จัดเก็บตำราทางพระพุทธศาสนาและหนังสือตำราที่เรียนเพื่อศึกษาเพิ่มเติม และสามารถจัดประชุมวิชาการด้วย
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๗. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๓๐-๘.๐๐	๘.๐๐-๘.๓๐	๘.๐๐-๑๑.๐๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๖.๐๐	๑๓.๐๐-๑๗.๐๐	๑๘.๐๐-๑๘.๔๕	๑๙.๐๐-๒๐.๓๐
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า, ทำจิตภาวนา เจริญกรรมฐาน	เรียน (บาลี) (ปร.๔ -ปร.๖)	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (บาลี) (ไวยากรณ์, ปร. ๑-๒ -ปร.๓)	เรียน (ปริยัติ) แผนกสามัญ	ทำวัตรเย็น ทำจิตภาวนา เจริญกรรมฐาน	เรียน (นักธรรม) (นักธรรมศึกษา)
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	อาคารมหาธาตุ วิทยาลัย ชั้น๒-๓	กุฏิของตน, มีจัด ถวายเพลช่วง อบรม,สวด	อาคารมหาธาตุ วิทยาลัย ชั้น๒-๓	อาคารมหาธาตุ วิทยาลัย ชั้น ๔	พระอุโบสถ	อาคารมหาธาตุ วิทยาลัย ชั้น๒-๓
จำนวนพระภิกษุ (บาลี) - ไวยากรณ์ ๕๐ รูป, ปร.๑-๒ ๓๐ รูป, ปร.๓ ๑๒ รูป, ปร.๔ ๑รูป, ปร.๕ ๘รูป, ปร.๖ ๓รูป									
จำนวนพระภิกษุ (นักธรรม) - ตรี ๑๐ รูป, โท ๘ รูป, เอก ๘ รูป									
จำนวนพระอาจารย์+ บุคลากร - พระอาจารย์บาลี ๑๖ รูป, พระอาจารย์ธรรม ๓รูป, บุคลากรสง.ร.ร. ๑รูป									

กิจกรรมอื่นที่ใช้ในอาคารเรียน (ร่วม)

- การเรียน (บาลี) หยุดวันพระ และวันอาทิตย์
- การเรียน (นักธรรม) หยุดวัน โคน วันพระ
- จัดอบรมพุทธศาสนาวินัยปฏิบัติ จัดประชุม และกิจกรรมอื่นๆ เป็นเอกประสงค์
- การปฏิบัติธรรมของพระ เณร ใช้ที่คณะ๕ เป็นศูนย์การปฏิบัติสำหรับพระบวชใหม่ และพระทั่วไป ของสงฆราช ใช้ที่พระอุโบสถ

หมายเหตุ

- บนอาคารเรียนประกอบด้วย ห้องเรียน, ห้องสมุด, ห้องพักพระอาจารย์ และสำนักงานโรงเรียน
- สำนักงานโรงเรียน แยกแต่ละชั้นตามแผนกที่เรียน จัดไว้เฉพาะสำหรับบุคคลากรตำแหน่งต่างๆของสำนักเรียน
- ในสำนักงานมีชุดโต๊ะสำหรับพระอาจารย์มานั่งพักผ่อนได้ ส่วนการเตรียมการเรียนการสอนอยู่ในกุฏิของพระอาจารย์
- ที่พักพระอากันตุกรรมอยู่ในสวนสังฆาวาส
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน
- การใช้ห้องสมุด เป็นห้องสมุดสำนักเรียน มีแต่ตำราเฉพาะบาลีที่ใช้เรียน เฉพาะพระภิกษุที่เรียนได้

๘. วัตถุประสงค์บริหาร

เวลาดา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๐๐-๘.๐๐	๘.๐๐-๘.๓๐	๙.๐๐-๑๐.๓๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๔.๐๐	๑๔.๐๐-๑๖.๐๐	๑๗.๐๐-๑๙.๐๐	๑๘.๐๐-๑๙.๓๐
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า	เรียน (บาลี) ไวยากรณ์, ปธ. ๑-๒ -ปธ. ๕	ฉันภัตตาหารเพล	อบรมจิตภาวนา พระนวกะ (ในพรรษา)	เรียน (บาลี) ไวยากรณ์, ปธ. ๑-๒ -ปธ. ๕	บรรยายพิเศษ (พระนวกะ ในพรรษา)	ฟังการอ่านกระทู้ธรรม (พระใหม่)
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๖ ชั้น/ใช้ชั้น ๓	กุฏิของตน / มีถวายเพลใช้ศาลา แดงข้างพระอุโบสถ	อาคารเรียน ๖ ชั้น/ใช้ชั้น ๒	อาคารเรียน ๖ ชั้น/ใช้ชั้น ๓	อาคารเรียน ๖ ชั้น/ใช้ชั้น ๑	อาคารเรียน ๖ ชั้น/ใช้ชั้น ๓
						๑๓.๐๐-๑๘.๐๐ อบรมครูพระปริยัติธรรม อาคารเรียนชั้น ๔ (หยุดวันพระ)			

จำนวนพระนักเขียน (บาลี)- ไวยากรณ์ ๖ รูป, ปธ. ๑-๒ ๖ รูป, ปธ. ๓ ๗ รูป, ปธ. ๔ ๓ รูป, ปธ. ๕ ๙ รูป

จำนวนพระนักเขียน (นักธรรม)- ตี ๑๐ รูป, โท ๘ รูป, เอก ๕ รูป

จำนวนพระอาจารย์+ บุคลากร - พระอาจารย์บาลี ๓๒ รูป, พระอาจารย์ธรรม ๑๔ รูป, บุคลากรสง.รร. ๘ รูป

กิจกรรมอื่นที่ใช้ในอาคารเรียน (รวม)

- การเรียน (บาลี) หยุดวันโกน, วันพระ
- การเรียน (นักธรรม) หยุดวันพระ นักธรรมตรี- พระนวกะจัดเรียนกันที่กุฏิ, ชั้นอื่นเรียนกันเอง
- อบรมครูพระปริยัติธรรม หยุดวันพระ
- ใช้พื้นที่อาคารจัดประชุม และกิจกรรมอื่นๆ เช่น จัดประชุม, อบรมบรรยาย, อบรมจิตภาวนา, ห้องสมุด

หมายเหตุ

- บนอาคารเรียนประกอบด้วย ห้องเรียน, ห้องสมุดสำนักเรียน, ห้องพักพระอาจารย์, ห้องประชุม, ห้องสมุดมหาหมากูญ, ห้องพักพระ และสำนักงานโรงเรียน
- ที่พักพระอัครคุณุภะรวมอยู่ในส่วนสังฆาวาส
- ห้องสมุดสำนักเรียน เปิด-ปิด ๙.๐๐-๑๘.๐๐น. หยุดวันพระ-วันอาทิตย์ สามารถยืม-คืนได้
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๙. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๓๐-๘.๐๐	๘.๐๐-๘.๒๐	๘.๓๐-๙.๐๐	๙.๐๐-๙.๒๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๖.๐๐	๑๗.๐๐-๑๗.๔๕	๑๘.๐๐-๒๐.๐๐	
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า	เรียน (บาลี)	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (บาลี)	ทำวัตรเย็น	ทำจิตภาวนาเจริญกรรมฐาน	เรียน (นักธรรม)	
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	อาคารศาลาแดง, ศาลาเหลือง, อาคารสุฆมาลาฯ ๒ ชั้น	กุฏิของตน	อาคารศาลาแดง, ศาลาเหลือง, อาคารสุฆมาลาฯ ๒ ชั้น	พระอุโบสถ			
จำนวนพระภิกษุเรียน (บาลี)-	ปธ.๑-๒ ๓๕ รูป, ปธ.๓ ๗ รูป, ปธ.๔ ๙ รูป, ปธ.๕ ๗ รูป, ปธ.๖ ๗ รูป, ปธ.๗ ๗ รูป, ปธ.๘ ๑๒ รูป									
จำนวนพระภิกษุเรียน (นักธรรม)-	ตรี ~๑๐ รูป, โท ~๑๐ รูป, เอก ~๑๐ รูป									
จำนวนพระอาจารย์	-ชั้นละ ๒ รูป									

กิจกรรมอื่นที่ใช้ในอาคารเรียน (ร่วม)

- การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันโกน วันพระ
- มีสำนักงานฌาปนสถานใช้พื้นที่ภายในอาคารชั้นกลาง ใช้ร่วมกับโต๊ะทำงานห้องพักพระอาจารย์ด้วย

หมายเหตุ

- บนอาคารเรียนประกอบด้วย ห้องพักพระอาจารย์ และสำนักงานฌาปนสถาน
- ห้องสมุดมี ๒ แห่งคือ หอสมุดสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าเธอ รัชกาลที่ ๑๐ (สำหรับประชาชนทั่วไป), หอสมุดสันติวัน เป็นอาคารเรียนบาลีสถิต (ปริยัติสามัญ) เป็นที่เก็บพระไตรปิฎก คัมภีร์โบราณ
- ไม่มีห้องพักพระอาจารย์โดยเฉพาะ ใช้เตรียมการเรียนการสอน ตำรา จากกุฏิของพระอาจารย์
- สำนักงานโรงเรียน คือ สำนักงานเลขานุการ เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ ที่กุฏิเจ้าอาวาส (ต.๓๔) ติดกับอาคารเรียน
- ที่พักพระอัครมุนีสงฆ์ส่วนสงฆ์วาส
- รายละเอียดขนาดห้องต่าง ๆ แสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๑๐. วัดอรุณราชวราราม

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๐๐-๘.๓๐	๗.๐๐-๘.๓๐	๗.๐๐-๘.๓๐	๘.๐๐-๑๐.๐๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๕.๐๐	๑๕.๓๐-๑๗.๐๐	๑๘.๓๐-๑๙.๓๐	๑๙.๐๐-๒๑.๐๐
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า	เรียน (บาลี) ปบ.๔-๗	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (บาลี) ปบ.๑-๒, ปบ.๓	เรียน (บาลี) (ตรี, โท, เอก, นวกะ)	ทำวัตรเย็น เจริญจิตภาวนา	เรียน (บาลี) ปบ.๘	
สถานที่		กุฏิของตน	พระวิหาร	อาคารเรียน ๒ ชั้น	กุฏิของตน, (ธรรมนิยาม ถวายเพล วันพระในช่วงเช้าพระราชา ที่พระวิหาร	อาคารเรียน ๒ ชั้น	อาคารเรียน ๒ ชั้น	พระวิหาร	อาคารเรียน ๒ ชั้น	
พระนักเรียน (บาลี)	ปบ.๑-๒ ๑๓รูป, ปบ.๓ ๗รูป, ปบ.๔ ๖รูป, ปบ.๕ ๖รูป, ปบ.๖ ๗รูป, ปบ.๗ ๑๓รูป, ปบ.๘ ไม่แน่นอน									
พระนักเรียน (นักธรรม)	ตรี ๑รูป, โท ๗รูป, เอก ๖รูป									
พระอาจารย์ - ไวยากรณ์	รูป, ปบ.๑-๒ ๑รูป, ปบ.๓ ๒รูป, ปบ.๔ ๒รูป, ปบ.๕ ๒รูป, ปบ.๖ ๒รูป, ปบ.๗ ๑รูป, ปบ.๘ ๑รูป / บุคลากรสนง.ร.ร. ๑รูป									

กิจกรรมอื่นที่ใช้อาคารเรียน (ร่วม) - การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันพระ และวันอาทิตย์

- จัดอบรมบาลีก่อนสอบ ช่วงต้นเดือน มค. ชั้นบนใช้ในห้องพักได้
- จัดอบรม สามเณรภาคฤดูร้อนชั้นกลาง และเป็นห้องพักชั้นบน
- ทพท. ใช้สถานที่ ในช่วงการจัดแสงสีเสียง

หมายเหตุ

- มีห้องสมุดวัด ที่ศาลาราย (หอสมุดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช)
- ไม่มีห้องพักพระอาจารย์ ปัจจุบันใช้การจัดเตรียมตำราการสอนในภูมิของพระอาจารย์โดย
- หนังสือตำราเรียนใช้เรียนต่อกัน เก็บตามกฎ หรือจัดถวายด้วย
- สำนักงานโรงเรียนอยู่ที่ภูมิดงะ
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นที่อาคารเรียน

๑๑. วัดสุทัศน์เทพวราราม

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๐๐-๗.๓๐	๗.๔๕-๘.๑๕	๘.๓๐-๑๐.๓๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๕.๐๐	๑๗.๐๐-๑๗.๔๕
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า	เรียน (บาลี) ชั้น ป.๔- ป.๗	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (บาลี) ชั้น ป.๑-๒, ป.๓	ทำวัตรเย็น
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๓ ชั้น (ใช้ชั้น ๒-๓)	กุฏิของตน	อาคารเรียน ๓ ชั้น (ใช้ชั้น ๒)	พระอุโบสถ
พระภิกษุ (บาลี)- ป.๑-๒ ~๑๐รูป, ป.๓ ~๗รูป, ป.๔ ~๗รูป, ป.๕ ~๑๕รูป, ป.๖ ~๑๓รูป, ป.๗ ~๑๐รูป							
พระอาจารย์- ชั้นละ ๑-๒รูป รวม ๑๑รูป							
บุคลากร- เจ้า ส.น.เรียน รูป, รองประธาน รูป, อาจารย์ใหญ่ รูป, กรรมการ รูป, เลขานุการ เรียน รูป, ผู้ช่วยเลขานุการ รูป							

กิจกรรมอื่นที่ใช้อาคารเรียน (รวม) - การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันพระ และวันอาทิตย์

- วันอาทิตย์ จัดสอนเป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- ชั้นล่างเป็นที่สำนักงานโรงเรียน ใช้เตรียมการเรียนการสอนได้, ห้องประชุมพระอาจารย์ และห้องสมุด

หมายเหตุ

- มีห้องสมุดอยู่ชั้นกลางอาคารเรียน เปิด-ปิด ๘.๐๐-๒๑.๐๐น. ตามเวลาที่เรียนตลอดวัน
- มีห้องสน.ง.โรงเรียน ใช้จัดเตรียมตำราการสอนได้ เป็นห้องทำงาน/ ถ่ายเอกสาร/ ใช้เป็นที่พักผ่อนหรือห้องประชุมพระอาจารย์ได้
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๑๒. วัดเบญจมบพิตร

เวลา	๖.๐๐-๗.๐๐	๗.๐๐-๘.๐๐	๘.๓๐-๙.๐๐	๘.๐๐-๑๐.๓๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๕.๓๐	๑๖.๐๐-๑๘.๓๐	๑๗.๐๐-๑๘.๐๐ (๑๗.๐๐-๑๙.๐๐)	๑๙.๐๐-๒๐.๐๐
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า	เรียน (บาลี) ชั้น ปช.๕-ปช.๖	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (บาลี) ชั้น ไวยากรณ์ ปช. ๑-๒, ปช.๓, ปช.๔	เรียน (นักธรรม) ตริ, โท, เอก	ทำวัตรเย็น	อบรมการปฏิบัติของพระใหม่
สถานที่		กุฏิของตน	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๕ ชั้น (ใช้ชั้นที่ ๒)	กุฏิของตน/ จัดถวายเพลห้อง เอนกประสงค์	อาคารเรียน ๕ ชั้น (ใช้ชั้นที่ ๒)	อาคารเรียน ๕ ชั้น (ใช้ชั้นที่ ๒)	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๕ ชั้น (ใช้ชั้นที่ ๔)
พระนักเรียน (บาลี) - ไวยากรณ์ ๓๐รูป, ปช.๑-๒ ๓๐รูป, ปช.๓ ๒๐รูป, ปช.๔ ๒๐รูป, ปช.๕ ๒๐รูป, ปช.๖ ๒๐รูป									
พระนักเรียน (นักธรรม) - ตริ ๓๐รูป, โท ๒๐รูป, เอก ๒๐รูป									
พระอาจารย์ ๒๐รูป / บุคลากรสง.ร.ร. ๖รูป									

กิจกรรมอื่นที่ใช้อาคารเรียน (ร่วม) - การเรียนปริยัติธรรม หยุดวันพระ และวันอาทิตย์

- จัดอบรมพระพุทธศาสนาวินิจฉัย ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐น. ใช้ห้องเรียน ชั้นที่ ๒-๓
- อบรมและปฏิบัติธรรม การเจริญกรรมฐาน ช่วงเย็นทุกวัน
- มีการใช้พื้นที่อาคารเป็นห้องสมุดวัด, ห้องประชุมขนาดใหญ่ (เอนกประสงค์), สำนักงานหน่วยงานต่างๆ

หมายเหตุ

- มีห้องสมุดวัดให้พระ เณร และประชาชนทั่วไปเข้าใช้ทำปริyam-คินได้
- ไม่มีห้องพักพระอาจารย์ ปัจจุบันใช้การจัดเตรียมตำราการสอบในกุฏิของพระอาจารย์โดย มีเฉพาะห้องสำนักงานโรงเรียน
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นอาคารเรียน

๑๓. วัดโมลีโลกยาราม

เวลาดำเนินการ	๕.๓๐-๖.๓๐	๗.๐๐-๘.๐๐	๘.๑๕-๘.๔๕	๙.๐๐-๑๑.๐๐	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	๑๓.๐๐-๑๖.๐๐	๑๗.๐๐-๑๗.๔๕	๑๘.๐๐-๒๑.๐๐
กิจกรรม	บิณฑบาต	ฉันภัตตาหารเช้า	ทำวัตรเช้า ทำจิตภาวนา เจริญกรรมฐาน	เรียน (บาลี) (ปธ.๔,ปธ.๖,ปธ.๗)	ฉันภัตตาหารเพล	เรียน (บาลี) (ปธ.๓, ปธ.๕,ปธ.๘, ปธ.๙)	ทำวัตรเย็น ทำจิตภาวนา เจริญ กรรมฐาน	เรียน (นักธรรม) (โท, เอก), (บาลี) (ชั้นปธ.๙)
สถานที่		หอนั่งในคณะกุฏิ ต่างๆ	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๒ ชั้น	กุฏิของตน, พระวัด อื่นกลับไปฉันที่วัด ของตน	อาคารเรียน ๒ ชั้น	พระอุโบสถ	อาคารเรียน ๒ ชั้น
จำนวนพระภิกษุ		จำนวนพระภิกษุ (บาลี)-ปธ.๓ ๒๖รูป, ปธ.๔ ๑๙รูป, ปธ.๕ ๑๒รูป, ปธ.๖ ๘รูป, ปธ.๗ ๑๐รูป, ปธ.๘ ๖รูป, ปธ.๙ ๒รูป						
จำนวนพระภิกษุ (นักธรรม)		ตรี รูป, โท รูป, เอก รูป						
จำนวนพระอาจารย์-บุคลากร		บริหาร ๕รูป, พระอาจารย์ ๑รูป, เจ้าหน้าที่ ๕คน						

กิจกรรมอื่นที่ใช้ในอาคารเรียน (ร่วม)

- การเรียนปริยัติธรรม ญัตตินิพนธ์ และวันอาทิตย์
- วันพระมีการจัดประชุมพระภิกษุ สามเณร
- วันอาทิตย์จัดอบรมวาทศิลป์สำหรับพระ

หมายเหตุ

- บนอาคารเรียนประกอบด้วย ห้องเรียน, ห้องสมุดเก็บหนังสือ และห้องพักพระอาจารย์
- ไม่มีที่พักสำหรับพระอาคันตุกะโดยเฉพาะ
- สำนักงานโรงเรียนอยู่ติดคณะ ๑ กุฏิเจ้าอาวาส
- รายละเอียดขนาดห้องต่างๆแสดงในแบบผังพื้นที่อาคารเรียน
- การใช้ห้องสมุด เปิด-ปิด พักชมอาคารเรียน

การบิณฑบาตและฉันภัตตาหารเช้า

การออกบิณฑบาตเป็นกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำทุกวัน โดยปกติทั่วไปจะเริ่มออกบิณฑบาตหลังจากทำกิจในตอนเช้าเสร็จ ประมาณ ๖.๐๐น. ไปจนถึงเวลาประมาณ ๗.๐๐-๗.๓๐น. จึงกลับมาฉันภัตตาหารเช้าที่วัดของตน ถึงเวลาประมาณ ๗.๓๐-๘.๐๐น. ให้เรียบร้อยก่อนถึงเวลาทำวัตรเช้า โดยสามารถจัดลักษณะการใช้อาคารสถานที่ในการฉันภัตตาหารเช้าได้ดังนี้

๑. ฉันในพื้นที่กุฏิของตน
๒. ฉันรวมที่หอฉันของคณะกุฏิของตน
๓. ฉันรวมที่ศาลาหอฉัน (หรือศาลาการเปรียญ, ศาลาเอนกประสงค์) ของวัด

ในบางกรณี เช่น วันพระ ฯลฯ บางวัดที่ปกติพระจะฉันในกุฏิของตน ก็อาจมีการมาฉันร่วมกันที่หอฉันก็ได้ ส่วนของสำนักเรียนในช่วงที่มีการจัดอบรมก่อนสอบ ในบางสำนักเรียน (แล้วแต่การให้ความสำคัญ) ยังมีการจัดถวายภัตตาหารเช้าเพิ่มขึ้นสำหรับพระที่มาอบรมด้วย เพื่อสนับสนุนต่อการศึกษาของพระ (เนื่องจากการอบรมจะใช้เวลาดังแต่เช้าจนเย็น เป็นเวลาประมาณ ๒สัปดาห์ก่อนการสอบ) โดยใช้พื้นที่ เช่น หอฉัน หรือศาลาการเปรียญ เป็นต้น

การทำวัตรเช้า

โดยทั่วไป จะเริ่มทำวัตรเช้าตั้งแต่เวลาประมาณ ๘.๐๐น. หรือ ๘.๓๐น. แล้วแต่ความสะดวกของพระแต่ละวัด โดยใช้เวลาประมาณ ๓๐นาที ซึ่งในวัดส่วนใหญ่จะทำวัตรเช้าให้เสร็จก่อนถึงเวลาในการเรียน แต่ไม่จำเป็นเสมอไปเพราะบางวัดยังมีการทำวัตรเช้า เวลาประมาณ ๙.๐๐น. ซึ่งเป็นเวลาที่พระได้เข้าเรียนแล้วก็มี โดยอาจมีการผ่อนผันยกเว้นไว้สำหรับพระที่เรียนไม่ต้องทำวัตรเช้าก็ได้ เป็นข้อตกลงเฉพาะของแต่ละสำนักเรียน อาคารสถานที่ในการทำวัตรเช้ามีดังนี้

๑. พระอุโบสถ (ส่วนมาก)
๒. พระวิหาร หรือ ศาลาการเปรียญ แล้วแต่บางวัดที่อาจเปิดใช้พระอุโบสถเฉพาะการทำสังฆกรรมเท่านั้น
๓. ในบางวัดเริ่มมีการเปลี่ยนมา ทำวัตรในโถงโถงชั้นล่างของอาคารเรียนปริยัติฯ ก่อนเวลาเรียน เช่น วัดกาญจนสิงหาสน์

ส่วนของการเรียน

ในสำนักเรียนต่างๆ ที่ทำการศึกษานั้น ส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะมีการสร้างอาคารเรียนสำหรับการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรขึ้น เป็นผลเนื่องจากหลังการปฏิรูปการศึกษา และในแต่ละสำนักเรียนมีจำนวนพระนักเรียนเพิ่มขึ้น การใช้อาคารที่มีอยู่เดิมไม่สามารถสนองต่อการใช้งานที่เพิ่มขึ้นได้ โดยมากอาคารเรียนที่สร้างขึ้นใหม่นี้จะอยู่ในบริเวณพื้นที่สาธารณประโยชน์ของวัด หรือในบางวัดจะอยู่เป็นส่วนหนึ่งของสวนสังฆาวาส และมีเพียงบางวัดเท่านั้นที่ยังมีการใช้ ศาลาราย ซึ่งอยู่ในสวนพุทธาวาสเป็นสถานที่เรียน คือ วัดชนะสงคราม, วัดราชโอรสาราม(บางส่วน) และวัดราชสิงขร

ลักษณะการใช้อาคารเรียน สามารถแบ่งได้เป็น ๒ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. ใช้เป็นอาคารสำหรับการเรียนปริยัติธรรมเป็นหลัก ดังนั้นอาคารกลุ่มนี้จึงมีรายละเอียดการใช้อาคารเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม เช่น ห้องเรียนต่างๆ, ห้องสมุด (ถ้ามี), ห้องพักพระอาจารย์ (ถ้ามี), ห้องสำนักงานโรงเรียน (ถ้ามี)

๒. ใช้เป็นอาคารเรียน และจัดกิจกรรมอื่นประกอบด้วย อาคารจึงมีขนาดใหญ่ขึ้น ชับซ้อนขึ้น เช่น มีห้องโถง เอนกประสงค์ขนาดใหญ่ จัดกิจกรรมต่างๆ, ห้องประชุม อบรม, หรือมีหน่วยงานอื่นมาใช้อาคารร่วมด้วย เช่น มูลนิธิ ต่างๆ ที่นอกเหนือจากห้องเรียนและห้องต่างๆที่สัมพันธ์กับการเรียนดังกล่าว

โดยในอาคารสำนักเรียน ๒๐ วัดที่ได้ทำการศึกษาสามารถวิเคราะห์การใช้อาคารในส่วนต่างๆมีรายละเอียดดังนี้

การเรียนการสอนในแต่ละวัดนั้นสามารถจัดได้เป็น ๒ ประเภทคือ

๑. จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเฉพาะแผนกบาลี และนักธรรม เท่านั้น เนื่องจากการให้ความสำคัญเฉพาะทาง ของสำนักเรียนนั้นๆ หรือด้วยข้อจำกัดด้านอาคารสถานที่และบุคลากร เช่น สน.เรียนวัดสามพระยา, สน.เรียน วัดชนะสงคราม, สน.เรียนวัดปากน้ำ, สน.เรียนวัดปิตุพิมุข, สน.เรียนวัดสร้อยทอง, สน.เรียนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, สน.เรียนวัดอรุณราชวราราม, สน.เรียนวัดโมลีโลกยาราม, สน.เรียนวัดราชโอรสาราม, สน.เรียนวัดมหาพฤฒาราม และ สน.เรียนวัดราชสิงขร เป็นต้น

๒. จัดการศึกษาในหลายแผนกสาขา ตามความพร้อมของสถานที่และบุคลากร มีทั้งการเรียนปริยัติแผนกบาลี, นักธรรม และแผนกสามัญศึกษา ตลอดจนมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะของพระ หรือบางวัดอาจรวมถึงมีการเรียนพระอภิธรรม, นักธรรมศึกษา และพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการศึกษาทั้งของพระและฆราวาสด้วย โดยขึ้นอยู่กับศักยภาพของวัดนั้นๆ เช่น สน.เรียนวัดสระเกศ, สน.เรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, สน.เรียนวัดบวรนิเวศวิหาร, สน.เรียนวัดสุทัศนเทพวราราม, สน.เรียนวัดเบญจมบพิตร, สน.เรียนวัดไตรมิตรวิทยาราม, สน.เรียนวัดกาญจนสิงหาสน์, สน.เรียนคฤหบดี และสน.เรียนวัดบางนาใน เป็นต้น

เวลาในการเรียน (เฉพาะในส่วนของอาคารเรียนปริยัติธรรม) มีการจัดแบ่งเวลาในการเรียน การใช้อาคารดังนี้

๑. มีการเรียน เฉพาะในช่วงเช้า หรือช่วงบ่ายอย่างเดียว โดยมากจะเป็นวัดที่มีสำนักเรียนบาลีโดยเฉพาะ เท่านั้น

๒. มีการเรียน ทั้งในเวลาช่วงเช้าและช่วงบ่าย แยกได้ ๒ ลักษณะคือ

๒.๑ เรียนเฉพาะบาลี ทั้งช่วงเช้า-บ่าย โดยแยกตามวิชาเรียนหรือ แยกตามชั้นเรียน

๒.๒ เรียนบาลี ช่วงเช้า เรียนวิชาอื่น เช่น นักธรรมหรือสามัญ ในช่วงบ่าย

๓. มีการเรียน ทั้งช่วงเช้า-ช่วงบ่าย และช่วงเย็นหรือค่ำ ในบางวัดที่มีการจัดการเรียนการสอนหลายอย่างจึงมีการแบ่งเวลาในการใช้อาคารให้เหมาะสม

เวลาในการเรียนโดยทั่วไปแล้ว

ช่วงเช้า เริ่มตั้งแต่ ๘.๓๐-๑๐.๓๐น. หรือ ๙.๐๐-๑๑.๐๐น.

ช่วงบ่าย เริ่มตั้งแต่ ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐น. หรือ ๑๖.๐๐น.

ช่วงเย็นหรือค่ำ เริ่มตั้งแต่ ๑๖.๐๐-๑๙.๐๐น. หรือ ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐น. โดยประมาณ

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละสำนักเรียน โดยในบางสำนักเรียนยังอาจมีหยุดพัก ๕-๑๕ นาที ระหว่างคาบเรียน เพื่อผ่อนคลายอิริยาบถด้วย

ซึ่งรายละเอียดของขนาดห้องเรียนมีการแปรผันตามจำนวนผู้ใช้ คือ สน.เรียนที่มีพระเรียนแต่ละชั้นเป็นจำนวนมาก ห้องเรียนย่อมจะมีขนาดกว้างใหญ่ขึ้นกว่าห้องเรียนของสน.เรียนที่มีพระเรียนจำนวนน้อย, ส่วนจำนวนของห้องเรียน

จะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะการจัดสลับเวลาในการใช้งาน เช่น แบ่งเวลาในการใช้ห้องเรียนในช่วงเช้า-บ่าย และค่า ก็สามารรมีจำนวนห้องน้อยลงได้ ส่วนสำนักเรียนใดที่ไม่สามารถสลับเวลาการใช้งานได้ (อาจเนื่องด้วยข้อจำกัดของหลายๆวัดที่มาเรียนร่วมกัน) ก็ย่อมที่จะต้องมียังจำนวนห้องเรียนเพิ่มขึ้นตามจำนวนแต่ละชั้นเรียนที่มีการเปิดสอนนั้นๆ

ส่วนของสำนักงานโรงเรียน

มีลักษณะการจัดห้องทำงานของสำนักงานเป็น ๒แบบ คือ

๑. มีการแยกตำแหน่งในการดูแลรับผิดชอบในฝ่ายต่างๆอย่างชัดเจน จึงมีการจัดแยกห้องทำงานฝ่ายต่างๆมีห้องทำงานมากขึ้น แต่มีระบบระเบียบในการรับผิดชอบที่ชัดเจน เช่น สน.เรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ มีพระรับผิดชอบ แผนกบาลี ๑ชุด, แผนกธรรม ๑ชุด, แผนกสามัญ ๑ชุด ในแต่ละแผนกมีตั้งแต่ หัวหน้าสน.เรียน, เลขาสน.เรียน, ผู้ช่วยเลขาสน.เรียน เป็นต้น หรือกรณีสน.เรียนวัดกัญจนสิงหาสน์ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นฝ่ายต่างๆ ตั้งแต่ เจ้าสน.เรียน, ผู้จัดการโรงเรียน, พระอาจารย์ใหญ่สน.เรียน, เลขาสน.เรียน, ฝ่ายวิชาการ, ฝ่ายปกครอง, ฝ่ายธุรการ และฝ่ายบริการ โดยในแต่ละฝ่ายมีผู้ช่วยในการดำเนินการอีกด้วย มีการแบ่งห้องทำงานเป็นฝ่ายต่างๆชัดเจน
๒. มีการจัดห้องทำงานของสำนักงานโรงเรียน รวมอยู่ในห้องเดียวกัน ดำเนินการแบบเบ็ดเสร็จ โดยเป็นสำนักงานรวมของครูใหญ่หรือหัวหน้าสน.เรียน, เลขาสน.เรียน และอาจมีผู้ช่วยดำเนินการบ้าง ซึ่งคอยควบคุมดูแลรับผิดชอบทุกเรื่องของสำนักเรียน ทำงานรวมอยู่ในห้องเดียวกัน ซึ่งเป็นแบบที่พบเป็นส่วนมากจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษานี้ แสดงถึงความเรียบง่ายใช้นุคคณากรน้อยแต่มีประสิทธิภาพ และสามารถดำเนินการได้โดยเบ็ดเสร็จ

สำนักงานโรงเรียนที่พบมีทั้งแบบที่จัดห้องสำนักงานโรงเรียนอยู่บนอาคารเรียน และแบบที่สำนักงานโรงเรียนอยู่ในกุฏิของพระที่ดูแลหรือ เลขาสน.เรียนนั้นๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวกของสถานที่และลักษณะพฤติกรรมของการทำงานของแต่ละสำนักเรียนนั้น

ส่วนของห้องพักพระอาจารย์

มีลักษณะการจัดห้องพักพระอาจารย์ ๓แบบคือ

๑. แบบมีโต๊ะทำงานส่วนตัว ตามจำนวนพระอาจารย์ผู้สอน มักใช้เพื่อเตรียมการเรียนการสอน เก็บเอกสารตำราต่างๆ เพื่อความสะดวกจึงนิยมมีห้องพักพระอาจารย์อยู่บนอาคารเรียนด้วย สำนักเรียนที่มีลักษณะแบบนี้มักพบได้น้อย เช่น สน.เรียนวัดสามพระยา, สน.เรียนวัดสระเกศ และสน.เรียนวัดกัญจนสิงหาสน์ เป็นต้น
๒. แบบไม่มีที่ทำงานเฉพาะบุคคล โดยใช้ห้องพักแบบร่วมกัน มักเป็นห้องพักขนาดเล็กอยู่บนอาคารเรียน สามารถใช้ในการนั่งพักผ่อนอิริยาบถ หรือเตรียมตัวในการสอนต่อไป จึงมีเพียงที่นั่งรวมกันไว้ ส่วนการจัดตำราการเรียนการสอนเก็บไว้ในส่วนของกุฏิพระอาจารย์นั้นๆ เช่น สน.เรียนวัดचितตพิมุข, สน.เรียนวัดสร้อยทอง, สน.เรียนวัดบวรนิเวศวิหาร, สน.เรียนวัดสุทัศนเทพวราราม, สน.เรียนวัดเบญจมบพิตร, สน.เรียนวัดมหาพฤฒาราม, สน.เรียนวัดไตรมิตรวิทยาราม และสน.เรียนวัดบางนาใน เป็นต้น
๓. แบบไม่มีห้องพักพระอาจารย์บนอาคารเรียนเลย โดยใช้การเตรียมการสอนและเก็บตำราต่างๆ ในกุฏิของพระอาจารย์นั้นๆ เช่น สน.เรียนวัดปากน้ำฯ, สน.เรียนวัดชนะสงคราม, สน.เรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, สน.เรียนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, สน.เรียนวัดอรุณราชวราราม, สน.เรียนวัดโมลีโลกยาราม, สน.เรียนวัดราชโอรสาราม, สน.เรียนวัดราชสิงขร และสน.เรียนวัดคฤหบดี เป็นต้น

การฉันทัดอาหารเพล

โดยทั่วไปจะเป็นเวลาดังแต่ ๑๑.๐๐-๑๒.๐๐น. สำหรับวัดที่มีการเรียนการสอนในช่วงเช้าก็จะจบการเรียนภายในเวลาประมาณ ๑๑.๐๐น. เพื่อให้พระได้พักฉันทัดอาหารเพล โดยจากการศึกษาสามารถจัดเป็นลักษณะต่างๆได้ดังนี้

๑. กลับไปฉันที่กุฏิหรือคณะของตน โดยอาศัยภัตตาหารที่แบ่งเก็บไว้จากการบิณฑบาตในตอนเช้ามาฉันเพล โดยมากที่มีลักษณะเช่นนี้เนื่องจาก บางสำนักเรียนที่มีการเรียนชั้นนั้นๆเฉพาะช่วงเช้าหรือช่วงบ่ายอย่างเดียว จึงมีความสะดวกและสามารถกลับไปฉันที่กุฏิของตนได้ หรือฉันเพลเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนมาเข้าเรียนในช่วงบ่าย หรือในกรณีที่พระเรียนอยู่วัดใกล้ๆกับสำนักเรียน สามารถเดินทางกลับได้ทันเวลา
๒. ฉันร่วมกัน ณ วัดที่มีสำนักเรียนนั้นๆ โดย
 - ๒.๑ ทางสำนักเรียนมีปัจจัยสนับสนุนการศึกษาพระ โดยมีการจัดถวายภัตตาหารเพลสำหรับพระนักเรียน และพระอาจารย์ โดยอาศัยหอนฉัน หรือศาลาการเปรียญ หรือสถานที่ภายในวัดที่มีสำนักเรียนนั้นๆ
 - ๒.๒ ในบางสำนักเรียนอาจมีการรับเจ้าภาพจัดถวายภัตตาหารเพล มีทั้งเป็นประจำทุกวัน หรือแล้วแต่กรณี
๓. ในวันปกติที่มีการเรียนจะให้กลับไปฉันเพลที่กุฏิหรือวัดของตน แต่จะมีการจัดถวายเพลในช่วงที่มีการอบรมก่อนสอบ

การทำวัตรเย็น

โดยทั่วไปเวลาในการทำวัตรเย็นจะมีความสัมพันธ์กับเวลาในการเรียนของพระ เช่น วัดที่มีสำนักเรียนจัดการเรียนในช่วงบ่ายถึงประมาณ ๑๖.๐๐น. เวลาในการทำวัตรเย็นจะประมาณ ๑๗.๐๐น. หรือ ๑๘.๐๐น. เพื่อให้พระมีเวลาในการทำกิจส่วนตัว และการทำวัตรเย็นจะใช้เวลาประมาณ ๓๐-๔๕ นาที แล้วแต่วัดหรือบางกรณีอาจถึง ๑ ชั่วโมง ซึ่งจะใช้เวลามากกว่าการทำวัตรเช้า โดยอาจมีการอบรม ประชุม หรือการปฏิบัติกรรมฐานกันต่อ ในบางวัดที่มีการเรียนในช่วงค่ำต่อ ก็เรียนหลังจากการทำวัตรเย็นเสร็จ หรือในบางวัดที่มีการเรียนตลอดวันจนถึงเย็น อาจมีการทำวัตรเย็นช้าออกไป เช่นวัดไตรมิตรวิทยาราม มีการทำวัตรเย็น เวลา ๒๐.๐๐-๒๐.๓๐น.โดยประมาณ ทั้งนี้ลักษณะการใช้สถานที่จะคล้ายคลึงกันกับการทำวัตรเช้า คือ พระอุโบสถ, พระวิหาร, ศาลาการเปรียญ หรือในอาคารเรียน เป็นต้น

ส่วนของห้องสมุด

จากการศึกษาวัดที่มีสำนักเรียน จะมีส่วนในการจัดเก็บ ตำราหนังสือ และการค้นคว้า หรือหมายถึงการใช้งานที่เป็นห้องสมุด มีหลายลักษณะดังนี้

๑. เป็นการจัดเก็บ พระไตรปิฎก, คัมภีร์, ตำราต่างๆ อยู่ในกุฏิของเจ้าอาวาส หรือพระผู้ใหญ่ หรือเจ้าคณะ โดยใช้ในการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม ได้เฉพาะบุคคลบางกลุ่ม
๒. เป็นการจัดเป็นห้องสมุด รวมอยู่ในห้องพักพระอาจารย์บนอาคารเรียน สำหรับการค้นคว้าและการจัดเตรียมการสอน
๓. เป็นการจัดเป็นห้องสมุด อยู่บนอาคารเรียน ถือได้ว่าเป็นห้องสมุดของสำนักเรียน สำหรับพระนักเรียนและพระอาจารย์ ในการค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน แต่จากการสังเกตการณ์สิ่งทีพบเป็นการใช้พื้นที่ห้องสมุดบนอาคารเรียนเป็นที่พักผ่อนอิริยาบถหรือใช้ในการรอเวลาเรียนเสียส่วนมาก

๔. เป็นห้องสมุด หรือหอสมุดแยกเฉพาะเป็นอาคารต่างหาก ไม่รวมอยู่กับการใช้งานอื่น มีความชัดเจนและเหมาะสมในการใช้งานได้ดีกว่า ซึ่งโดยมากจะเป็นห้องสมุดประจำวัดนั้นๆ

การวิเคราะห์ความเหมาะสมของห้องสมุดประจำโรงเรียนหรือสำนักเรียนปริยัติฯ นั้น ควรเป็นอาคารแยกออกจากอาคารเรียนเพื่อความเหมาะสมในการใช้งานเพราะใช้คนละเวลากับการเรียน แต่ควรเป็นคนละส่วนกับห้องสมุดประจำวัด เพื่อสนองต่อการใช้งานของพระนักเรียนและพระอาจารย์ได้อย่างสมควร

ส่วนของการปฏิบัติธรรม

ในการศึกษาทางพระพุทธศาสนา มี ๒ด้าน คือ คันถธุระและวิปัสสนาธุระ จากการศึกษาที่พบจัดเป็นลักษณะต่างๆได้ดังนี้

๑. ในสำนักเรียนวัดต่างๆนั้น โดยมากเป็นการให้ความสำคัญกับปริยัติฯ คือด้านคันถธุระเป็นหลักสำคัญ โดยอาศัยถือเอาการทำวัตร เข้า-เย็น และการปฏิบัติสมถหรือกรรมฐานต่างๆจะมากบ้างน้อยบ้าง ประมาณ ๑๕, ๓๐นาทีถึง ๑ชั่วโมง หลังการทำวัตรเป็นวิปัสสนาธุระ จัดเป็นการปฏิบัติในลักษณะแรก

๒. ในสำนักเรียนบางวัดที่มีการให้ความสำคัญด้านวิปัสสนาธุระควบคู่ไปด้วย จะมีการจัดเวลาและสถานที่ในการอบรมด้านวิปัสสนากรรมฐาน จัดเป็นการปฏิบัติอีกลักษณะหนึ่ง เช่น วัดปากน้ำภาษีเจริญ โดยมีกำหนดเวลาเป็นรอบๆในแต่ละวัน รอบละ ๑ชั่วโมง ผู้มาปฏิบัติมีทั้งที่เป็นพระที่แก่พรรษาและผ่านการศึกษามากแล้ว, ฆราวาสและพระบวชใหม่ และในช่วงพรรษาจะมีพระมาปฏิบัติกันมากขึ้น โดยจะมีพระคอยควบคุมกำกับดูแลประกอบการปฏิบัติ

๓. ในสำนักเรียนบางวัดจะมีการปฏิบัติในอีกลักษณะหนึ่ง เช่น การถือศีลอุโบสถในวันพระ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ รวมไปถึงการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานเป็นระยะเวลานั้นๆ ๓-๔วัน โดยมากเป็นการอบรมสำหรับฆราวาส

การปฏิบัติในลักษณะนี้ เริ่มตั้งแต่ มาอยู่จำวัดร่วมกันถือศีลอุโบสถ ตั้งแต่เช้าทำวัตร นั่งกรรมฐาน โยมถวายภัตตาหารเช้า ฉ้นเช้า เสร็จ แสดงธรรม ฉ้นเพลร่วมกัน ป้ายปฏิบัติกรรมฐาน (ต่อ) ทำวัตรเย็น ปฏิบัติต่อจนถึงประมาณ ๒๑.๐๐น. จำวัด

ปฏิบัติเช่นนี้ ในวันพระ๑วัน ๑คืน จำวัดวันรุ่งขึ้นจึงกลับไปทำกิจของตน หรือในวันสำคัญ อาจมีการปฏิบัติเช่นเดียวกันนี้เป็นเวลา ๓-๔วัน แล้วแต่ความเหมาะสม หรือในบางวัดที่อาจไม่มีความสะดวก ก็อาจเป็นการมาปฏิบัติตั้งแต่เช้า กลับบ้านในตอนเย็นก็ได้ โดยสถานที่ในการปฏิบัติมี

๑. ใช้อาคารสถานที่ จัดไว้สำหรับการปฏิบัติโดยเฉพาะ

๒. ใช้พื้นที่ในพระอุโบสถหรือพระวิหารของวัด

๓. ใช้พื้นที่ โถงโล่ง ภายในอาคารเรียน

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความเหมาะสมของแต่ละวัด ทั้งในด้านอาคารสถานที่และวันเวลาที่ใช้อาคาร เช่น การเรียนหยุดในวันพระ, วันอาทิตย์ ก็จะมีการใช้เวลาในวันหยุดนั้น จัดอบรมการปฏิบัติ เป็นต้น

กิจกรรมอื่นๆ

ในวัดที่มีพื้นที่และสถานที่เพียงพอ กับการใช้ประโยชน์ในหลายๆด้าน อาจมีการจัดเวลาในการใช้อาคารต่างๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ เช่น

๑. จัดเวลาการเรียนการสอนอื่นๆเช่น ปรียัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, นักธรรมศึกษา หรือพระอภิธรรม ทั้งสำหรับพระและฆราวาสได้
 ๒. จัดการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำหรับประชาชน โดยใช้อาคารเรียนซึ่งการเรียนหยุดในวันอาทิตย์ได้ (บางสำนักเรียนหยุดวันโกน, วันพระ บางสำนักเรียนหยุดวันพระ, วันอาทิตย์)
 ๓. จัดอบรมการปฏิบัติกรรมฐาน ในวันพระ โดยใช้พื้นที่โถงโล่งบนอาคารเรียน (ซึ่งการเรียนหยุดในวันพระ)ได้
 ๔. ใช้สถานที่บนอาคารเรียนในวันหยุด จัดเป็นสถานที่อบรม, ประชุม หรืองานสัมมนาต่างๆ รวมถึงการประชุมของวัดด้วย
 ๕. จัดกิจกรรมเสริมต่างๆสำหรับพระได้ เช่น การอบรมสังฆวาที (วาทศิลป์), ภาษาอังกฤษ หรือคอมพิวเตอร์ เพื่อสนับสนุนงานด้านพระพุทธศาสนา เป็นต้น
- ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพ ความสามารถในการใช้งานอาคารได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความเหมาะสมต่อการใช้งานในลักษณะต่างๆได้ดี ทั้งในด้าน วันเวลาและสถานที่ โดยขนาดจะขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้ใช้อาคารนั้นๆ

๓.๖ สรุปผลการศึกษาอาคารตัวอย่าง

จากการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างอาคารสำนักเรียน จำนวน ๒๐วัด ตามประเด็นต่างๆดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ สามารถทำการสรุป และหาความเหมาะสมสำหรับการพิจารณา โครงการโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัดนครปฐม ณ วัดพระปฐมเจดีย์ (สำนักเรียนโรงเรียนสหศึกษาบาลี) ได้ดังนี้

การวางผังบริเวณ

ในการศึกษานี้ แบ่งลักษณะการวางผังบริเวณและตำแหน่งของอาคารสำนักเรียนที่อยู่ในวัดต่างๆได้เป็น ๓ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑ ตำแหน่งอาคารอยู่ในสวนพุทธาวาส

ประเภทที่ ๒ ตำแหน่งอาคารอยู่ในสวนสังฆาวาส

ประเภทที่ ๓ ตำแหน่งอาคารอยู่ในพื้นที่สาธารณประโยชน์ของวัดหรือจัดเป็นเขตการศึกษา

เมื่อพิจารณาผังบริเวณ และตำแหน่งอาคารสำนักเรียนของวัดพระปฐมเจดีย์ในปัจจุบันมีลักษณะที่จัดอยู่ในประเภทที่ ๑ คือมีการเรียนการสอนปริยัติธรรมกันภายในพื้นที่พระระเบียงกลม ทั้ง ๔ด้าน ที่เชื่อมต่อพระวิหารทิศทั้ง ๔ หลัง แต่เนื่องจากเกิดสภาพของปัญหาในปัจจุบันคือ วัดพระปฐมเจดีย์กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากมาย ทั้งพระวิหารและองค์พระปฐมเจดีย์ ก่อความรบกวนต่อการศึกษาของพระ จึงเสนอเป็นโครงการในการย้ายตำแหน่งของการเรียน โดยเกิดเป็นอาคารในส่วนพื้นที่สาธารณประโยชน์ของวัดในฝั่งสังฆาวาสทางทิศใต้ของสวนพุทธาวาส ซึ่งมีพื้นที่ลานโล่งเชื่อมต่อโรงเรียนวัดฯทั้ง ๒ด้าน และเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ได้จึงกลายเป็นลักษณะของผังบริเวณในประเภทที่ ๓ ซึ่งยังมีพื้นที่ในการขยายตัวได้โดยเกิดปัญหาน้อยที่สุด

ทิศทางการวางอาคารสำนักเรียน แบ่งเป็น ๒ ประเภทดังนี้

๑. การวางอาคารเรียนมีความสัมพันธ์กับทิศทางของแดดและลม
๒. การวางอาคารเรียนตามสภาพพื้นที่ ไม่มีความสัมพันธ์กับทิศทางของแดดและลม

จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมาจะสามารถสังเกตเห็นแต่ประโยชน์และข้อดีของการวางอาคารเรียนตามแบบที่ ๑ ได้ อย่างชัดเจน (หากไม่มีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่) ในกรณีถ้าสามารถพิจารณาก่อนการออกแบบก่อสร้างอาคารสำนักเรียน ใหม่ขึ้นย่อมจะเกิดความเหมาะสมที่สุด รวมถึงโครงการออกแบบ สำนักเรียนโรงเรียนสหศึกษานาบาลี วัดพระปฐมเจดีย์นี้ ด้วยเช่นกัน

ผังพื้นอาคารเรียน แบ่งได้เป็น ๔ ประเภท

- ประเภทที่ ๑ แบบศาลารายหรือวิหารคด
- ประเภทที่ ๒ แบบอาคารจตุรมุข ๒ ชั้น
- ประเภทที่ ๓ แบบอาคารขนาดกลาง
- ประเภทที่ ๔ แบบอาคารขนาดใหญ่

ตามลักษณะเดิมของโรงเรียนสหศึกษานาบาลี (วัดพระปฐมเจดีย์) จัดอยู่ในประเภทที่ ๑ คือ ใช้พื้นที่ภายในระเบียง กลมซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่มีการเรียนปริยัติธรรมกันมาในอดีต แต่จากปัญหาดังกล่าว ตลอดจนความต้องการและ ลักษณะการใช้อาคารของสำนักเรียนนี้ สามารถจัดอยู่ในประเภทที่ ๔ คือแบบอาคารขนาดใหญ่ได้ โดยยังคงให้ใช้เป็น สถานที่สำหรับศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักได้ดีเช่นเดิม

ระบบโครงสร้างอาคาร ในการก่อสร้างอาคารใหม่ในปัจจุบันกาล สามารถใช้เทคโนโลยีและวัสดุต่างๆตอบสนองต่อ รูปแบบงานสถาปัตยกรรมไทยได้เป็นอย่างดี และมีความคงทนถาวรสูง จึงควรพิจารณาในการใช้เทคโนโลยีและวัสดุสมัย ปัจจุบัน อย่างละเอียด รอบคอบ และโดยแยบคาย

กิจกรรมและการใช้อาคารของสำนักเรียน

กิจกรรมและการใช้อาคารของสำนักเรียนวัดต่างๆที่ศึกษามานี้ สามารถสรุปและแบ่งเป็นกลุ่มประเภทต่างๆได้ มากมายดังกล่าว ในส่วนของสำนักเรียนโรงเรียนสหศึกษานาบาลี (วัดพระปฐมเจดีย์) ย่อมมีรายละเอียดในส่วนต่างๆ ทั้งในเรื่องของสถานที่ จำนวนผู้ใช้ เวลาในการใช้ และโอกาสต่างๆ ตั้งแต่ การฉันภัตตาหารเช้า-เพล, การทำวัตรเช้า-เย็น, การเรียนและช่วงเวลาที่เรียน, การประชุม อบรม, ลักษณะของสำนักงานโรงเรียนและการดำเนินการ, ห้องพักพระอาจารย์ ตลอดจน ห้องสมุด, การปฏิบัติธรรม และกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีการจัดพื้นที่สำหรับการใช้งานได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม ดังจะแสดงรายละเอียดเฉพาะ ของสำนักเรียนโรงเรียนสหศึกษานาบาลี (วัดพระปฐมเจดีย์) ในบทที่ ๖ต่อไป